

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΡΗΤΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΘΕΩΡΙΑ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ

ΤΗΣ

ΚΟΥΤΕΝΤΑΚΗ ΕΛΕΝΗΣ
ΑΜ. 28 ΈΤΟΣ ΕΓΓΡΑΦΗΣ 2004

ΜΕ ΤΙΤΛΟ

*Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής:
Σύγχρονη Προβληματική και Πραγματικότητα*

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ
ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΟΥ ΗΒΗ

ΡΕΘΥΜΝΟ
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2006

ΑΞΙΟΛΟΓΗΤΕΣ

1. ΜΑΥΡΟΜΟΥΣΤΑΚΟΥ ΗΒΗ
2. ΚΟΤΡΟΓΙΑΝΝΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ
3. ΧΙΩΤΑΚΗΣ ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ

Ημερομηνία Αξιολόγησης:

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Εισαγωγή

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΙΟΗΘΙΚΗ - ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ;

- 1.1 Η βιοηθική και η ιστορία της.
- 1.2 Ηθική και Βιοηθική
- 1.3 Βιοϊατρική-Βιοτεχνολογία και Βιοηθική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ: ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ;

- 2.1 Σύγχρονη Προβληματική και προΐστορία.
 - 2.1.1 Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας(ν.2071/1992)
 - 2.1.2 Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας (ν. 2519/1997)
 - 2.1.3 Εθνικό Συμβούλιο Βιοηθικής και Δεοντολογίας (ν. 3204/2003)
 - 2.1.4 Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, Υπουργείου Ανάπτυξης
 - 2.1.5 Επιτροπή Αγροτικής Βιοτεχνολογίας του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. (Εθνικού Ινστιτούτου Αγροτικής Έρευνας)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΩΣ ΠΡΟΪΟΝ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑΣ

- 3.1 Η συζήτηση στη Βουλή
 - 3.1.1 Η θέση της Αντιπολίτευσης
 - 3.1.2 Η θέση της πλειοψηφίας
 - 3.1.3 Η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος
 - 3.1.4 Η θέση του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου
- 3.2 Η σύσταση της Επιτροπής

- 3.3 Κανονισμός λειτουργίας της Επιτροπής
- 3.4 Σύνθεση και Στελέχωση της Επιτροπής
- 3.5 Μια νέα Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή;
- 3.6 Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και λειτουργική πρακτική

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

4.1 Η ιστορία ενός θεσμού

4.2 Οι Επιτροπές Βιοηθικής σε εθνικό επίπεδο

4.2.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

4.2.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ

4.2.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

4.2.4 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

4.2.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

4.2.6 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

4.2.7 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΔΙΑΣ

4.2.8 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

4.2.9 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

4.2.10 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΥ

4.2.11 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

4.2.12 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

4.2.13. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

4.2.14 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

I. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ NUFFIELD ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

II. HUMAN GENETICS COMMISSION (HGC)

III. AGRICULTURE AND ENVIRONMENT BIOTECHNOLOGY
COMMISSION (AEBC)

IV. FOODS STANDARDS AGENCY (FSA)

4.2.15 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ Η.Π.Α.

I. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ

II. Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ U.S.A

4.3 ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

- 4.3.1 Η προσωρινή Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ανθρώπινη Γενετική

4.3.2 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΘΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

4.4 ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΒΙΟΘΙΚΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

4.4.1. Η Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης

4.4.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΥΝΕΣΚΟ

I. Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής/ I.B.C

II. Η Διακυβερνητική Επιτροπή Βιοηθικής/ I.G.B.C

4.5 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

4.5.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

4.5.1.1 Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

4.5.1.2 Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

4.5.1.3 Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

4.5.1.4 ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ
ΙΣΟΡΡΟΠΗΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ

4.5.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

4.5.2.1 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

4.5.2.2. ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

4.5.2.3 ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

4.5.2.4. ΠΑΡΟΧΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

4.5.2.5 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

4.5.3 ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

4.5.3.1 ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ/ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

4.5.3.2 ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΣΕΙΣ
(HEARINGS)

4.5.3.3 ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

4.5.3.4 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

5.1 Έτος 2000-2001

5.2 Έτος 2001-2002

5.3 Έτος 2002-2003

5.4 Έτος 2003-2004

5.6 Έτος 2004-2005

5.7 Κριτική αποτίμηση του έργου της Επιτροπής

ΕΠΙΛΟΓΟΣ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης μελέτης επιχειρείται μια παρουσίαση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, ως θεσμού που καθιερώθηκε τόσο στη Ελλάδα όσο και διεθνώς, προκειμένου να ενημερώσει το ευρύ κοινό αλλά και να συμβουλευσει τα αρμόδια κρατικά όργανα για τα προβλήματα που προκαλεί η επιστημονική πρόοδος στον τομέα της βιολογίας και της γενετικής. Στόχος της είναι να επισημάνει τη βιωσιμότητα του θεσμού αλλά και να αναδείξει τη χρησιμότητά του, παρά τις όποιες αμφισβητήσεις, ιδιαίτερα μέσα σε ένα αιώνα που χαρακτηρίζεται από την έκρηξη της βιοτεχνολογίας και των βιοεπιστημών.

Αρχικά γίνεται μια προσπάθεια να προσδιοριστεί ιστορικά και εννοιολογικά η έννοια της βιοηθικής, αποσαφηνίζοντας το περιεχόμενό της από άλλους παρεμφερείς όρους, όπως αυτούς της ηθικής, της βιοτεχνολογίας και της βιοϊατρικής.

Στη συνέχεια περιγράφονται τα πρώτα βήματα που έγιναν στην ελληνική κοινωνία, μετά τη συνειδητοποίηση της ανάγκης για σύσταση εξειδικευμένων επιτροπών για την ενασχόληση με ζητήματα που άπτονται της βιοηθικής. Απαριθμούνται τα όποια συμβούλια ή επιτροπές συστήθηκαν και αναλύεται ο ρόλος και το έργο τους.

Στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζεται όλη η πορεία από τη συζήτηση στη Βουλή μέχρι την σύνταξη του κανονισμού λειτουργίας και τη στελέχωση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. Περιγράφονται οι λόγοι που οδήγησαν στη συγκεκριμένη μορφή σύστασης της Επιτροπής, ως συμβουλευτικού οργάνου και όχι ως Ανεξάρτητης Διοικητικής Αρχής και αναλύονται ζητήματα τόσο για τη θεσμική όσο και για τη λειτουργικής φύση της Επιτροπής.

Ακολουθεί μια αναφορά στις Επιτροπές Βιοηθικής που δραστηριοποιούνται σε εθνικό, κοινοτικό και διεθνές επίπεδο, με έμφαση στον τρόπο συγκρότησης και στις αρμοδιότητές τους. Την αναφορά αυτή συμπληρώνει μια συγκριτική παρουσίασή τους, που αποδεικνύει ότι η ελληνική Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής συνάδει με το διεθνές κλίμα που έχει διαμορφωθεί στα όποια χρόνια λειτουργίας του θεσμού.

Τέλος, στο πέμπτο κεφάλαιο καταγράφονται όλες οι δραστηριότητες της Επιτροπής, από τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της μέχρι σήμερα, αναδεικνύοντας το πνεύμα και το χαρακτήρα που τη διαπνέει κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων της. Το κεφάλαιο ολοκληρώνεται με την κριτική αποτίμηση του έργου της Επιτροπής, η οποία αποτελεί και βασικό υλικό για τις συμπερασματικές παρατηρήσεις του επιλόγου που ακολουθούν.

Βιογραφικό Σημείωμα

ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Επώνυμο: Κουτεντάκη
Όνομα: Ελένη
Πατρώνυμο: Δημήτριος
Ημερομηνία γεννήσεως: 24/03/1981
Τόπος γεννήσεως: Ηράκλειο Κρήτης
Διεύθυνση κατοικίας: Ανωγείων 41, Θέρισσος,
Ηράκλειο Κρήτης, Τ.Κ. 71304
τηλ: (+30) 2810-315557
Διεύθυνση εργασίας : Μιχάλη Γιάνναρη 15
Ηράκλειο Κρήτης, Τ.Κ. 71201
τηλ: (+30)2810 - 222224
fax: (+30)2810 - 280236
Λοιπά στοιχεία: κινητό: (+30)6944 - 516157
e-mail: elenikoutentaki@yahoo.gr

ΤΩΡΙΝΗ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

10/04 - σήμερα

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
Τμήματος Πολιτικής Επιστήμης Παν/μιου
Κρήτης «Πολιτική Ανάλυση & Πολιτική
Θεωρία» με κατεύθυνση «Πολιτική Θεωρία
και Δικαιώματα»

06/05 - σήμερα

Δικηγόρος Πρωτοδικείου Ηρακλείου

ΣΠΟΥΔΕΣ

09/98 - 12/03

Απόφοιτη του τμήματος Νομικής, της
Σχολής Ν.Ο.Π.Ε (Νομικών, Οικονομικών
και Πολιτικών Επιστημών), του Εθνικού
Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών.
Γενικός βαθμός πτυχίου: **7,32 (στα 10)**

ΞΕΝΕΣ ΓΛΩΣΣΕΣ:

Αγγλικά

- Certificate of Proficiency in English,
University of Cambridge

Γερμανικά

- Kleines Deutes Sprachdiplom (KDS),
Goethe-Institut

Γαλλικά

- Delf 2- Diplome d' Études en Langue
Française - 2nd degré

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Κάτοχος του **Cambridge International Diploma in IT Skills** (ενότητες: Windows, Word, Excel, PowerPoint, Access, Internet, Outlook Express).

1. Εισαγωγή

Η επανάσταση στο χώρο της ιατρικής, της βιολογίας και της γενετικής, με ορόσημο την αποκωδικοποίηση του ανθρώπινου γονιδιώματος, προκαλεί σίγουρα το ενδιαφέρον λόγω της επικαιρότητας που παρουσιάζει και κυρίως λόγω της ευρύτητας των αντικειμένων που υπάγονται σε αυτήν. Τα εκπληκτικά επιτεύγματα αλλά και οι απίστευτες προοπτικές όμως που διανοίγονται από τις εφαρμογές της σύγχρονης Βιοτεχνολογίας (μοριακή Βιολογία και μοριακή Γενετική) θέτουν πρωτόγνωρα ερωτήματα ηθικής και νομικής τάξης, που δεν μπορούν να αντιμετωπισθούν με παραδοσιακά μέσα. Ο υψηλός βαθμός πολυπλοκότητας των ζητημάτων αυτών απαιτεί εξειδικευμένη γνώση για την όποια επεξεργασία τους, πολύ περισσότερο βέβαια για την εξέταση τους από ηθική σκοπιά.

Ήδη τα ηθικά προβλήματα οδήγησαν στην δημιουργία ενός νέου κλάδου, της Βιο-ηθικής, ο οποίος καλείται να βρει τη χρυσή τομή ανάμεσα στην πρόοδο της βιοτεχνολογίας και των βιοεπιστημών και την πραγματική ευημερία. Συστήθηκαν μάλιστα και ειδικές επιτροπές, οι Επιτροπές Βιοηθικής, προκειμένου να μελετήσουν σε βάθος τα όποια ηθικά, νομικά και κοινωνικά ζητήματα εγείρονται από την επιστημονική και τεχνολογική πρόοδο. Και η πορεία αναμένεται μακρά.

Μπροστά σε όλες αυτές τις προκλήσεις, ο σύγχρονος νομικός δεν μπορεί να μείνει ανεπηρέαστος, καθώς όλοι οι κλάδοι δικαίου καλούνται να αντιμετωπίσουν το ίδιο βασικό πρόβλημα κατά την ενασχόλησή τους με τις νομικές προεκτάσεις των νέων τεχνολογιών. Αλλά ούτε και ο πολιτικός επιστήμων που μελετά, μέσα στο πλαίσιο που προδιαγράφεται από το δίκαιο, τις δομές και την οργάνωση των πολιτικών συστημάτων και τον τρόπο οργάνωσης των κοινωνιών, μένει ανέπαφος από τις εξελίξεις αυτές. Στον πολυσύνθετο άλλωστε κόσμο στον οποίο ζούμε, είναι φανερό ότι η πολιτική διάσταση των σχέσεων διαπερνά και επηρεάζει και όλες τις υπόλοιπες.

Η συνύπαρξη των δύο αυτών εναυσμάτων ήταν και αυτή που οδήγησε στην ανάλυση της συγκεκριμένης μελέτης, σκοπός της οποίας είναι να εξετάσει το θεσμό των επιτροπών Βιοηθικής, τόσο από άποψη σύστασης όσο και από άποψη λειτουργικότητας. Η πλούσια διαθέσιμη βιβλιογραφία και αρθρογραφία, ελληνική και ξένη, γύρω από το θέμα, καθώς και οι εξειδικευμένες σε περιεχόμενο ακαδημαϊκές μελέτες που έχουν διεξαχθεί αποτέλεσαν την κύρια πηγή υλικού κατά το στάδιο της έρευνας. Έγινε επίσης ιδιαίτερη χρήση των Πρακτικών της Βουλής γύρω από τη σύσταση της Ελληνικής Επιτροπής Βιοηθικής καθώς και του διαδικτύου, ως βασικής γέφυρας επικοινωνίας με τις Επιτροπές Βιοηθικής σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο.

Πολύτιμη τέλος υπήρξε η συμβολή της προσωπικής συνέντευξης με τον Πρόεδρο, κ.Γιώργο Κουμάντο και τους επιστημονικούς συνεργάτες της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, κ.Τάκη Βιδάλη και κα.Κατερίνα Μανωλάκου, η οποία διαφώτισε ιδιαίτερος τον ρόλο της και τον προσανατολισμό της.

Μακάρι ο στόχος να επιτευχθεί και να μπορέσει ο αναγνώστης να κατανοήσει την αναγκαιότητα γένεσης και λειτουργίας του θεσμού, τη χρησιμότητά του, αλλά και την όποια προβληματική του, όχι μόνο μέσα στην ελληνική κοινωνία αλλά και σε διεθνές επίπεδο.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Η προβληματική γύρω από τη βιοηθική και η αντιμετώπισή της σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΙΟΗΘΙΚΗ - ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΚΛΑΔΟΣ ΔΙΚΑΙΟΥ;

1.1 Η βιοηθική και η ιστορία της.

Διαφορετικά από την ιατρική ηθική που έχει πραγματική ζωή πολλών αιώνων, ακόμη και πριν από τον όρκο του Ιπποκράτη ενώ ως όρος εμφανίζεται εδώ και δύο αιώνες με το έργο Medical Ethics του Thomas Percival (1803), η βιοηθική είναι όψιμος φιλοσοφικός κλάδος με πρόωρη ίσως ανάπτυξη. Είναι ένας από τους κλάδους της εφαρμοσμένης φιλοσοφίας που γνωρίζει ιδιαίτερη άνθηση τα τελευταία τριάντα χρόνια.¹

Παρότι ως όρος επινοήθηκε εδώ και τρεις δεκαετίες και για ένα διάστημα υποκαταστάθηκε από την ιατρική ηθική, πιο πρόσφατα καθιερώθηκε ευρύτερα ως μετεξέλιξη μόνο εν μέρει της ιατρικής ηθικής. Η ιλιγγιώδης πρόοδος της βιοτεχνολογίας προκάλεσε τόσα ηθικά διλήμματα και προβλήματα ώστε η βιοηθική σχεδόν αυτονομήθηκε από την εφαρμοσμένη φιλοσοφία και την πρακτική ηθική, ως ηθική των επιστημών, ή ως ηθική καλύτερα των επιστημόνων της ζωής και αποτέλεσε ανεξάρτητο διεπιστημονικό κλάδο με παραθεώρηση κάποτε της φιλοσοφικής αφετηρίας της.

Πρόκειται ουσιαστικά για ένα διεπιστημονικό λόγο και διάλογο (discourse), για μια δραστηριότητα και πρακτική που ερευνά και συζητεί τα προβλήματα και τα διλήμματα που αναφύονται από την πρόοδο της ιατρικής επιστήμης, της βιολογίας και της γενετικής μηχανικής και έχουν κυρίως να κάνουν με τις εφαρμογές της βιοτεχνολογίας στο γονότυπο του ανθρώπου και τις επιπτώσεις τους γενικότερα στον άνθρωπο από ηθική, θρησκευτική, κοινωνική, πολιτική και νομική σκοπιά και, πιο δραματικά, γενικώς με την ανθρώπινη ως «Ανθρώπινη» και όχι ως μετα-ανθρώπινη επιβίωση.

Δεν πρόκειται για μια νέα επιστήμη ή για μια νέα ηθική². Η αναγκαιότητα της βιοηθικής προκύπτει από το πάντρεμα αλλά και από την αντιπαράθεση των βιοιατρικών τεχνοεπιστημών με τις επιστήμες του ανθρώπου, όπως είναι η ψυχολογία, η κοινωνιολογία, η πολιτική επιστήμη, η ηθική, το δίκαιο και η θεολογία. Λόγω ακριβώς του διεπιστημονικού χαρακτήρα της, δεν γίνεται τόσο λόγος για ειδικούς της βιοηθικής γενικώς, πέρα από τη φιλοσοφική κατάρτιση και την ηθική ευαισθησία κάποιων επιστημόνων στο πλαίσιο του επιστημονικού πεδίου τους ή τον προβληματισμό κάποιων ηθικών φιλοσόφων, ύστερα από επαρκή πληροφόρηση, σε βιοϊατρικά θέματα. Ούτε αφθονούν επίσης σχετικές μονογραφίες, όπως συμβαίνει γενικά στην επιστήμη, τη φιλοσοφία και την ηθική. Υπάρχουν όμως εκδόσεις άρθρων, συλλογικοί τόμοι και ανθολογίες με κείμενα συγγραφέων διαφόρων ειδικοτήτων όσο και επιτροπές και συμβούλια βιοηθικής, που ασχολούνται με τα διλήμματα που θέτει η σύγχρονη ιατρική επιστήμη.

Το κάθε θέμα της βιοηθικής χρειάζεται εξειδικευμένη γνώση και μελέτη συγκεκριμένων περιπτώσεων. Για την οποιαδήποτε ετυμηγορία και παρέμβασή της η βιοηθική πρέπει να λαμβάνει υπόψη της τα πραγματικά δεδομένα και τα πορίσματα πολλών και διαφορετικών γνωστικών περιοχών των οποίων οι θέσεις και κυρίως οι εφαρμογές έχουν επιπτώσεις στην αξιοπρέπεια και τα θεμελιώδη δικαιώματα του ανθρώπου, στις πνευματικές πεποιθήσεις της κοινωνίας και γενικώς στην ηθική ευαισθησία της κοινής γνώμης.

¹ Βλ. αναλυτικά άρθρο Μυρτώς-Δραγώνα-Μονάχου, μέλος Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, δημοσιευμένο στο περιοδικό: «Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας» Τεύχος 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002.

² Βλ. άποψη Γιώργου Κουμάντου: «Τα προβλήματα της βιοηθικής είναι κατ'ανάγκη νέα, αφού γεννήθηκαν ως αποτέλεσμα των σχετικών νέων ανακαλύψεων της βιολογίας και των αντίστοιχων δυνατοτήτων της βιοτεχνολογίας. Αντίθετα, οι γενικές αρχές με βάση τις οποίες θα πρέπει να λυθούν ριζώνουν στην πολιτιστική μας κληρονομιά, έστω και αν επιβάλλουν κάποιες εξειδικεύσεις για να προσαρμοστούν στα σύγχρονα προβλήματα», Πρόλογος από τα «Προβλήματα Βιοηθικής», Εκδ.Πόλις, Αθήνα 2003.

Πριν ακόμη το δίκαιο κωδικοποιήσει σε γενικές γραμμές την προστασία του ατόμου από αθέμιτες τεχνο-επιστημονικές παρεμβάσεις, έρχεται η βιοηθική να προστατεύσει το άτομο από την αναγωγή στα γονίδια του και να κατοχυρώσει την αξιοπρέπεια, την ελευθερία, την πνευματικότητα και την αυτονομία του. Ο άνθρωπος δεν είναι απλά το σύνολο των γονιδίων του, καθορισμένος πριν γεννηθεί για τη ζωή και τον θάνατο, είναι και αυτό που γίνεται, αυτό που κάνει ο ίδιος με την παιδεία τον εαυτό του.

Η βιοηθική, παρά τη σημασιολογική της ενότητα, είναι αόριστη και πολυσήμαντη δραστηριότητα. Είχε μάλιστα αρχικά, από τη στιγμή που καθιερώθηκε ορολογικά, ευρύτερη σημασία. Πρώτος έπλασε τον όρο το 1970 ο καρκιнологός Van Rensselaer Potter, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο του Wisconsin, σε άρθρο του με τον χαρακτηριστικό τίτλο «Βιοηθική: Η επιστήμη της επιβίωσης» και τον σηματοδότησε πληρέστερα τον επόμενο χρόνο με το βιβλίο του «Βιοηθική: Γέφυρα προς το μέλλον.» Στα έργα αυτά τονιζόταν η ανάγκη μιας ηθικής που θα ενσωμάτωνε τις υποχρεώσεις μας όχι μόνο απέναντι στα άλλα ανθρώπινα όντα αλλά στη βιόσφαιρα στο σύνολό της, με το πνεύμα περισσότερο μιας οικο-ηθικής παρά μιας βιοηθικής στη στενή έννοια ως μελέτης των προβλημάτων που προκύπτουν από τη βιοτεχνολογία και την ιατρική.

Από τους εμπνευστές επίσης του όρου θεωρούνται οι Andre Hellegers και Sargent Shriver, καθηγητές στο Πανεπιστήμιο του Georgetown, ενώ ο Warren Reich, στη δεύτερη έκδοση της «Εγκυκλοπαίδειάς» του, εκθέτει με λεπτομέρεια τον ορισμό της έννοιας αυτής³: «...η συστηματική μελέτη των ηθικών διαστάσεων-συμπεριλαμβανομένων των ηθικών απόψεων, αποφάσεων, κατευθύνσεων και πολιτικών-των ιατρικών επιστημών και των επιστημών της υγείας, που ασχολούνται με μία ποικιλία ηθικών μεθοδολογιών σε μία διαπειθαρχική τοποθέτηση». Ο ορισμός αυτός αναγνωρίζει τη συμβολή των ποικίλων πειθαρχιών που αποτελούν τμήμα της βιοηθικής.

Για κάποιους άλλους η βιοηθική διατηρεί το ευρύτερο νόημά της ως ηθική των επιστημών της ζωής (βιολογίας, βιοχημείας, γενετικής, ιατρικής, κ.λπ.). Η βιοηθική συρρικνώθηκε και συνέπεσε σχεδόν ως βιο-ιατρική με την ιατρική ηθική, όχι χωρίς κάποιες ιδεολογικές ενστάσεις, για να ανακτήσει πιο πρόσφατα μια διαφορετική και πιο συγκεκριμένη διάσταση μετά την πρόοδο της μοριακής βιολογίας και της γενετικής μηχανικής και κυρίως μετά τα νέα προβλήματα που

³ Βλ. άρθρο Αικατερίνης Ηλιάδου: «Βιοιατρική και Ανθρώπινα Δικαιώματα-Παρατηρήσεις με αφορμή τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Βιοιατρική», Περιοδικό ΤοΣ 2000, σελ.259-260

δημιούργησαν οι εφαρμογές τους. Ορισμένες αρχές ωστόσο της παραδοσιακής ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας, όπως η αυτονομία, η αγαθοεργία, η εχεμύθεια, η πληροφόρηση, η συναίνεση, η δικαιοσύνη και άλλες, μερικές έγκυρες ήδη από την εποχή του Ιπποκράτη, εξακολουθούν να παραμένουν σταθερές και στην πιο πρόσφατη εκδοχή της ως βιοηθικής. Τα διλήμματα όμως είναι τώρα πιο περίπλοκα απ' ό,τι στην ιατρική ηθική, οι συγκρούσεις των αξιών και των δικαιωμάτων πολύ πιο βαθιές και οι κίνδυνοι κατάχρησης, αλλά και οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής εκμετάλλευσης των δεδομένων της βιοτεχνολογίας, πολύ πιο μεγάλοι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι η ανάγκη της βιοηθικής, αν και όχι ο όρος, είχε ήδη επισημανθεί από το 1969, όταν ο φιλόσοφος Daniel Callahan και ο ψυχίατρος Willard Gayling συγκρότησαν μια ομάδα επιστημόνων, ερευνητών και φιλοσόφων που είχαν δείξει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τις βιοιατρικές επιστήμες, κίνηση που οδήγησε στην ίδρυση του «Ινστιτούτου της Κοινωνίας, της Ηθικής και των Επιστημών της Ζωής», του περίφημου αργότερα Hastings Cente.

Στις μέρες μας, απαρχές ενός "χρυσού αιώνα" της γενετικής για κάποιους υπεραισιόδοξους επιστήμονες, αρχίζει να συνδέεται πιο άμεσα η ηθική με τη γενετική, λόγω των ιδιότυπων ιδιοκτησιακών και διαχειρισιακών προβλημάτων των γενετικών πληροφοριών, το ενδεχόμενο νέων γενετικών διακρίσεων που θα σήμαιναν κοινωνικό στιγματισμό και αποκλεισμό, αλλά και λόγω των κινδύνων της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης με ευγονικές συνιστώσες και με τον κίνδυνο σύγχυσης και μετάλλαξης των ειδών που εγκυμονεί. Πριν από την ολοκλήρωση της χαρτογράφησης του γονιδιώματος μάλιστα, γινόταν επίμονος λόγος για γενετικό ντετερμινισμό λόγω του αναμενόμενου μεγαλύτερου αριθμού γονιδίων στο ανθρώπινο DNA.

Ευτυχώς μετά την ολοκλήρωση της χαρτογράφησης του ανθρώπινου γονιδιώματος, η θεωρία υποβαθμίσθηκε, αναγνωρίστηκε η διαφορά ανάμεσα στο γονότυπο και το φαινότυπο, αποκαταστάθηκαν τα περιθώρια της ανθρώπινης δημιουργικότητας και ελευθερίας αλλά και ατόνησαν οι προκαταλήψεις του ρατσισμού, αφού η αποκρυπτογράφηση έδειξε ότι η ελάχιστη βιοποικιλότητα δεν συνεπάγεται διαφορές που θα εγκυμονούσαν ή θα δικαιολογούσαν γενετικές διακρίσεις. Τα προβλήματα ωστόσο που αναφέρονται με τη γενετική επανάσταση, περισσότερο ηθικά παρά θεολογικά, εφόσον η θρησκεία δεν είναι καταρχήν αντίθετη με την παρέμβαση του ανθρώπου στη φύση, οπωσδήποτε καλύπτονται από τη βιοηθική με το ορθόδοξο πια εστιακό νόημά της και δεν χρειάζεται μια πιο νέα "γενετική ηθική."

1.2 Ηθική και Βιοηθική

Έχουν περάσει τριάντα χρόνια από την ορολογική γέννηση της «βιοηθικής». Η βιοηθική ενηλικιώθηκε, καθιερώθηκε, ιδώθηκε ως ασφαλιστική δικλείδα απέναντι στην ιλιγγιώδη τεχνο-επιστημονική πρόοδο, αλλά και ως τόπος συνάντησης και συμφιλίωσης επιστημονικής προόδου και αξιών. Η βιοηθική καθιερώθηκε ως ο σημαντικότερος κλάδος της εφαρμοσμένης ηθικής και αποκρυσταλλώθηκε ως έρευνα των ηθικών προβλημάτων και διλημάτων που προκύπτουν από την ιλιγγιώδη ανάπτυξη των βιοεπιστημών και της βιοτεχνολογίας.

Το περιεχόμενό της ωστόσο εξακολουθεί να παραμένει για πολλούς αμφιλεγόμενο και αόριστο καθώς και η σχέση της με ό,τι γενικά και κοινότοπα θεωρούμε ως ηθική. Ο συλλογικός και συναινετικός χαρακτήρας της και η διεπιστημονική υφή της εμφανίζονται κάπως αντιφατικά με το διαπροσωπικό αλλά εσώτερα προσωπικό, αν και όχι ιδιωτικό, χαρακτήρα της ηθικής. Τα πρωτάκουστα, καινότροπα, και περιπτωσιακά τις περισσότερες φορές και σχεδόν πάντα συγκεκριμένα προβλήματα και διλήμματα που αντιμετωπίζει φαίνονται σε μερικούς να προσκρούουν στον δήθεν συντηρητικό, απολυτοκρατικό, γενικευτικό, μάλλον οικουμενικό, χαρακτήρα της ηθικής, κι έτσι δύσκολα να επιδέχονται ηθικολογικές λύσεις ή έστω αναλύσεις.

Ανάμεσα στις αμφισβητήσεις, της καταλογίζεται οπωσδήποτε άκριτα και για την ίδια την ηθική απλοϊκά ότι λ.χ., δεν είναι σοβαρή, καλοθεμελιωμένη ανθρωπιστική σπουδή, ότι δεν έχει καθορισμένη και σαφή μεθοδολογία, ότι της λείπει μια στέρεη εννοιολογική θεμελίωση και βασίζεται στην κινούμενη άμμο του ηθικού συναισθήματος. Επιπλέον της προσάγεται ότι είναι πολύ αφηρημένη και σε απόσταση από τις πραγματικές καταστάσεις της κλινικής πρακτικής για να την πάρει κανείς στα σοβαρά, ότι δεν διδάσκεται, γιατί η ηθικότητα εξαρτάται από τον χαρακτήρα περισσότερο παρά από τη διάνοια και ότι επιδιώκει απαντήσεις σε ερωτήματα που δεν επιδέχονται απάντηση. Θεωρείται επίσης ότι η χρησιμότητά της δεν έχει αποδειχθεί, ότι απορροφά πολύτιμο χρόνο, αποσπώντας τους εντεταλμένους με την πρόνοια για την υγεία, αυτούς που χαράζουν την πολιτική στρατηγική και τους ερευνητές από την άμεση επίλυση των προβλημάτων τους, και ότι είναι από ηθική άποψη προβληματική γιατί είτε πρεσβεύει παραδοσιακές αξίες που θα έπρεπε να αμφισβητηθούν, είτε υπονομεύει παραδοσιακές αξίες που θα έπρεπε να υιοθετηθούν και να προωθηθούν.

Η αοριστία του όρου είναι εμφανέστερη στην ελληνική γλώσσα, όπου με τη λέξη ηθική, μερικές φορές αποτυπώνεται αδιάκριτα αυτό που στις νεότερες γλώσσες

αποδίδεται με δύο, κάποτε ευδιάκριτους αν και όχι πάντα μονοσήμαντους, όρους ως «morals» και «ethics» Οι όροι αυτοί κάποτε επικαλύπτονται ή χρησιμοποιούνται ιδιοσυγκρασιακά. Κατά βάση όμως διακρίνουν την ηθική (morals) ως κανονιστικό, πρακτικό λόγο, ως σύνολο θρησκευτικά και ιδεολογικά φορτισμένων κανόνων συλλογικής χρήσης, από την ηθική φιλοσοφία (ethics, éthique) ως επιστήμη της ηθικότητας, απότοκο ορθολογικότητας, στοχαστική, επιλεκτική, ανεκτική δραστηριότητα, ευρύτερο θεωρητικό λόγο, λογική, γλωσσική, εννοιολογική αλλά και ουσιαστική ανάλυση του ηθικού λόγου (discourse), των ηθικών εννοιών, κρίσεων και αρχών.

Ας ληφθεί μάλιστα υπόψη ότι διαφορετικά από τον ελληνογενή όρο που συνδέεται με το «έθος»⁴ και που πρωτοεμφανίζεται ως επίθετο στον Αριστοτέλη και ως ουσιαστικό στους Στωικούς, καθώς και το λατινογενή με αφετηρία το κικερώνειο «mores», ο όρος «βιοηθική», ξεκίνησε και καθιερώθηκε στον αγγλόφωνο κόσμο ως «bioethics»⁵ και αποδόθηκε ανάλογα σ' όλες τις γλώσσες, και στην ελληνική, χωρίς διάκριση ανάμεσα στον κανονιστικό-πρακτικό και τον θεωρητικό χαρακτήρα της. Η βιοηθική, εμφανίστηκε στον κόσμο των διανοουμένων, των πολιτικών και της κοινής γνώμης, για να κάνει ακόμη πιο περίπλοκες «τις εύθραυστες σχέσεις ανάμεσα στις δύο αποδόσεις morale και éthique», και να δημιουργήσει μια παράδοξη γλωσσική αλχημεία.

Η βιοηθική οπωσδήποτε δεν επαναπαύεται στα συναισθήματα ή τον χαρακτήρα, όπως της καταλογίζεται, γιατί τότε θα αρκούσε η έκκληση στη συνείδηση που επικαλούνται ερευνητές ή γιατροί ενάντια της και θα ήταν περιττή κάθε ανάλυση και επιχειρηματολογία με βάση δημόσια και κοινώς αποδεκτά κριτήρια. Η βιοηθική αναλύει καταστάσεις με βάση οικουμενικές αξίες, σέβεται την ελευθερία της έρευνας, παίρνει σοβαρά υπόψη της τα επιστημονικά δεδομένα για το καλό του ανθρώπου και στήνει έννοιες- γέφυρες ανάμεσα στη θεωρία και την πράξη, όπως είναι η δικαιοσύνη

⁴ Σύμφωνα με Αντώνη Μανιτάκη, στο άρθρο του «Η νομοθετική απαγόρευση της κλωνοποίησης στα όρια του δικαίου και της ηθικής.» Περιοδικό ΤοΣ , Τεύχος 2/2002, παρ. 6 επ.: «Η Βιοηθική δεν αναφέρεται στην Ηθική με την φιλοσοφική έννοια του λατινογενούς όρου morale (που προέρχεται από το mores) αλλά στον αρχαιοελληνικής προέλευσης όρο «έθος» (ethics, éthique), ο οποίος αναφέρεται στην συμπεριφορά του ατόμου και όχι στη συνείδησή του ή στο φρόνημα του. Η πρώτη προσφέρει τις αξίες πάνω στις οποίες βασίζεται η δεύτερη.

⁵ Είναι χαρακτηριστικό ότι το βιο- ως πρώτο συνθετικό έχει έκτοτε εισχωρήσει και κάποτε επικρατήσει σε πολλές περιοχές της επιστήμης και του δικαίου, όχι μόνο με αφετηρία τη βιολογία αλλά και το περιβάλλον. Συχνά γίνεται λόγος για βιοκεντρισμό, βιοποικιλότητα, βιοδίκαιο, βιονόμο, βιοπροστασία, βιοτρομοκρατία, βιο-επικινδυνότητα, βιοτρέπεζες, κ.λπ. Μερικοί νεολογισμοί μάλιστα είναι και δύσκολο να αποδοθούν στα ελληνικά, όπως bioindustrie, bioengineering κ.λπ. Βλ. σχετικά στην «Νέα Εγκυκλοπαίδεια Ηθικής» των Hottois-Missa 96-148. Μερικοί όροι έχουν πλέον ευρύτερα καθιερωθεί, όπως η «βιο-οικονομία» και η «βιοπολιτική», συνεπικουρη της βιοηθικής, ως «κοινωνική, εθνική και

και τα ανθρώπινα δικαιώματα. Κατά βάση χρησιμοποιεί ως κριτήριο αξιολόγησης και ελέγχου των τεχνο- επιστημονικών επιτευγμάτων τον σεβασμό των ανθρώπινων δικαιωμάτων που πιστεύεται ότι διακυβεύεται από τη βιοτεχνολογική επανάσταση όπως προκύπτει και από την πρόταξη του σεβασμού τους στις πρόσφατες ευρωπαϊκές και διεθνείς σχετικές διακηρύξεις.

Η βιοηθική δεν εφαρμόζει γραμμικά στην πράξη καθιερωμένες και νεότερες ηθικές θεωρίες⁶. Η βιοηθική αναφέρεται ειδικότερα στην «ηθική» μιας συγκεκριμένης πρακτικής, την ηθική δηλαδή που πρέπει, ενόψει κάποιων θεμελιωδών αρχών ή αξιών, που διακινδυνεύονται, να διέπουν την άσκηση μιας συγκεκριμένης δραστηριότητας, αρχές όπως ο σεβασμός της αξίας, αυτονομίας και σωματικής ακεραιότητας του ατόμου, ο σεβασμός της γνώσης και της ελευθερίας της έρευνας, η μη εμπορευματοποίηση των ανθρωπίνων οργάνων, κ.α. Οι αρχές αυτές συνθέτουν έναν κώδικα κανόνων ηθικής ή δεοντολογικής συμπεριφοράς στον τομέα της βιοτεχνολογίας. Ειδικότερα στις μέρες μας η ηθική έγινε βιοηθική ως «ηθική του ανθρώπινου σώματος» και της προστασίας του από την ξέφρενη μεταχείριση της βιοϊατρικής και της βιοτεχνολογίας, γιατί κανείς δεν μπορεί πλέον να αρνηθεί την απόλυτη αναγκαιότητα κάποιας ηθικής αξιολόγησης της τεχνο-επιστημονικής έκρηξης και αναστολής των ακραίων φιλοδοξιών της.

Έτσι εξηγείται ο κάποτε απολογητικός και άλλοτε πολεμικός χαρακτήρας της βιοηθικής που αναπτύσσει ενδιαφέροντα θεωρητικό και πρακτικό λόγο ακριβώς για να αντιμετωπίσει παρόμοιες αμφισβητήσεις, για να δικαιολογήσει την αναγκαιότητά της και να περιχαρακώσει την περιοχή της που κυρίως αποσκοπεί στην ηθική ανάλυση των νέων καταστάσεων, υπογραμμίζοντας τις επιπτώσεις για τον άνθρωπο της ανεξέλεγκτης τεχνο-επιστημονικής έρευνας και πρακτικής.

1.3 Βιοϊατρική-Βιοτεχνολογία και Βιοηθική

Πρόκειται για λέξεις ομόηχες, χωρίς όμως η ηχητική τους ομοιότητα να αρκεί για να είναι ταυτόσημες. Κι αυτό, γιατί ενόψει των ραγδαίων ιατρικών εξελίξεων, τέθηκε το ζήτημα της ηθικής και νομικής αντιμετώπισης της έκτασης του

διεθνής διαχείριση και ρύθμιση των προβλημάτων που προκύπτουν από την εξέλιξη της βιοτεχνολογίας»

⁶ Βλ. αναλυτικά την ανάπτυξη από τις κυριότερες παραδοσιακές ηθικές θεωρίες, τη δεοντοκρατία και τον ωφελιμισμό, αλλά και άλλες νεότερες, όπως την ηθική των κανόνων, του ορθού, των σκοπών, των καθηκόντων και των δικαιωμάτων καθώς και την αρεταϊκή και «αφηγηματική» (narrative) ηθική σε αντιπαράσταση με τη βιοηθική στο άρθρο της Μυρτώς-Δραγώνα-Μονάχου, δημοσιευμένο στο περιοδικό: «Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας» Τεύχος 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002, τμήμα «Ηθική και βιοηθική» σελ. 12επ.

δικαιώματος της ιατρικής έρευνας και της εφαρμογής των επιτευγμάτων της στον άνθρωπο.

Ο όρκος του Ιπποκράτη, έθετε τις αρχές της ελληνικής ιατρικής ηθικής, δηλαδή τους κανόνες που ρυθμίζουν την ορθή συμπεριφορά του ιατρού απέναντι σε οριακές στιγμές της ζωής, και ως πρωταρχικό κανόνα το λεγόμενο "ιατρικό απόρρητο", κάτω από το οποίο καλύπτονται τα στοιχεία του κάθε ατόμου σχετικά με την υγεία του. Οι αρχές αυτές όμως σήμερα κλονίζονται, καθώς ένα ευρύ φάσμα ζητημάτων έρχεται να θέσει τη σύγχρονη ιατρική αντιμέτωπη με διάφορα ερωτήματα-δileήματα όπως το ζήτημα της εφαρμογής της υποβοηθούμενης αναπαραγωγής, της ευθανασίας, της ανάλυσης του γονιδιώματος, το πώς θα κατοχυρωθεί το απόρρητο των αποτελεσμάτων της ανάλυσης, σε ποιους θα πρέπει να γίνονται γνωστά τα αποτελέσματα των αναλύσεων αυτών (μόνο στον ασθενή ή και σε μέλη της οικογένειας του). Επιπλέον, dileήμμα αποτελεί το αν επιτρέπεται να ζητήσει ένας εργοδότης από τον υποψήφιο προς πρόσληψη εργαζόμενο να υποβληθεί σε ιατρικές εξετάσεις, προκειμένου να κριθεί η ικανότητα του για τη συγκεκριμένη απασχόληση ή και το αν επιτρέπεται να υποβληθεί ο υποψήφιος ασφαλισμένος σε ιατρικές εξετάσεις και να ζητηθούν τα αποτελέσματα των εξετάσεων αυτών από τους ασφαλιστικούς φορείς, ώστε να κριθεί το αν αυτός θα υπαχθεί στην ασφάλιση ή όχι και με ποιες προϋποθέσεις⁷.

Από τα παραπάνω μπορεί να συμπεράνει κανείς ότι ο όρος «Βιοϊατρική» περιλαμβάνει την ιατρική επιστήμη, το δικαίωμα της ιατρικής έρευνας και την εφαρμογή των επιτευγμάτων αυτής, στο πεδίο τόσο των μεθόδων πρόληψης και ίασης σοβαρών ασθενειών όσο και της ίδιας της ανθρώπινης ζωής-από την αρχή έως το τέλος της.

Από την άλλη πλευρά ο όρος «Βιοηθική» ενέχει δύο στοιχεία: α) την ηθική πλευρά της επέμβασης της ιατρικής επιστήμης στους ζωντανούς οργανισμούς εν γένει και καλύπτει όλους τους τομείς από την έρευνα και την υγεία έως την γεωργία, τη διατροφή, την ενέργεια, το περιβάλλον. β) με περισσότερο περιορισμένο περιεχόμενο αναφέρεται στη βιοϊατρική έρευνα και τεχνολογία, εμμένοντας στην αξιολόγηση της ιατρικής έρευνας και της εφαρμογής των επιτευγμάτων αυτής στον άνθρωπο, ταυτιζόμενος έτσι εννοιολογικά με την «ηθική της Βιοϊατρικής». Στο σημείο ακριβώς

⁷ Για την όλη προβληματική βλ. Ισμήνη Κριάρη-Κατράνη: «Γενετική τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα-Η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη, 1999,σελ.101επ, 158επ, 169επ. καθώς και Ευάγγελου Μάλλιου, «Γενετικές εξετάσεις και Δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2004, σελ. 75επ., κεφ. Γενετικές εξετάσεις και εργασία.

αυτό συναντώνται τα σύγχρονα φαινόμενα της «ηθικοποίησης» της ιατρικής και της «τεχνικοποίησης» της ηθικής⁸.

Γίνεται έτσι κατανοητό ότι ο όρος «Βιοηθική» είναι έννοια ειδικότερη του όρου «Βιοϊατρική», καθόσον ο πρώτος περιορίζεται στην αξιολόγηση της ιατρικής έρευνας και της εφαρμογής των επιτευγμάτων αυτής στον άνθρωπο ενώ ο δεύτερος στην μελέτη των ηθικών προβλημάτων που γεννά η σύγχρονη τεχνολογία, η ιατρική και η γενετική, καθώς και κάθε είδους ανθρώπινη επέμβαση στη βιολογική διαδικασία.

Από την άλλη πλευρά, ο όρος βιοτεχνολογία περιλαμβάνει τη χρησιμοποίηση ζωντανών οργανισμών ή άλλων βιολογικών συστημάτων για την παραγωγή φαρμάκων ή άλλων προϊόντων. Ο όρος αναφέρεται κυρίως σε εκείνο τον συνδυασμό επιστήμης και τεχνολογίας που έχει ως στόχο τη θετική αξιοποίηση των εφαρμογών που προκύπτουν από τη μελέτη των βιολογικών συστημάτων και των επιμέρους στοιχείων αυτών. Ωστόσο, η συντριπτική πλειονότητα των δομικών στοιχείων που απαρτίζουν ένα οργανισμό και οι βιολογικές διαδικασίες που τον συντηρούν είναι αδύνατο να αναπαραχθούν τεχνητά χωρίς να γίνεται χρήση φυσικών βιολογικών διαδικασιών, όπως είναι για παράδειγμα η αναπαραγωγική οδός των οργανισμών ή οι διεργασίες που λαμβάνουν χώρα κατά την ανάπτυξή τους. Ως εκ τούτου, η ανθρώπινη επινοητικότητα στο πλαίσιο της βιοτεχνολογίας περιορίζεται εκ των πραγμάτων στον επιδέξιο χειρισμό και τροποποίηση ενός οργανισμού ή επιμέρους στοιχείων αυτού.

Εκεί ακριβώς τίθενται και τα διλήμματα του κατά πόσο τα προϊόντα της βιοτεχνολογίας επιδέχονται κατοχύρωση με διπλώματα ευρεσιτεχνίας και κατ'επέκταση και δυνατότητα αποκλειστικής εκμετάλλευσης. Αποτελούν οι βιοτεχνολογικές εφαρμογές πάνω σε φυτικούς ή ζωικούς οργανισμούς "εφευρέσεις", ανεξάρτητα αν το προϊόν ή το αντικείμενο τους είναι ζωή ή όχι; Μπορεί η ανθρώπινη επινοητικότητα να επεμβαίνει στην εφαρμογή των φυσικών βιολογικών φαινομένων και να οδηγεί σε καθεστώς εκμετάλλευσης; Σε ποιες βιοτεχνολογικές πατέντες μπορεί να χορηγηθεί δίπλωμα ευρεσιτεχνίας και σε ποιες όχι;

Στα ερωτήματα αυτά έρχεται να δώσει απάντηση η Βιοηθική, δίνοντας βασικές ηθικοκοινωνικές αξιολογήσεις για την εναρμόνιση του θεσμού της ευρεσιτεχνίας με την ελευθερία της έρευνας και διαγράφοντας ένα γενικό πλαίσιο προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων μέσα στο οποίο οφείλουν να κινούνται οι όποιες προσπάθειες γίνονται για τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής του ανθρώπου.

⁸ Henk Ten Have: «From Synthesis and System to Morals and Procedure: The Development of Philosophy of Medicine», in Ronald A.Carson/Chester R.Burns (Edits):Philosophy of Medicine and

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο ΘΕΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

2.1 Η ιστορία ενός θεσμού

Η ραγδαία εξέλιξη των βιοεπιστημών και της βιοτεχνολογίας κατέστησε φανερό ότι η αχαλίνωτη επιστημονική πρόοδος και η ανεξέλεγκτη επέμβαση του ανθρώπου στη φύση δεν μπορούν να είναι πάντα ηθικά αποδεκτές. Έγινε επομένως εντονότερη η ανάγκη να βρεθεί μια χρυσή τομή ανάμεσα στην πρόοδο και την πραγματική ευημερία. Την ανάγκη αυτή ήρθε να υπηρετήσει η βιοηθική.

Τα θέματα που αφορούν τη σφαίρα της βιοτεχνολογίας και των βιοεπιστημών χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό πολυπλοκότητας ενώ ταυτόχρονα άρχισε να γίνεται αντιληπτό ότι απαιτείται και εξειδικευμένη γνώση προκειμένου κανείς να τα χειριστεί. Κρίθηκε κατά συνέπεια σκόπιμο, να δημιουργηθούν ειδικά σώματα, οι λεγόμενες «Επιτροπές Βιοηθικής», οι οποίες θα είχαν ως αποστολή τη μελέτη των θεμάτων αυτών. Οι εξειδικευμένες αυτές επιτροπές, αποτέλεσαν την απάντηση των κοινωνιών στα μεγάλα ζητήματα της βιοηθικής ενώ παράλληλα άρχισαν να γίνονται και τα πρώτα νομοθετικά βήματα.

Οι πρώτες επιτροπές βιοηθικής σε εθνικό επίπεδο έκαναν την εμφάνισή τους στις Η.Π.Α κατά τη δεκαετία του 1960, όταν ξέσπασαν σκάνδαλα σχετικά με πειράματα που γίνονταν σε ομάδες πληθυσμού χωρίς τη συγκατάθεσή τους. Γρήγορα, ωστόσο, ο θεσμός αυτός εξαπλώθηκε και στην Ευρώπη. Η πρώτη χώρα που απέκτησε Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής υπήρξε η Γαλλία, το 1983, και ακολούθησαν και οι υπόλοιπες. Στις μέρες μας και στα 25 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης λειτουργούν αντίστοιχες επιτροπές. Η συνειδητοποίηση όμως του γεγονότος ότι τα ζητήματα αυτά απασχολούν ολόκληρη την ανθρωπότητα και πρέπει να αντιμετωπιστούν με μία διεθνή προσπάθεια είχε ως αποτέλεσμα να δημιουργηθούν αντίστοιχες επιτροπές, οι οποίες λειτουργούν τόσο σε κοινοτικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

Αρκετές διεθνείς έρευνες έχουν διεξαχθεί που μελετούν τις γνώμες, και σε λιγότερη έκταση, την πρακτική εργασίας των Εθνικών Επιτροπών Βιοηθικής. Ωστόσο σχεδόν καμία συγκριτική μελέτη για το ρόλο και τη λειτουργία τους δεν έχει καταγραφεί και δεν έχει μέχρι στιγμής δημοσιευτεί.⁹ Αξιόλογη ωστόσο υπήρξε η

Bioethics, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht-The Netherlands, 1997, σελ. 105.

⁹ Εξαίρεση αποτελεί η έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης με τίτλο «Ethics Committees in Central and Eastern Europe-Proceedings of the International Bioethics Conference-Perspectives for the 21st Century» Edited by J.Glasa, Charis IMEB Fdn, October 26-27, 2000

συγκριτική μελέτη των Drs.Lino Paula από το Leiden University-Institute of Biology σε συνεργασία με τον Prof.dr.Tjard de Cock Buning από το Free University Amsterdam - Institute of Innovation and Transdisciplinary Research, με τίτλο «On the role and functioning of national ethics committees», στοιχεία από την οποία χρησιμοποιούνται και στην παρούσα μελέτη¹⁰.

Η συγκριτική παρουσίαση των επιτροπών αυτών, με έμφαση στον τρόπο συγκρότησης τους και τις αρμοδιότητές τους, αποδεικνύει ότι η Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής ακολουθεί πιστά τα διεθνή πρότυπα και δεν αποκλίνει ούτε και στο ελάχιστο από τη διεθνή εμπειρία που έχει ήδη διαμορφωθεί και παγιωθεί συγκριτικά με το θεσμό των επιτροπών βιοηθικής.

2.2 Οι Επιτροπές Βιοηθικής σε εθνικό επίπεδο

2.2.1 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΑΣ

Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για τις επιστήμες της Ζωής και της Υγείας (Comité Consultatif National de Éthique Pour Les Sciences de la Vie et de la Santé/CCNE¹¹)

Η πρώτη χώρα που απέκτησε επιτροπή που ασχολείται με ζητήματα βιοηθικής ήταν η Γαλλία. Πρόκειται για την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής για τις επιστήμες της ζωής και της υγείας (Comité Consultatif National de Éthique Pour Les Sciences de la Vie et de la Santé/CCNE), η οποία δημιουργήθηκε το 1983 με διάταγμα του Προέδρου της Γαλλικής Δημοκρατίας και είναι ανεξάρτητος οργανισμός.

Η Επιτροπή συντίθεται από ένα Πρόεδρο που διορίζεται από τον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας, έναν επίτιμο Πρόεδρο και 39 μέλη. Πέντε από αυτά προέρχονται από το χώρο της φιλοσοφίας και της θεολογίας και διορίζονται από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ενώ 19 μέλη επιλέγονται βάσει των προσόντων, των ικανοτήτων και του ενδιαφέροντος τους σε βιοηθικά ζητήματα. Τα μέλη αυτά διορίζονται από διάφορους Υπουργούς, (ο Υπουργός Υγείας διορίζει 4 μέλη) από τη Γερουσία, το Ανώτατο Δικαστήριο, την Εθνική Συνέλευση, το Συμβούλιο της Πολιτείας (καθένα από τα όργανα αυτά μπορούν αν διορίσουν μόνο 1 μέλος).

¹⁰ Αξιόλογη υπήρξε και η συμβολή της πτυχιακής εργασίας της κα.Βασιλικής Αναγνωστοπούλου, από την Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, με τίτλο «Οι Επιτροπές Βιοηθικής»

¹¹ <http://ccne-ethique.fr> (French National Consultative Ethics Commission)

Επιπλέον, 15 μέλη που ασχολούνται με την επιστημονική έρευνα, υποδεικνύονται από ερευνητικές επιστημονικές ομάδες και ερευνητικά ινστιτούτα-οργανισμούς.

Η εν λόγω επιτροπή διαδραματίζει καθαρά συμβουλευτικό ρόλο. Αποστολή της είναι να γνωμοδοτεί και να συμβουλεύει σχετικά με τα διάφορα ηθικά προβλήματα που προκύπτουν από την πρόοδο στους τομείς της βιολογίας, της ιατρικής και γενικότερα της υγείας, δημοσιεύοντας παράλληλα γνωμοδοτήσεις για τα θέματα αυτά. Η γνώμη της Επιτροπής μπορεί να ζητηθεί από το Κοινοβούλιο, τη Γερουσία, από κάποιο μέλος της κυβέρνησης, από κάποιο δημόσιο φορέα που δραστηριοποιείται στον τομέα της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης ή της υγείας. Η επιτροπή λειτουργεί σύμφωνα με τον εσωτερικό της κανονισμό.

2.2.2 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΔΑΝΙΑΣ

Το Συμβούλιο Ηθικής της Δανίας (Der Ethiske Rad¹²)

Στη Δανία υπήρχε ήδη από το 1984 ειδική επιτροπή, η οποία εξέταζε θέματα σχετικά με τη γενετική και την υποβοηθούμενη αναπαραγωγή. Η Επιτροπή αυτή υπέβαλε, κατά το πρώτο κιάλας έτος της λειτουργίας της, μία αναφορά, με την οποία πρότεινε τη δημιουργία ενός κεντρικού συμβουλίου ηθικής. Πράγματι τέσσερα χρόνια αργότερα, το 1988 δημιουργήθηκε το Συμβούλιο Ηθικής της Δανίας (Der Ethiske Rad). Ταυτόχρονα δημιουργήθηκε και μια κοινοβουλευτική επιτροπή για το εν λόγω Συμβούλιο, η οποία μάλιστα διορίζει ένα μέρος των μελών του Συμβουλίου, επηρεάζοντας με τον τρόπο αυτό τη σύνθεσή του και αναδεικνύοντας τη στενή σχέση ανάμεσα στο Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Ηθικής.

Πιο συγκεκριμένα, το Συμβούλιο αποτελείται από 17 μέλη. 8 μέλη διορίζονται από το Υπουργείο Εσωτερικών και Υγείας και 9 μέλη από την Κοινοβουλευτική Επιτροπή. Αν και δεν υπάρχει ρητή πρόβλεψη για τον αριθμό των μελών της Επιτροπής, αυτός έχει καθιερωθεί πλέον de facto. Τα μέλη έχουν ιατρικο-βιολογικό, φιλοσοφικό, κοινωνικό και νομικό υπόβαθρο και πρέπει να διαθέτουν επαρκή και αποδεδειγμένη γνώση για τα θέματα του αντικειμένου τους. Υπάρχει ίση εκπροσώπηση ανδρών και γυναικών ενώ τα μέλη δεν μπορούν ταυτοχρόνως να διατηρούν ιδιότητα μέλους δημοτικού ή περιφερειακού συμβουλίου.

Αποστολή του Συμβουλίου είναι να παρέχει πληροφορίες και συμβουλές στο δανικό Κοινοβούλιο και στις δημόσιες αρχές της χώρας για τις τρέχουσες εξελίξεις στον τομέα της βιοιατρικής και βιοτεχνολογίας. Πριν υποβάλει τις όποιες αναφορές του, το Συμβούλιο εξετάζει προσεκτικά τα συγκεκριμένα ζητήματα και προσπαθεί να

γνωρίσει τη γνώμη του κοινού σχετικά με αυτά, οργανώνοντας ακόμα και δημόσιες συζητήσεις.

2.2.3 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΣΟΥΗΔΙΑΣ

Εθνικό Συμβούλιο για την Ιατρική Ηθική (Statens Medicinsk Ethiska Rad)¹³

Ήδη από το 1985 υπάρχει στη Σουηδία το Εθνικό Συμβούλιο για την Ιατρική Ηθική. Πρόκειται για ένα σώμα με κύρια αποστολή να συμβουλεύει τη σουηδική κυβέρνηση πάνω στα διλήμματα που προκαλεί η πρόοδος στον τομέα της βιοϊατρικής. Παράλληλα φροντίζει για την ανταλλαγή πληροφοριών και ιδεών, την ενημέρωση του κοινού και την προώθηση του διαλόγου. Ουσιαστικά λειτουργεί ως η γέφυρα ανάμεσα στους ειδικούς εμπειρογνώμονες και την κοινωνία.

Το Συμβούλιο αποτελείται από 21 μέλη και παρουσιάζει μεικτή σύνθεση. Οκτώ μέλη αντιπροσωπεύουν τα επτά σημαντικότερα πολιτικά κόμματα στη Σουηδία καθώς επίσης και ομάδες συμφερόντων που συνδέονται με διάφορες πτυχές της υγείας και της ιατρικής φροντίδας. Δεκατρείς ειδικοί αντιπροσωπεύουν την ιατρική, την νομική και τη φιλοσοφία (κάποιοι έχουν πανεπιστημιακή βάση, κάποιοι άλλοι είναι μάχιμοι επαγγελματίες). Υπάρχουν επίσης και δύο δημοσιογράφοι. Οι εμπειρογνώμονες διορίζονται βάσει της επαγγελματικής τους καταξίωσης και αναγνώρισης ενώ τα υπόλοιπα μέλη από τον Υπουργό Υγείας και Κοινωνικών Υποθέσεων λαμβάνοντας υπόψη την εκπροσώπηση των επτά βασικών πολιτικών κομμάτων της Σουηδίας και τις ομάδες συμφερόντων.

2.2.4. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (Comitato Nazionale per La Bioetica)¹⁴

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Ιταλίας ιδρύθηκε το 1990 με σκοπό να αναλύει τα ηθικά και νομικά προβλήματα που ανακύπτουν ως αποτέλεσμα της προόδου σε ερευνητικό επίπεδο και τα οποία αναδύονται από τις νέες εφαρμογές του κλινικού ενδιαφέροντος. Προτείνει λύσεις και να προετοιμάζει νομοθετικές πράξεις και κώδικες δεοντολογίας με γνώμονα την προστασία των θεμελιωδών ανθρωπίνων

¹² <http://www.etiskraad.dk> (Danish Council of Ethics)

¹³ <http://www.smer.gov.se/> The Swedish National Council on Medical Ethics (SMER)

¹⁴ <http://www.palazzoichigi.it/bioetica/index.html> (National Bioethics Committee of Italy)

δικαιωμάτων και την περιβαλλοντική ασφάλεια. Τέλος φροντίζει για την ενημέρωση της κοινής γνώμης.

Η επιτροπή αποτελείται από 47 τακτικά μέλη, 4 επίτιμα και από 5 αντιπροσώπους των επαγγελματικών ομάδων ή οργανισμών για τη δημόσια υγεία. Τα μέλη διορίζονται από τον Πρωθυπουργό. Η πλειοψηφία τους έχει πτυχίο νομικής, (μάλιστα 5 μέλη της Επιτροπής είναι δικαστές και δικηγόροι) ιατρικής, θεολογίας, φιλοσοφίας.

2.2.5 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΝΟΡΒΗΓΙΑΣ

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Ιατρική Έρευνα

(National Committee for Medical Research Ethics, NEM¹⁵)

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Έρευνα και την Τεχνολογία

(The National Committee for Research in Ethics in Science and Technology, NENT¹⁶).

Στη Νορβηγία λειτουργεί από το 1990 τόσο η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Ιατρική Έρευνα (National Committee for Medical Research Ethics, NEM) όσο και η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Έρευνα και την Τεχνολογία (The National Committee for Research in Ethics in Science and Technology, NENT). Και οι δύο επιτροπές συστήθηκαν για να αποτελέσουν συμβουλευτικά όργανα της πολιτείας για τα θέματα βιοηθικής σε κάθε σχετικό επιστημονικό τομέα έρευνας και παράλληλα για να ενημερώνουν την διεθνή επιστημονική κοινότητα, τις κυβερνητικές αρχές και την κοινή γνώμη για τις τρέχουσες εξελίξεις. Παράλληλα οι αρχές αυτές συντονίζουν τις σχετικές εθνικές δραστηριότητες και εκπροσωπούν τη χώρα στα διεθνή fora που κατά καιρούς οργανώνονται.

Και οι δύο επιτροπές αποτελούνται από δώδεκα μέλη, εννέα εκ των οποίων διορίζονται από τον Υπουργό Παιδείας και Έρευνας, κατόπιν συστάσεων από το Συμβούλιο Έρευνας της Νορβηγίας. Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Ιατρική Έρευνα στελεχώνεται από άτομα με επιστημονική κατάρτιση στην ιατρική, τη γενετική, τη νομική, τη ψυχολογία και την ηθική. Περιλαμβάνει επίσης πρόσωπα με εμπειρία στην πολιτική και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Παραδοσιακά πλέον, προεδρεύων της Επιτροπής είναι ένας φυσικός.

¹⁵ <http://www.etikkom.no/Engelsk/NEM/nem> The National Committee for Medical Research Ethics, NEM

¹⁶ <http://www.etikkom.no/Engelsk/NENT> The National Committee for Research Ethics in Science and Technology, NENT

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής για την Έρευνα και την Τεχνολογία εκτός από τα άτομα με ιδιαίτερες ικανότητες στους αντίστοιχους ερευνητικούς τομείς, περιλαμβάνει και άτομα με επαγγελματική εμπειρία στην ηθική και τη νομική. Τομείς που πρέπει να εκπροσωπούνται στην επιτροπή είναι οι φυσικές επιστήμες, η τεχνολογία, η βιομηχανία, η αγροτική και θαλάσσια έρευνα. Πρέπει επιπλέον να εξασφαλιστεί ότι η Επιτροπή κατέχει και ειδικούς στη βιοτεχνολογία και την οικολογία. Σήμερα στελεχώνεται από μαθηματικούς, κτηνιάτρους, φυσικούς, βιολόγους, περιβαλλοντολόγους, μηχανικούς θαλάσσιων επιστημών, νομικούς, φιλοσόφους και δημοσιογράφους.

Και οι δύο Επιτροπές όταν επεξεργάζονται συγκεκριμένες θεματικές (ειδικά όταν χαράζουν κατευθυντήριες γραμμές) αποστέλλουν τις εισηγήσεις τους για σχολιασμό στο κοινό καθώς οργανώνουν και ακροάσεις και συνέδρια για ευρύτερη ενημέρωση.

2.2.6 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑΣ

Το Εθνικό Συμβούλιο Ηθικής για τις Επιστήμες της Ζωής. (Conselho Nacional de Itica para as Ciências da Vida.)¹⁷

Το Συμβούλιο Ηθικής για τις Επιστήμες της Ζωής της Πορτογαλίας ιδρύθηκε το 1990, απαριθμώντας 21 μέλη, για αναλύσει τα ηθικά προβλήματα που πηγάζουν από τη βιοιατρική έρευνα και να διατυπώσει απόψεις όταν αυτές ζητηθούν από τα κυβερνητικά όργανα, στα οποία και υποβάλει ετήσιες εκθέσεις πεπραγμένων.

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής διορίζεται από τον Πρωθυπουργό, ενώ από το πρωθυπουργικό γραφείο και το γραφείο της πρυτανείας διορίζονται και άλλα δύο μέλη της επιτροπής ασχολούμενα με τη Βιοηθική. Έξι μέλη της επιτροπής προέρχονται από το χώρο των φυσικών επιστημών και διορίζονται από διάφορα Υπουργεία ενώ άλλα έξι από το χώρο της ιατρικής και της βιολογίας διορίζονται από διάφορους επιστημονικούς οργανισμούς. Η επιτροπή περιλαμβάνει και έξι μέλη της Βουλής, τα οποία διορίζονται από την ίδια Βουλή εξαιτίας των τεχνικών τους γνώσεων και του καλού θεωρητικού τους υποβάθρου.

2.2.7 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΦΙΛΑΝΔΙΑΣ

Εθνικό Συμβουλευτικό Σώμα Έρευνας πάνω στη Βιοηθική

(Tutkimuseettinen Neuvottelukunta)¹⁸

Το Εθνικό Συμβουλευτικό Σώμα Φροντίδας της Υγείας και της Βιοηθικής
(ETENE)

Στη Φιλανδία λειτουργούσε ήδη από το 1991 το Εθνικό Συμβουλευτικό Σώμα Έρευνας πάνω στη Βιοηθική. Ο Υπουργός Παιδείας της Φιλανδίας ζήτησε από ερευνητικούς οργανισμούς να προτείνουν άτομα προκειμένου να στελεχώσουν το σώμα και στη συνέχεια αποφάσισε χρησιμοποιώντας κριτήρια όπως το φύλο, η πειθαρχία, η γεωγραφία κτλ. Προς το παρόν το Σώμα αποτελείται από 2 θεολόγους, ένα νομικό, ένα φιλόσοφο, ένα γλωσσολόγο και 6 άτομα απασχολούμενα με τις βιοεπιστήμες. Όλα τα μέλη πέρα από το πανεπιστημιακό υπόβαθρο, διαθέτουν και ιδιαίτερη ερευνητική δραστηριότητα

Σκοπός του Σώματος έρευνας είναι να κάνει προτάσεις και να διατυπώνει θέσεις στις κυβερνητικές αρχές πάνω σε νομικά ή άλλου είδους προβλήματα που αφορούν τη βιοηθική. Λειτουργεί ως ένα σώμα ειδικών εμπειρογνομόνων ασχολούμενο κυρίως με την επίλυση ζητημάτων που εγείρει η έρευνα. Παίρνει πρωτοβουλίες προκειμένου να προωθήσει την έρευνα γύρω από την ηθική των βιοεπιστημών και τη συζήτηση γύρω από αυτήν καθώς και για την ενημέρωση του κοινού. Τέλος, παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις και παίρνει μέρος ενεργά σε όλες τις συναντήσεις που οργανώνονται για αυτές τις θεματικές.

Ως αποτέλεσμα μάλιστα του ερευνητικού κυρίως χαρακτήρα του σώματος, μπορεί να ζητηθεί και η γνώμη του σε εξειδικευμένες περιπτώσεις έρευνας για απάτη ή παραβάσεις. Πρώτη περίπτωση τέτοιας φύσεως σημειώθηκε το 1994.

Το 1998 ιδρύθηκε το Εθνικό Συμβουλευτικό Σώμα Φροντίδας Υγείας και Βιοηθικής. Αποτελείται από ένα Πρόεδρο, έναν Αντιπρόεδρο και 18 μέλη. Το Συμβούλιο της Πολιτείας διορίζει τα μέλη ενώ τουλάχιστον τέσσερα από αυτά διορίζονται από τα πολιτικά κόμματα ανάλογα με τις έδρες που κατέχει το καθένα στο Κοινοβούλιο. Τα μέλη προέρχονται από το χώρο της ιατρικής, της φιλοσοφίας και της νομικής. Το σώμα διαθέτει επίσης μία θέση Γενικής Γραμματείας και μία γραμματειακή υποστήριξη και υπάγεται στο Υπουργείο Κοινωνικών Σχέσεων και Υγείας.

¹⁷ <http://www.cnecv.gov.pt/CNECV/SiteEntry/> The National Council Ethics for Life Sciences

¹⁸ <http://pro.tsv.fi/tenk/index.htm> NATIONAL ADVISORY BOARD ON RESEARCH ETHICS.

Το σώμα παίρνει πρωτοβουλίες και εκφράζει συμβουλευτικές γνώμες και συστάσεις πάνω σε θέματα βιοηθικής ενώ φροντίζει για την ενημέρωση της Φιλανδικής κοινωνίας. Παρακολουθεί τις διεθνείς εξελίξεις στον τομέα της υγείας και της σχετικής νομοθεσίας και συλλέγει και διανέμει πληροφορίες γύρω από τη διεθνή συζήτηση που εγείρουν τα ζητήματα αυτά.

2.2.8 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΒΕΛΓΙΟΥ

Η Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής του Βελγίου (Comité Consultatif de Bioéthique de Belgique)¹⁹

Η Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής του Βελγίου συστάθηκε το 1993 με ομοσπονδιακό διάταγμα, βάσει του οποίου η Επιτροπή επανδρώθηκε από 35 τακτικά μέλη, 8 των οποίων δεν έχουν το δικαίωμα ψήφου κατά τη λήψη αποφάσεων. Κατά τη σύσταση της Επιτροπής δόθηκε ιδιαίτερη βαρύτητα στο να εκπροσωπηθούν αντιπροσωπευτικά διαφορετικά ιδεολογικά και φιλοσοφικά ρεύματα, στο να υπάρχει ισορροπία ανάμεσα στους άνδρες και στις γυναίκες -μέλη της Επιτροπής και στο να εξασφαλιστεί μια ισομερής κατανομή στον αριθμό των Γαλλόφωνων και Δανόφωνων μελών. Η ίδια λογική εφαρμόστηκε και για την ισορροπία ανάμεσα στα μέλη που προέρχονταν από το χώρο των φυσικών και ιατρικών επιστημών και εκείνων από τις φιλοσοφικές, κοινωνικές και νομικές επιστήμες.

Η Επιτροπή αυτή έχει επιφορτιστεί με το ρόλο να συμβουλεύει και να γνωμοδοτεί σχετικά με τα ηθικά, κοινωνικά και νομικά προβλήματα που προξενεί η έρευνα και οι εφαρμογές της στους τομείς της ιατρικής, της βιολογίας αλλά και γενικότερα της υγείας. Ταυτόχρονα οφείλει να ενημερώνει το κοινό και τις δημόσιες αρχές της χώρας αναφορικά με τα προαναφερθέντα προβλήματα.

2.2.9 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΒΕΤΙΑΣ

Ελβετική Επιτροπή Ηθικής για τη μη Ανθρώπινη Γονιδιακή Τεχνολογία (Swiss Ethics Committee on Non-human Gene Technology ECNE)

Ελβετική Βιοιατρική Επιτροπή (Nationale Ethikkommission im Bereich Hummanmedizin)²⁰

Στην Ελβετία ήδη από το 1998 λειτουργεί η Ελβετική Επιτροπή Ηθικής για τη μη Ανθρώπινη Γονιδιακή Τεχνολογία (Swiss Ethics Committee on Non-human Gene

¹⁹ <http://www.health.fgov.be/bioeth> (Belgian Consultative Bioethics Commission)

²⁰ <http://www.nek-cne.ch/> Swiss National Advisory Commission on Biomedical Ethics- SNACOB

Technology ECNE). Η επιτροπή αυτή αποτελείται από maximum 12 μέλη, τα οποία διορίζονται από την Ελβετική Βιοιατρική Επιτροπή (Swiss Biomedical Ethics Committee-SNACOBÉ). Σχεδόν όλοι είναι καθηγητές Πανεπιστημίου και αντιπροσωπεύουν διαφορετικές σχολές σκέψης, με ισορροπία στην ηλικία, στο φύλο και τη γλώσσα (4 φιλόσοφοι, 1 νομικός, 1 γιατρός, 1 βιολόγος, 1 θεολόγος κτλ...)

Η Επιτροπή διατυπώνει θέσεις πάνω σε ηθικά ερωτήματα με γνώμονα την αξιοπρέπεια των ζωντανών οργανισμών και την ανάγκη προστασίας αυτών και του περιβάλλοντος, αποσκοπώντας στην διατήρηση της βιοποικιλότητας. Γι' αυτό και συμβουλεύει το Ομοσπονδιακό Συμβούλιο με παραδειγματικές υποθέσεις και συντονίζει τα διάφορα γραφεία κατά την προετοιμασία της νομοθεσίας για τη μη ανθρώπινη βιοτεχνολογία, προτείνοντας παράλληλα λύσεις για μελλοντικές νομοθετικές ρυθμίσεις στη βουλή. Τέλος φροντίζει για την ενημέρωση του κοινού και προωθεί το δημόσιο διάλογο.

Το 2000 ιδρύθηκε και η Ελβετική Συμβουλευτική Επιτροπή για την Βιοιατρική.(Swiss National Advisory Commission on Biomedical Ethics-SNACOBÉ) Η Επιτροπή απαριθμεί 18 με 25 μέλη, προς το παρόν 21, που διορίζονται από την Κυβέρνηση. Το 1/3 αυτών προέρχεται από την ιατρική, το άλλο 1/3 από τη φιλοσοφική, και το υπόλοιπο από άλλες επιστήμες όπως η νομική και οι κοινωνικές επιστήμες. Η Επιτροπή επεξεργάζεται συστάσεις για την ιατρική πρακτική, υπό το φως κοινωνικών και νομικών προοπτικών, ενημερώνοντας ταυτόχρονα το κοινό και συμβουλεύοντας τις αρχές για τη μελλοντική νομοθεσία.

2.2.10 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΛΟΥΞΕΜΒΟΥΡΓΟΥ

Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής (National Consultative Ethics Commission CNE)

Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής του Λουξεμβούργου συστάθηκε για να μελετήσει στα πλαίσια μιας διεπιστημονικής έρευνας, τις ηθικές πλευρές των επιστημών της ζωής και της υγείας, να συμβουλεύει το νομοθέτη, να ενημερώνει το κοινό, και να βοηθά στη βελτίωση αρμόδιων σωμάτων που ασχολούνται με τη βιοηθική.

Τα μέλη της Επιτροπής διορίζονται από τον πρωθυπουργό και έχουν τριετή θητεία. Τέσσερα μέλη είναι νομικοί, 6 γιατροί, 5 με φιλοσοφικό προσανατολισμό και 2 με κοινωνικό προσανατολισμό. Μετά από ένα έτος ή 12, η επιτροπή έχει το δικαίωμα να προτείνει διορισμό νέων μελών, με κριτήρια προτεινόμενα τόσο από την

επιτροπή όσο και από την κυβέρνηση, (προτείνονται εμπειρογνώμονες και άτομα που να αντικατοπτρίζουν το διαφορετικό φιλοσοφικό προσανατολισμό της κοινωνίας)

2.2.11 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΑΥΣΤΡΙΑΣ

Η Επιτροπή Βιοηθικής της Αυστρίας (Bioethikkommission beim Bundeskanzleramt²¹).

Η Αυστρία ανήκει στις χώρες εκείνες, στις οποίες η συζήτηση για τα βιοηθικά διλήμματα άργησε να αποκτήσει ένταση. Τα αυστριακά πολιτικά κόμματα κρατούσαν για χρόνια επιφυλακτική στάση απέναντι στα θέματα αυτά με αποτέλεσμα η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Αυστρίας να δημιουργηθεί μόλις το 2001.

Η Επιτροπή αποτελείται από 19 μέλη, ειδικούς εμπειρογνώμονες της ιατρικής, (ιδιαίτερα στα πεδία της αναπαραγωγικής ιατρικής, της γυναικολογίας, της ψυχιατρικής, της ογκολογίας και της παθολογίας), μικροβιολόγους, νομικούς, κοινωνιολόγους, θεολόγους και ειδικούς στο πεδίο της φιλοσοφίας.

Πρόκειται για ανεξάρτητο συμβουλευτικό σώμα που έχει ως αποστολή να συμβουλεύει τον Ομοσπονδιακό Καγκελάριο αναφορικά με τα προβλήματα ηθικού, νομικού και κοινωνικού χαρακτήρα που πηγάζουν από την ανάπτυξη της επιστήμης στη βιολογία και την ιατρική, να γνωμοδοτεί σχετικά με αυτά και να ενημερώνει το κοινό.

Η Επιτροπή συγκαλείται συνήθως από τον Ομοσπονδιακό Καγκελάριο. Σε αντίθετη περίπτωση συνεδριάζει τουλάχιστον μία φορά κάθε τρεις μήνες.

2.2.12 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΓΕΡΜΑΝΙΑΣ

Εθνικό Συμβούλιο Ηθικής της Γερμανίας (Nationaler Ethikrat²²)

Η Γερμανία κατατάσσεται στις χώρες εκείνες που καθυστέρησαν να αντιδράσουν στα ηθικά διλήμματα, αφού απέκτησε ειδικό Συμβούλιο Ηθικής μόλις το 2001. Τα μέλη του Συμβουλίου αποτελούν επιφανείς αντιπροσώπους του οικονομικού, φιλοσοφικού, θεολογικού, κοινωνικού, ιατρικού, νομικού και οικολογικού κόσμου. Δεν μπορούν να ανήκουν στο ομοσπονδιακό σώμα της κυβέρνησης ή στο νομικό σώμα. Τα μέλη αντιπροσωπεύουν μόνο τις προσωπικές τους πεποιθήσεις

²¹ <http://www.bka.gv.at/bka/bioethik> (Austrian Commission on Bioethics)

²² <http://www.ethikrat.org> (German National Ethics Council)

Το Εθνικό Συμβούλιο Ηθικής της Γερμανίας αποτελεί μεικτή μορφή επιτροπής Βιοηθικής τουλάχιστον ως προς τη δομή καθώς υπάρχουν δύο πυλώνες αντιπροσώπευσης: αυτή των ειδικών εμπειρογνομόνων και αυτή των αντιπροσωπευτικών κοινωνικών ομάδων καθώς η επίσημη δομή απαιτούσε να είναι παρόντες και συγκεκριμένες ομάδες συμφερόντων (εκκλησίας, εργοδοτών και εργαζομένων κτλ.

Σκοπός του Συμβουλίου είναι να αποτελεί το βασικό όργανο για τις "διεπιστημονικές συναντήσεις" των φυσικών, ιατρικών, θεολογικών και φιλοσοφικών σπουδών με τις κοινωνικές και νομικές επιστήμες. Το Συμβούλιο είναι επιφορτισμένο με την οργάνωση κοινωνικών και πολιτικών debate που εξασφαλίζουν τη μεγαλύτερη δυνατή συμμετοχή όλων των εμπλεκόμενων μερών. Είναι επίσης υπεύθυνο για την ενημέρωση των πολιτών. Κυρίως όμως έχει την αρμοδιότητα να υποβάλει συστάσεις για πολιτική και νομοθετική δράση και να διατυπώνει απόψεις κατ'εντολή της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης ή του Κοινοβουλίου. Μάλιστα έχει και μεγάλη εκδοτική δραστηριότητα καθώς οι εισηγήσεις του πάνω στα διάφορα θέματα εκδίδονται και τυπώνονται σε διάφορες γλώσσες προκειμένου να αποσταλούν και να λάβουν γνώση επ' αυτών και οι υπόλοιπες επιτροπές βιοηθικής της Ευρώπης.

Ως προς τον τρόπο εργασίας του, ενώ το 2001 το Εθνικό Συμβούλιο Ηθικής δούλεψε μόνο με ακροάσεις και με πρόσκληση ειδικών επιστημόνων, από το 2004 και έπειτα χρησιμοποιήθηκε και η διαδικασία της διαβούλευσης.

2.2.13. Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΙΡΛΑΝΔΙΑΣ

Το Συμβούλιο Βιοηθικής της Ιρλανδίας (Irish Council For Bioethics)²³

Το Συμβούλιο για τη Βιοηθική της Ιρλανδίας συστάθηκε μόλις το 2002. Τα μέλη του διορίζονται από την Ιρλανδική Βασιλική Ακαδημία, τηρώντας κριτήρια φύλου και γεωγραφικά. Τα μέλη επιλέχθηκαν όχι ως αντιπρόσωποι συγκεκριμένων σωμάτων ή επαγγελματιών αλλά ως διακριμένοι επαγγελματίες του είδους τους με ιδιαίτερες επιδόσεις και διακρίσεις (3 δικηγόροι, 4 θεολόγοι, 2 δημοσιογράφοι, 1 περιβαλλοντολόγος, 4 γιατροί και 7 άλλοι επιστήμονες)

Αποστολή του σώματος είναι να εντοπίσει και να ερμηνεύσει τα ηθικά ζητήματα που εγείρονται λόγω της προόδου της επιστήμης και της ιατρικής ούτως ώστε να μπορεί να απαντήσει, αν όχι να προλάβει, ερωτήσεις ουσιαστικού ενδιαφέροντος. Καλείται επίσης να γνωμοδοτήσει και να χαράξει γενικές κατευθυντήριες γραμμές όταν πρόκειται να γίνουν νομοθετικές ρυθμίσεις επί των

σχετικών θεματικών καθώς και να προωθήσει την ενημέρωση της κοινής γνώμης. Υπό το πρίσμα αυτό, δημοσιεύει αναφορές, οργανώνει συζητήσεις και διαλέξεις και προωθεί συζητήσεις με διάφορα μέσα.

Το Συμβούλιο μάλιστα χρησιμοποιεί τη δημόσια διαβούλευση. Για τη διεξαγωγή μάλιστα μιας έρευνας, στάλθηκε ένα ερωτηματολόγιο στο κοινό.

2.2.14 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΒΡΕΤΑΝΙΑΣ

I. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ NUFFIELD ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ (THE NUFFIELD COUNCIL ON BIOETHICS)²⁴

Το Συμβούλιο Nuffield για τη Βιοηθική (Nuffield Council on Bioethics) δημιουργήθηκε το 1991 από το ίδρυμα Nuffield. Μέχρι τότε δεν υπήρχε στη Μ. Βρετανία ανεξάρτητο σώμα που να ασχολείται με τη βιοηθική. Η αποστολή του Συμβουλίου είναι να εντοπίζει τα ηθικά ερωτήματα που εγείρονται ως συνέπεια της προόδου στη βιολογία και την ιατρική, να συντάσσει αναφορές για τα θέματα αυτά και να προωθεί το δημόσιο διάλογο, ώστε τα ζητήματα αυτά να επεξηγούνται και να καθίστανται κατανοητά στο ευρύ κοινό. Το Συμβούλιο Nuffield έχει αποκτήσει διεθνή φήμη, αφού διαδραματίζει βασικό ρόλο στη χάραξη της πολιτικής μέσω των γνωμοδοτήσεών του προς τους policy-makers. Μάλιστα από πολλούς θεωρείται ως η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Μ. Βρετανίας, αν και στην πραγματικότητα αποτελεί μη κυβερνητική επιτροπή.

ΑΠΟΛΟΓΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ ΣΤΗ Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ

Το 1999 η βρετανική κυβέρνηση επιχείρησε να κάνει τον απολογισμό του ρυθμιστικού και συμβουλευτικού πλαισίου της χώρας στον τομέα της βιοτεχνολογίας. Από την ανασκόπηση που έγινε αποδείχτηκε ότι το ρυθμιστικό σύστημα λειτουργούσε ικανοποιητικά. Αντίθετα, στο συμβουλευτικό σύστημα εντοπίστηκαν ελλείψεις και αδυναμίες, γι' αυτό και έπρεπε να βελτιωθεί. Πιο συγκεκριμένα, το νέο συμβουλευτικό πλαίσιο θα έπρεπε να εξασφαλίζει μεγαλύτερη διαφάνεια, να είναι πιο απλοποιημένο, ώστε να αποφεύγονται κενά και αλληλοεπικαλύψεις και να είναι σε θέση να αντιμετωπίσει τις ραγδαίες εξελίξεις που σημειώνονται στο χώρο της βιοτεχνολογίας.

²³ <http://www.bioethics.ie> (Irish Council For Bioethics)

²⁴ <http://www.nuffieldbioethics.org> Nuffield Council on Bioethics

Προκειμένου να επιτευχθούν οι προαναφερθέντες στόχοι δημιουργήθηκαν τα εξής σώματα:

- 1. Foods Standards Agency (FSA):** εξετάζει τα προβλήματα που προκύπτουν στον τομέα των γενετικά τροποποιημένων τροφίμων.
- 2. Human Genetics Commission (HGC):** είναι η επιτροπή για την ανθρώπινη γενετική.
- 3. Agriculture and Environment Biotechnology Commission (AEBC):** είναι η επιτροπή που ασχολείται γενικά με όλα τα ζητήματα στο χώρο της βιοτεχνολογίας.

II. HUMAN GENETICS COMMISSION (HGC)²⁵

Η Επιτροπή για την Ανθρώπινη Γενετική δημιουργήθηκε το 1999. Ωστόσο δεν ήταν το πρώτο σώμα που ανέλαβε να χειρίζεται τα συγκεκριμένα θέματα. Προϋπήρχαν τρία συμβουλευτικά σώματα:

- 1. Advisory Committee on Genetic testing** (Συμβουλευτική Επιτροπή για τις γενετικές εξετάσεις)
- 2. Advisory Group on Scientific Advances in Genetics** (Συμβουλευτική Επιτροπή για την επιστημονική πρόοδο στη γενετική)
- 3. Human Genetics Advisory Commission** (Συμβουλευτική Επιτροπή για την ανθρώπινη γενετική)

Στην προσπάθεια απλοποίησης του συμβουλευτικού πλαισίου η HGC ανέλαβε τις αρμοδιότητες και των τριών προαναφερθέντων σωμάτων. Αποστολή της είναι να συμβουλευεί την κυβέρνηση για τον τρόπο με τον οποίο η πρόοδος της γενετικής μπορεί να επηρεάσει τον άνθρωπο και τον τομέα της υγείας. Η εξέταση των προβλημάτων γίνεται από κοινωνική, ηθική και νομική σκοπιά.

II. AGRICULTURE AND ENVIRONMENT BIOTECHNOLOGY COMMISSION (AEBC)²⁶

Η Επιτροπή για τη Βιοτεχνολογία στη γεωργία και το περιβάλλον δημιουργήθηκε το 2000. Είναι συμβουλευτικό σώμα και έχει ως αποστολή να ενημερώνει την κυβέρνηση και να γνωμοδοτεί σχετικά με τα ηθικά, νομικά και

²⁵ <http://www.hgc.gov.uk> British Human Genetics Commission

²⁶ <http://www.aebc.gov.uk> British Agriculture and Environment Biotechnology Commission

κοινωνικά προβλήματα που μπορεί να προξενήσει η πρόοδος της βιοτεχνολογίας στο γεωργικό και περιβαλλοντικό τομέα.

IV. FOODS STANDARDS AGENCY (FSA)

Πρόκειται για το συμβουλευτικό σώμα που ασχολείται με τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και τις ζωοτροφές, με σκοπό να συμβάλει στη διασφάλιση της ποιότητας και της ασφάλειας των τροφίμων.

2.2.15 Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ Η.Π.Α.

I. ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΟΥ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗ (U.S.A: THE PRESIDENT'S COUNCIL ON BIOETHICS)²⁷

Το Συμβούλιο του Προέδρου για τη Βιοηθική (The President's Council on Bioethics) δημιουργήθηκε με το διάταγμα 13237 του έτους 2001. Αποστολή του Συμβουλίου είναι να ενημερώνει και να συμβουλεύει τον Πρόεδρο των Η.Π.Α. σχετικά με τα βιοηθικά ζητήματα που ενδέχεται να προκύψουν ως συνέπεια της προόδου στην τεχνολογία και τη βιοιατρική.

Τέλος, πρέπει να σημειωθεί, ότι σύμφωνα με το διάταγμα 13237 του 2001, με το οποίο δημιουργήθηκε, το Συμβούλιο θα λειτουργούσε για χρονικό διάστημα δύο ετών από τη στιγμή της δημιουργίας του, εκτός αν νέο διάταγμα ανανέωνε την ισχύ του. Πράγματι το 2003 ψηφίστηκε το διάταγμα 13316, σύμφωνα με το οποίο το Συμβούλιο θα λειτουργήσει μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου του 2005. Βέβαια υφίσταται πιθανότητα να ανανεωθεί και πάλι η λειτουργία του.

II. Η ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ U.S.A: NATIONAL BIOETHICS ADVISORY COMMISSION²⁸

Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής (National Bioethics Advisory Committee) δημιουργήθηκε με το διάταγμα 12975 του έτους 1995 και εκτέλεσε τα καθήκοντά της μέχρι το 2003, οπότε και διακόπηκε η λειτουργία της με το διάταγμα 13316. Η συγκεκριμένη Επιτροπή είχε ως αποστολή να παρέχει πληροφόρηση και να συμβουλεύει την πολιτική ηγεσία, το Εθνικό Συμβούλιο Επιστήμης και Τεχνολογίας (National Science and Technology Council) και άλλους παρεμφερείς φορείς αφενός, σχετικά με τα βιοηθικά διλήμματα που συνεπάγεται η επιστημονική πρόοδος και αφετέρου για τις εφαρμογές των ερευνών αυτών.

²⁷ <http://www.bioethics.gov> The President's Council on Bioethics

²⁸ <http://www.georgetown.edu/research/nrcb/nbac> U.S.A National Bioethics Advisory Commission

Η Επιτροπή συνεδρίαζε τουλάχιστον 12 φορές το χρόνο. Ιδιαίτερα σημαντικό είναι να αναφερθεί στο σημείο αυτό, ότι όλες τις συνεδριάσεις παρακολουθούσε υποχρεωτικά ένας εκπρόσωπος της κυβέρνησης, στοιχείο που αποδεικνύει την προσπάθεια για ύπαρξη στενών σχέσεων ανάμεσα στην κυβέρνηση και την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής.

2.3 ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΣΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.3.1 Η προσωρινή Επιτροπή του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για την Ανθρώπινη Γενετική

(European Parliament temporary Commission on Human Genetic)

Το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, αντιλαμβανόμενο την επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπίσει τα διάφορα ηθικά διλήμματα, δημιούργησε τον Ιανουάριο του 2001 την Προσωρινή Επιτροπή για την Ανθρώπινη Γενετική (European Parliament Temporary Committee on Human Genetic). Η εν λόγω Επιτροπή λειτούργησε για χρονικό διάστημα ενός έτους, δηλαδή έως τον Ιανουάριο του 2002. Στο σύντομο αυτό χρονικό διάστημα, οργάνωσε αρκετές ακροάσεις, στις οποίες συμμετείχαν εκφράζοντας τη γνώμη τους όλοι οι ενδιαφερόμενοι.

Στην Επιτροπή μετείχαν 36 τακτικά μέλη, καθώς επίσης και 36 αναπληρωτές. Η Επιτροπή είχε ως ρόλο να ενημερώνει και να συμβουλεύει το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σχετικά με τα νέα βήματα στον τομέα της ανθρώπινης γενετικής και της ιατρικής, καθώς και για τα πιθανά προβλήματα που ενδέχεται να παρουσιαστούν εξαιτίας της ανάπτυξης στους τομείς αυτούς.

2.3.2 Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ (EUROPEAN GROUP ON ETHICS IN SCIENCE AND NEW TECHNOLOGIES / E.G.E.)²⁹

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε το 1991 την Επιτροπή Συμβούλων για τις ηθικές συνέπειες της βιοτεχνολογίας (Group of Advisers on the Ethical Implications of Biotechnology / G.A.E.I.B.). Η Επιτροπή αυτή συνέχισε να λειτουργεί μέχρι το 1997, οπότε και τη διαδέχτηκε η νέα Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Group on Ethics in Science and New

²⁹ http://europa.eu.int/comm/european_group_ethics/index_en.htm E.G.E

Technologies/E.G.E.), η οποία υπάρχει ακόμα στις μέρες μας. Το πεδίο αρμοδιότητας της E.G.E. είναι ευρύτερο από εκείνο της G.A.E.I.B., αφού δεν καλύπτει μόνο τον τομέα της βιοτεχνολογίας, αλλά αντίθετα ένα μεγαλύτερο φάσμα θεμάτων, όπως για παράδειγμα τα ηθικά προβλήματα που προξενεί η πρόοδος στην επικοινωνία και την πληροφορική.

Η E.G.E. απαρτίζεται από 12 μέλη, τα οποία διορίζονται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και υπηρετούν τετραετή θητεία, ανανεώσιμη για μία μόνο φορά. Τα μέλη εκλέγουν μεταξύ τους τον Πρόεδρο και τον Αντιπρόεδρο της Επιτροπής. Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό, ότι από το Σεπτέμβριο του 2002 υπάρχει μέλος και από την Ελλάδα. Αυτή τη στιγμή η E.G.E. αποτελείται από μέλη από τις εξής χώρες: Σουηδία, Δανία, Ελλάδα, Ολλανδία, Γερμανία, Γαλλία, Βέλγιο, Ην. Βασίλειο, Ισπανία, Ιταλία, Αυστρία και Ιρλανδία.

Αποστολή της Επιτροπής είναι να συμβουλευεί την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σχετικά με όλα τα ηθικά ερωτήματα που σχετίζονται με την πρόοδο της επιστήμης και των νέων τεχνολογιών. Η Επιτροπή γνωμοδοτεί είτε επιλέγοντας η ίδια το θέμα με δική της πρωτοβουλία, είτε εφόσον ζητηθεί η γνώμη της από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Όταν η Ευρωπαϊκή Επιτροπή καλεί την E.G.E. να γνωμοδοτήσει για ένα θέμα, ορίζει μία προθεσμία εντός της οποίας η τελευταία οφείλει να εκτελέσει το καθήκον της.

2.4 ΟΙ ΕΠΙΤΡΟΠΕΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ ΣΕ ΔΙΕΘΝΕΣ ΕΠΙΠΕΔΟ

2.4.1. Η Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης Council of Europe: Steering Committee on Bioethics /CDBI)³⁰

Στα πλαίσια του Συμβουλίου της Ευρώπης λειτουργούσε ήδη από το 1985 μία ad-hoc Επιτροπή Ειδικών στη Βιοηθική (Ad-hoc Committee of Experts on Bioethics / CAHBI), η οποία ήταν υπεύθυνη για τις διακυβερνητικές δραστηριότητες του Συμβουλίου της Ευρώπης στο πεδίο της βιοηθικής. Το 1992 μετονομάστηκε σε CDBI (Steering Committee on Bioethics).

Αποστολή της CDBI είναι να μελετά τα νομικά και ηθικά προβλήματα που δημιουργεί η πρόοδος των βιοιατρικών επιστημών, να συμβάλλει κατά το μέγιστο δυνατό βαθμό στην εναρμόνιση των πολιτικών που εφαρμόζουν τα κράτη όσον αφορά στο συγκεκριμένο ζήτημα και να αναπτύσσει σχέσεις συνεργασίας με τις

³⁰ http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Bioethics/CDBI

υπόλοιπες επιτροπές βιοηθικής και τους διάφορους παρεμφερείς φορείς.

Και τα 45 κράτη μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης μπορούν να ορίσουν αντιπροσώπους στη CDBI. Ωστόσο το Συμβούλιο της Ευρώπης καλύπτει τα έξοδα για έναν μόνο αντιπρόσωπο ανά χώρα. Εξαίρεση αποτελεί η χώρα της οποίας ο αντιπρόσωπος καταλαμβάνει τη θέση του Προέδρου, στην περίπτωση της οποίας καλύπτονται τα έξοδα για δύο αντιπροσώπους. Πρέπει να σημειωθεί, ότι, αν μία χώρα συμμετέχει με περισσότερους από έναν αντιπροσώπους, τότε μόνο ο ένας από αυτούς έχει δικαίωμα ψήφου. Επίσης στη CDBI συμμετέχουν αντιπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Επιπρόσθετα, στις συνεδριάσεις της CDBI μπορούν να παρίστανται ως απλοί παρατηρητές, χωρίς δικαίωμα ψήφου, αντιπρόσωποι και άλλων χωρών (της Αυστραλίας, του Ισραήλ, του Καναδά, της Ιαπωνίας, του Μεξικού και των Η.Π.Α.), καθώς επίσης και διεθνών οργανισμών, όπως για παράδειγμα της UNESCO, του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (Ο.Ο.Σ.Α.), του Παγκόσμιου Οργανισμού Υγείας κ.λ.π.

Η CDBI συνεδριάζει συνήθως δύο φορές το χρόνο στο Στρασβούργο, όπου βρίσκεται και η έδρα του Συμβουλίου της Ευρώπης.

2.4.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΟΥΝΕΣΚΟ³¹

Είναι πλέον σαφές ότι η ραγδαία εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας που σημειώθηκε κυρίως προς το τέλος του περασμένου αιώνα έφερε μαζί της και μία πληθώρα ηθικών διλημμάτων με τεράστιες διαστάσεις. Το γεγονός αυτό κατέστησε αναγκαία τη συμβολή των διαφόρων διεθνών οργανισμών για την αντιμετώπιση των προβλημάτων αυτών. Εξέχουσα θέση ανάμεσα στους διεθνείς οργανισμούς κατέχει αναμφισβήτητα η UNESCO, η οποία έχει ήδη από τη δεκαετία του 1970 αναπτύξει ιδιαίτερη δραστηριότητα όσον αφορά σε θέματα που άπτονται της βιοηθικής.

Το 1993 καταρτίστηκε το Πρόγραμμα Βιοηθικής (Bioethics Program) της UNESCO, το οποίο αποτελεί τμήμα του Προγράμματος για την Ηθική στην Επιστήμη και την Τεχνολογία (Program on the Ethics of Science and Technology). Στόχος του Προγράμματος Βιοηθικής της UNESCO είναι η αντιμετώπιση των ηθικών, κοινωνικών και νομικών προβλημάτων που οφείλονται στην πρόοδο της επιστήμης, και ιδίως της γενετικής. Στο πλαίσιο του Προγράμματος Βιοηθικής δημιουργήθηκαν τα εξής σώματα:

³¹ <http://www.unesco.org/shs/bioethics>

I. INTERNATIONAL BIOETHICS COMMITTEE / I.B.C.

(Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής)

II. INTERGOVERNMENTAL BIOETHICS COMMITTEE / IG.B.C.

(Η Διακυβερνητική Επιτροπή Βιοηθικής)

I. INTERNATIONAL BIOETHICS COMMISSION / I.B.C.³²

(Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής)

Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής της ΟΥΝΕΣΚΟ (International Bioethics Committee / I.B.C.) δημιουργήθηκε το 1993, δηλαδή αμέσως μετά την κατάρτιση του Προγράμματος Βιοηθικής, για το οποίο έγινε λόγος παραπάνω. Αποστολή της Διεθνούς Επιτροπής Βιοηθικής είναι να παρακολουθεί την πρόοδο στην επιστήμη και την τεχνολογία, να εντοπίζει τους κινδύνους που ελλοχεύουν και να μεριμνά για τη διασφάλιση της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και ελευθερίας. Επίσης οφείλει να συμβάλλει στην ενημέρωση του κοινού, να οργανώνει δημόσια διαβούλευση και να συνεργάζεται με τις υπόλοιπες επιτροπές και τους άλλους παρεμφερείς φορείς.

Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής συγκαλείται από το Γενικό Διευθυντή της ΟΥΝΕΣΚΟ τουλάχιστον μία φορά κάθε χρόνο. Οι απόψεις της κοινοποιούνται στο Γενικό Διευθυντή, ο οποίος στη συνέχεια φροντίζει για τη μεταβίβασή τους σε όλα τα κράτη - μέλη.

II. INTERGOVERNMENTAL BIOETHICS COMMITTEE / IG.B.C.³³

(Η Διακυβερνητική Επιτροπή Βιοηθικής)

Η Διακυβερνητική Επιτροπή Βιοηθικής της ΟΥΝΕΣΚΟ δημιουργήθηκε το 1998. Αποτελείται από 36 κράτη - μέλη, τα οποία επιλέγονται για τέσσερα έτη από την ΟΥΝΕΣΚΟ. Η επιλογή τους δε γίνεται τυχαία, αλλά αντίθετα με τέτοιο τρόπο, ώστε να διασφαλίζεται το στοιχείο της πολυπολιτισμικότητας και να υπάρχει εκπροσώπηση όλων των γεωγραφικών περιοχών. Οι αντιπρόσωποι των επιλεγέντων κρατών συνεδριάζουν τουλάχιστον μία φορά κάθε δύο χρόνια. Κατά τη διάρκεια των συνεδριάσεών τους ασχολούνται κυρίως με τις γνωμοδοτήσεις που έχει συντάξει η I.B.C. (Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής). Διατυπώνουν τη δική τους γνώμη και τις δικές τους προτάσεις πάνω στα θέματα των εν λόγω γνωμοδοτήσεων και ενημερώνουν

³² http://portal.unesco.org/shs/en/ev.phpURL_ID=1879&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

³³ http://portal.unesco.org/shs/en/ev.php-URL_ID=1878&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

σχετικά την I.B.C., καθώς και το Γενικό Διευθυντή της ΟΥΝΕΣΚΟ, ο οποίος αναλαμβάνει να τις μεταβιβάσει σε όλα τα κράτη - μέλη.

2.5 ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

2.5.1 ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

2.5.1.1 Ο ΑΡΙΘΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

ΚΡΑΤΟΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΕΛΩΝ
ΕΛΛΑΔΑ: ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	9
ΙΣΠΑΝΙΑ: ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	11
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ: ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΓΕΝΕΤΙΚΗ	12
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ: NUFFIELD	15
ΔΑΝΙΑ: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΗΘΙΚΗΣ	17
Η.Π.Α.: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΠΡΟΕΔΡΟΥ ΓΙΑ ΒΙΟΗΘΙΚΗ	18
ΑΥΣΤΡΙΑ: ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	19
Μ. ΒΡΕΤΑΝΙΑ: ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΣΤΗ ΓΕΩΡΓΙΑ ΚΑΙ ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	20
ΠΟΡΤΟΓΑΛΙΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΗΘΙΚΗΣ	20
ΣΟΥΗΔΙΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΙΑΤΡΙΚΗ ΗΘΙΚΗ	21
ΕΛΒΕΤΙΑ: ΕΛΒΕΤΙΚΗ ΒΙΟΪΑΤΡΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ	21
ΙΡΛΑΝΔΙΑ: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	21
ΝΟΡΒΗΓΙΑ: ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ	24
ΓΕΡΜΑΝΙΑ: ΕΘΝΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΗΘΙΚΗΣ	25
ΓΑΛΛΙΑ: ΕΘΝΙΚΗ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΗΘΙΚΗΣ	41
ΒΕΛΓΙΟ: ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	43
ΙΤΑΛΙΑ: ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ	47
ΟΛΛΑΝΔΙΑ: ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΥΓΕΙΑΣ	200

Στον παραπάνω πίνακα παρατηρεί κανείς ότι η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της χώρας μας αποτελεί την πιο ολιγομελή από τις επιτροπές βιοηθικής που δραστηριοποιούνται σε εθνικό επίπεδο. Μικρό αριθμό μελών παρουσιάζουν επίσης η

Επιτροπή Βιοηθικής της Ισπανίας και η Επιτροπή για την Ανθρώπινη Γενετική της Μ. Βρετανίας.

Αντίθετα, μεγάλος αριθμός μελών χαρακτηρίζει την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Ηθικής της Γαλλίας, τη Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής του Βελγίου και την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Ιταλίας. Η πιο πολυμελής επιτροπή, και μάλιστα με μεγάλη διαφορά, είναι το Συμβούλιο για την Υγεία της Ολλανδίας, το οποίο αριθμεί 200 μέλη.

Όσον αφορά στις επιτροπές βιοηθικής που δραστηριοποιούνται σε υπερεθνικό επίπεδο, σημειώνουμε ότι η Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Group on Ethics in Science and New Technologies) αποτελείται από 12 μέλη. Στην Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης (CDBI / Steering Committee on Bioethics) μπορούν να ορίσουν τους αντιπροσώπους τους και τα 45 κράτη - μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης. Τέλος, η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής (International Bioethics Commission) της ΟΥΝΕΣΚΟ απαρτίζεται από 36 τακτικά μέλη.

2.5.1.2 Ο ΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Στις περισσότερες περιπτώσεις ο διορισμός των μελών των Επιτροπών Βιοηθικής γίνεται από την κυβέρνηση, από τον Πρωθυπουργό ή από τους Υπουργούς της κάθε χώρας. Τα μέλη της ελληνικής Επιτροπής Βιοηθικής όπως και της ιταλικής διορίζονται από τον Πρωθυπουργό (άρθρο 12, παρ. 2 ν.2667/1998), ενώ τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής της Αυστρίας και του Εθνικού Συμβουλίου Ηθικής της Γερμανίας από τον ομοσπονδιακό καγκελάριο. Ομοίως στις Η.Π.Α τα μέλη του Συμβουλίου του Προέδρου για τη Βιοηθική διορίζονται από τον Πρόεδρο των Η.Π.Α ενώ τα μέλη του Συμβουλίου Υγείας της Ολλανδίας (Gesondsheitsraad) διορίζονται με απόφαση του Βασιλέα. Στη Νορβηγία τα μέλη της Συμβουλευτικής Επιτροπής για τη Βιοτεχνολογία (Bioteknologinemnda) διορίζει η κυβέρνηση ενώ στη Σουηδία για το διορισμό των μελών του Εθνικού Συμβουλίου για την Ιατρική Ηθική (Statens Medicinsk Etiska Rad) αποφασίζει ο Υπουργός Υγείας και Κοινωνικών Υποθέσεων.

Σε ορισμένες μόνο περιπτώσεις συμμετέχουν στο διορισμό ενός τμήματος των μελών τα κοινοβούλια καθώς και διάφοροι επιστημονικοί φορείς που δραστηριοποιούνται στο χώρο της έρευνας. Χαρακτηριστική περίπτωση αποτελεί το Συμβούλιο Ηθικής της Δανίας, του οποίου 9 από τα 17 μέλη διορίζονται από κοινοβουλευτική επιτροπή ενώ για τη σύσταση του Συμβουλίου Βιοηθικής της Ιρλανδίας αποφασίζει η Ιρλανδική Βασιλική Ακαδημία.

Τα μέλη της Επιτροπής Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής διορίζονται από την ίδια της Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ενώ στην Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης καθένα από τα 45 κράτη-μέλη του Συμβουλίου ορίζει τους νατιπροσώπους του. Τέλος τα μέλη της Διεθνούς Επιτροπής Βιοηθικής διορίζονται από το Γενικό Διευθυντή της UNESCO.

2.5.1.3 Η ΘΗΤΕΙΑ ΤΩΝ ΜΕΛΩΝ

Τα μέλη των επιτροπών βιοηθικής δεν κατέχουν κατέχουν μόνιμη θέση. Αντίθετα προσφέρουν τις υπηρεσίες τους για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα, το οποίο διαφέρει από χώρα σε χώρα και το οποίο κυμαίνεται από δύο έως πέντε χρόνια.³⁴ Στις περισσότερες μάλιστα περιπτώσεις η θητεία των μελών είναι για μια ακόμα φορά ανανεώσιμη.

2.5.1.4 ΤΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΤΗΣ ΔΙΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗΣ ΣΥΝΘΕΣΗΣ ΚΑΙ ΙΣΟΡΡΟΠΗΣ ΕΚΠΡΟΣΩΠΗΣΗΣ

Κοινό χαρακτηριστικό όλως των Επιτροπών Βιοηθικής είναι η διεπιστημονική τους σύνθεση. Γίνεται μάλιστα προσπάθεια να υπάρχει μια ισόρροπη εκπροσώπηση των διαφόρων επιστημών, καθώς και των διαφόρων ιδεολογικών και φιλοσοφικών κινημάτων και ταυτόχρονα μια σχετική ισορροπία ανάμεσα στον αριθμό των ανδρών και γυναικών.

Σε ορισμένες μόνο από αυτές μετέχουν και εκπρόσωποι των ομάδων συμφερόντων. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιας επιτροπής αποτελεί το Εθνικό Συμβούλιο για την Ιατρική Ηθική της Σουηδίας, στην οποία μάλιστα εκπροσωπούνται και τα επτά μεγαλύτερα πολιτικά κόμματα της χώρας. Επίσης στη Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Βιοτεχνολογία της Νορβηγίας, οκτώ μέλη εκπροσωπούν δημόσιες οργανώσεις, όπως το Συμβούλιο του Καταναλωτή (Consumer Council of Norway), το Συμβούλιο Έρευνας (Norwegian Research Council), την Ομοσπονδία Οργανώσεων Ατόμων με Αναπηρία (Norwegian Federation of Organisations of Disabled People), την Ένωση Αγροτών και Μικροκτηματιών (Norwegian Farmer and Small-holders Union), τη Συνομοσπονδία Εμπορικών Ενώσεων (Norwegian Confederation of Trade Unions), τη Συνομοσπονδία Επιχειρήσεων και Βιομηχανιών (Confederation of Norwegian Business and Industry), την Ένωση Ιχθυοτρόφων (Norwegian Fish Farmers

³⁴ Στην ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής η θητεία των μελών είναι πενταετής (άρθρο 12 παρ. 3 ν.2667/1998)

Association) και την Ένωση για την Προστασία της Φύσης (Norwegian Society for the Conversation of Nature).

Στο Συμβούλιο Ηθικής της Δανίας μάλιστα και στην Επιτροπή για την Ανθρώπινη Γενετική της Μ.Βρετανίας μετέχουν και άτομα από το ευρύ κοινό, δηλαδή απλοί πολίτες.

2.5.2 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

2.5.2.1 Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

Ο συμβουλευτικός ρόλος αποτελεί ένα βασικό κοινό χαρακτηριστικό όλων των επιτροπών βιοηθικής, τόσο εκείνων που δραστηριοποιούνται σε εθνικό, όσο και εκείνων που δραστηριοποιούνται σε υπερεθνικό επίπεδο. Οι επιτροπές βιοηθικής λειτουργούν είτε με δική τους πρωτοβουλία, όταν εκτιμήσουν ότι κάτι τέτοιο είναι σκόπιμο, είτε εφόσον τους ζητηθεί από την πολιτική ηγεσία ή από κάποιο άλλο φορέα που ασχολείται με ζητήματα που άπτονται της βιοηθικής.

Οι προτάσεις των επιτροπών βιοηθικής δεν έχουν νομική ισχύ, και επομένως δεν είναι δεσμευτικές. Δεν επιβάλλουν κανόνες ή ποινές, αλλά αντίθετα αποστολή τους είναι να συμβάλουν στην πρόληψη και την αντιμετώπιση των ηθικών, νομικών και κοινωνικών προβλημάτων που γεννά η επιστημονική και τεχνολογική πρόοδος.

Ωστόσο, το στοιχείο της μη δεσμευτικότητας των γνωμοδοτήσεων των επιτροπών βιοηθικής δε σημαίνει ότι οι εν λόγω επιτροπές δεν μπορούν να συμβάλουν αποφασιστικά στη χάραξη της πολιτικής. Αυτό γίνεται ευκολότερα κατανοητό, αν ληφθούν υπόψη τα στάδια από τα οποία περνάει η διαμόρφωση της δημόσιας πολιτικής. Αρχικά, πρέπει να εγγραφεί το συγκεκριμένο θέμα στην ημερήσια διάταξη. Στο στάδιο αυτό (initiation) αναγνωρίζεται η σημασία του θέματος και λαμβάνεται η απόφαση για περαιτέρω ενασχόληση με αυτό. Ακολουθεί το στάδιο τα επεξεργασίας (formulation), όπου εξετάζονται οι διάφορες λεπτομέρειες, μελετώνται και σταθμίζονται μεταξύ τους τυχόν εναλλακτικές προτάσεις και επιλέγεται η βέλτιστη δυνατή λύση. Το τρίτο στάδιο είναι το στάδιο της ενεργοποίησης (inactment), κατά το οποίο τίθεται σε λειτουργία η δημόσια πολιτική και ρυθμίζεται το εν λόγω ζήτημα, για παράδειγμα με την ψήφιση ενός σχετικού νόμου. Τέλος, ακολουθεί το στάδιο της εφαρμογής (implementation) της αποφασισθείσας πολιτικής.

Οι επιτροπές βιοηθικής έχουν τη δυνατότητα να καταθέτουν τη γνώμη τους στο πρώτο, στο δεύτερο και στο τέταρτο στάδιο, δηλαδή σε όλα εκτός από εκείνο της

ενεργοποίησης. Συνεπώς, έχουν πολλές ευκαιρίες να διατυπώσουν τις απόψεις τους και να επηρεάσουν με αυτόν τον τρόπο τη διαδικασία χάραξης πολιτικής για τα ζητήματα που τις απασχολούν.

2.5.2.2. ΔΙΑΤΥΠΩΣΗ ΤΩΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Βασικό χαρακτηριστικό όλως των επιτροπών βιοηθικής είναι το ότι στις αποφάσεις τους παρατίθενται οι απόψεις όλων των μελών τους, δηλαδή και αυτών που διαφωνούν με τη γνώμη που υιοθετεί η πλειοψηφία. Σε ορισμένες μάλιστα επιτροπές, στις οποίες εντάσσεται και η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της χώρας μας, η αναφορά των διαφορετικών ονομάτων γίνεται ονομαστικά, ώστε να είναι ξεκάθαρο τι υποστηρίζει το κάθε μέλος.

Από την μια πλευρά ορισμένες επιτροπές, έχοντας βέβαια εκφράσει τις διαφορετικές απόψεις ως προς το θέμα που τις απασχολεί καταλήγουν σε μία συγκεκριμένη πρόταση/γνωμοδότηση προς την πολιτική ηγεσία ή γενικότερα στον φορέα στον οποίο απευθύνονται. Στην κατηγορία αυτή εντάσσονται, μεταξύ άλλων, η Εθνική Επιτροπή της Ελλάδας και η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή για την Βιοηθική της Γαλλίας. Από την άλλη πλευρά, ορισμένες επιτροπές, όπως το Εθνικό Συμβούλιο για την Ηθική της Γερμανίας και η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Βιοηθική του Βελγίου, αρκούνται στο να παραθέτουν απλά τις διάφορες απόψεις που έχουν εκφραστεί, χωρίς όμως να καταλήγουν σε συγκεκριμένη πρόταση. Καθίσταται επομένως σαφές ότι μια ομάδα επιτροπών δίνει έμφαση στην έννοια της «απόφασης», ενώ μια άλλη εστιάζει την προσοχή της στην έννοια της «ενημέρωσης».

2.5.2.3 ΚΑΤΑΘΕΣΗ ΕΚΘΕΣΗΣ ΠΕΠΡΑΓΜΕΝΩΝ

Βάσει της αρχής της διαφάνειας αλλά και της θεσμικής σχέσης των επιτροπών βιοηθικής με το κράτος, καθεμιά τους υποβάλει κάθε χρόνο μία Έκθεση Πεπραγμένων, στην οποία γίνεται αναλυτική αναφορά στις δραστηριότητες που ανέπτυξε η επιτροπή ενώ παράλληλα επισυνάπτονται και οι γνωμοδοτήσεις, οι προτάσεις και οι αναφορές που αυτή συνέταξε κατά τη διάρκεια του έτους.

Στη Γαλλία η ετήσια αυτή έκθεση υποβάλλεται στον Πρόεδρο της Γαλλικής Δημοκρατίας, στη Δανία στον Υπουργό Υγείας και στο Κοινοβούλιο, στις Η.Π.Α στο Εθνικό Συμβούλιο Επιστήμης και Τεχνολογίας και στις αρμόδιες επιτροπές του Κογκρέσου, ενώ στην Ελλάδα στον Πρωθυπουργό, στο Πρόεδρο της Βουλής και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο εθνικό και στο ευρωπαϊκό

κοινοβούλιο.

2.5.2.4. ΠΑΡΟΧΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ

Βασική αποστολή των Επιτροπών Βιοηθικής είναι η αξιόπιστη πληροφόρηση τόσο των απλών πολιτών όσο και των πολιτικών (decision-makers), γι' αυτό και καθεμία επιτροπή αναζητεί κάθε πρόσφορο μέσο για την επίτευξη του στόχου αυτού. Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Ηθικής της Γαλλίας για παράδειγμα, οφείλει σύμφωνα με το άρθρο 7 του διατάγματος 97-555 του 1997 «να διοργανώνει κάθε χρόνο ένα δημόσιο συνέδριο με θέμα τα ηθικά προβλήματα στον τομέα των επιστημών της ζωής και της υγείας». Ομοίως, η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Βιοτεχνολογία της Νορβηγίας διοργανώνει από δύο έως τρία δημόσια συνέδρια ετησίως ενώ το Εθνικό Συμβούλιο για την ηθική της Γερμανίας τουλάχιστον ένα.

Ορισμένες μάλιστα διαθέτουν έντυπα μέσα, στοιχείο που διευκολύνει το έργο τους ως προς την παροχή υπηρεσιών. Η Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Ηθικής της Γαλλίας για παράδειγμα εκδίδει ένα τριμηνιαίο περιοδικό που ονομάζεται «Les Cahiers du Comité». Ομοίως η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Βιοτεχνολογία της Νορβηγίας εκδίδει το τριμηνιαίο περιοδικό «Genialt», η Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής το περιοδικό «Bioethica Belgica» ενώ το Συμβούλιο για την Ηθική της Γερμανίας διανέμει δωρεάν πληθώρα ενημερωτικών φυλλαδίων και εντύπων με τις εισηγήσεις του, τα οποία μάλιστα αποστέλλει και στις υπόλοιπες επιτροπές Βιοηθικής της Ευρώπης. Το Συμβούλιο για την Υγεία στην Ολλανδία δημοσιεύει κάθε δύο μήνες το περιοδικό «Graadmeter» στη γερμανική γλώσσα και κάθε τέσσερις το περιοδικό «Network» στην αγγλική.

Σημαντική επίσης είναι η συμβολή του διαδικτύου καθώς οι ιστοσελίδες των επιτροπών βιοηθικής αποτελούν κύρια εστία ενημέρωσης για τη δράση των επιτροπών και τις νομοθετικές εξελίξεις τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο.

2.5.2.5 ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

Πέρα από τον γνωμοδοτικό τους ρόλο και την παροχή πληροφόρησης, ορισμένες επιτροπές έχουν αναπτύξει και εκπαιδευτικές δραστηριότητες. Ιδιαίτερη σημασία παρουσιάζουν τα διάφορα σεμινάρια και εκπαιδευτικά προγράμματα που οργανώνουν οι επιτροπές βιοηθικής και τα οποία απευθύνονται σε επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται σε διάφορους τομείς, όπως της υγείας κτλ. Χαρακτηριστικό παράδειγμα το Εθνικό Συμβούλιο για την Ηθική στην Ιατρική της Σουηδίας (Swedish

National Council on medical Ethics) και η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής της UNESCO. Επίσης η ελληνική Επιτροπή βιοηθικής παρέχει σε μεταπτυχιακούς φοιτητές από χώρες του εξωτερικού την δυνατότητα να πραγματοποιήσουν στο πλαίσιο της την πρακτική τους εκπαίδευση. (stage)

2.5.3 ΤΡΟΠΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΤΡΟΠΩΝ

2.5.3.1 ΟΜΑΔΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ/ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΕΙΣ/ ΛΗΨΗ ΑΠΟΦΑΣΕΩΝ

Οι περισσότερες από τις επιτροπές βιοηθικής δημιουργούν επιμέρους ομάδες εργασίας (working groups), οι οποίες προετοιμάζουν το κάθε ζήτημα με το οποίο ασχολείται η επιτροπή. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγονται οι χρονοβόρες διαδικασίες και επιτυγχάνεται υψηλή αποτελεσματικότητα και μέγιστη δυνατή αξιοποίηση πόρων και ανθρώπινου δυναμικού. Στη συνέχεια συνεδριάζει η ολομέλεια της επιτροπής, στην οποία η ομάδα εργασίας εκθέτει τις απόψεις της σχετικά με το ζήτημα που έχει επεξεργαστεί. Στο στάδιο αυτό γίνονται τυχόν τροποποιήσεις και βελτιώσεις, αφού εκφραστούν τυχόν διαφορετικές ή συμπληρωματικές γνώμες από τα υπόλοιπα μέρη.

Συνήθως οι συνεδριάσεις των επιτροπών δεν είναι δημόσιες. Εξάιρεση αποτελεί η Συμβουλευτική Επιτροπή για τη Βιοτεχνολογία της Νορβηγίας, της οποίας τις συνεδριάσεις παρακολουθούν και παρατηρητές από έξι διαφορετικά Υπουργεία της χώρας.³⁵

2.5.3.2 ΠΡΟΣΚΛΗΣΗ ΕΙΔΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ ΚΑΙ ΑΚΡΟΑΣΕΙΣ (HEARINGS)

Όλες οι επιτροπές βιοηθικής αναζητούν συχνά την γνώμη ειδικών εμπειρογνομόνων προκειμένου να ανταποκριθούν στην πολυπλοκότητα των ζητημάτων της βιοηθικής. Οι ειδικοί επιστήμονες μπορούν με την εξειδικευμένη γνώση που διαθέτουν να αποσαφηνίσουν τα ζητήματα βιοηθικής, να εντοπίσουν τους κινδύνους που ελλοχεύουν και τα ηθικά διλήμματα που ανακύπτουν από την επιστημονική πρόοδο και ασφαλώς, να προτείνουν την κατάλληλη λύση για την αντιμετώπιση του κάθε προβλήματος.

Συχνά μάλιστα οι επιτροπές ζητούν τη γνώμη και άλλων προσώπων, φορέων ή οργανισμών, ακόμα και ιδιωτικών εταιρειών, όταν θεωρούν ότι η εισφορά της

³⁵ Για την Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής βλ. άρθρο 15 ν.2667/1998.

γνώμης τους θα μπορούσε να αποδειχτεί πολύτιμη στις υπό επεξεργασία θεματικές. Η διαδικασία αυτή έχει επικρατήσει με τον όρο «ακροάσεις» (hearings)³⁶.

2.5.3.3 ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΗ

Η αναγκαιότητα της δημόσιας διαβούλευσης κατοχυρώνεται στη Σύμβαση για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική (Oviedo). Σύμφωνα με το άρθρο 28 της σύμβασης αυτής «οι συμβαλλόμενοι θα μεριμνήσουν ώστε τα θεμελιώδη ερωτήματα που εγείρονται από την εξέλιξη της βιολογίας και της ιατρικής να καταστούν αντικείμενο κατάλληλης δημόσιας συζήτησης υπό το φως, ιδίως, των σχετικών ιατρικών, κοινωνικών, οικονομικών, δεοντολογικών και νομικών επιπτώσεων, καθώς και ότι οι πιθανές εφαρμογές τους θα καταστούν αντικείμενο κατάλληλων διαβουλεύσεων.»

Η δημόσια διαβούλευση πρέπει να περιλαμβάνει όλους τους κοινωνικούς εταίρους (stakeholders), δηλαδή όλες τις ομάδες που επηρεάζονται άμεσα ή έμμεσα από τη συγκεκριμένη ρύθμιση (μη κυβερνητικές οργανώσεις, σύλλογοι ασθενών, μεμονωμένα άτομα κ.λ.π). Υπάρχουν επιτροπές βιοηθικής οι οποίες ναι μεν υποστηρίζουν την ανάγκη ύπαρξης μιας διαδραστικής επαφής με όλους τους κοινωνικούς εταίρους, στην πράξη, όμως αρκούνται απλά σε μία μονόδρομη επικοινωνία με το κοινό. Περιορίζουν επομένως τη δράση τους στην ενημέρωση του κοινού, χωρίς παράλληλα να φροντίζουν να αναπτυχθεί ένας διάλογος που θα επέτρεπε να ενσωματωθεί στις αναφορές και τις γνωμοδοτήσεις τους η εισροή (input) από την πλευρά του κοινού. Στις περιπτώσεις αυτές συγκαταλέγονται οι επιτροπές της Γαλλίας, της Ελλάδας, του Βελγίου, της Αυστρίας, της Ιταλίας, του Λουξεμβούργου, της Πορτογαλίας, της Ελβετίας και της Φιλανδίας.

Από την άλλη πλευρά, υπάρχουν και επιτροπές που δίνουν ιδιαίτερη έμφαση στη δημόσια διαβούλευση, ενισχύουν την αμφίδρομη επικοινωνία και προσφέρουν στην κοινωνία των πολιτών ένα πλαίσιο για ανάδραση και ουσιαστικό διάλογο. Διαβουλεύονται με όλους τους κοινωνικούς εταίρους κατά την προετοιμασία των προτάσεών τους και συμβάλουν αποφασιστικά, ώστε οι απόψεις του κοινού να διαδραματίζουν πρωτεύοντα ρόλο στη διαμόρφωση της ημερήσιας διάταξης (agenda-setting). Τέτοιες επιτροπές είναι της Σουηδίας, της Δανίας, της Γερμανίας, της Ιρλανδίας, της Νορβηγίας, τα τρία σώματα της Μ.Βρετανίας, (Nuffield, Human Genetic Commission, British Agriculture and Environment Biotechnology

³⁶ Για την Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής βλ. άρθρο 13 και 14 παρ. 1 ν.2667/1998

Commission), το Συμβούλιο του Προέδρου για τη Βιοηθική στις Η.Π.Α, η Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, η Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης και η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής του UNESCO.

2.5.3.4 ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ

Δεδομένου ότι η επιστημονική έρευνα και πρόοδος αποτελούν μια διεθνή προσπάθεια και οι συνέπειες τους γίνονται αισθητές σε παγκόσμιο επίπεδο, η επικοινωνία και συνεργασία μεταξύ των επιτροπών βιοηθικής αλλά και με άλλους συναφείς φορείς και οργανισμούς που χειρίζονται παρόμοια θέματα, κρίνεται απαραίτητη. Η ανταλλαγή ιδεών και πληροφοριών μεταξύ των επιτροπών βιοηθικής διευκολύνει ιδιαίτερος το έργο τους και βοηθά στη βελτίωση και την καλύτερευση της λειτουργικότητας του θεσμού.

Η συνειδητοποίηση της ανάγκης αυτή οδήγησε το έτος 2001 στην πρώτη κοινή συνεδρίαση ανάμεσα στο Εθνικό Συμβούλιο για την Ηθική της Γερμανίας και την Εθνική Συμβουλευτική Επιτροπή Βιοηθικής της Γαλλίας. Κατά το έτος 2002 υπό την ισπανική προεδρία, η Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (E.G.E) συνεδρίασε μαζί με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Ισπανίας στη Βαρκελώνη. Το ίδιο έτος, υπό δανική προεδρία έγινε αντίστοιχη συνεδρίαση της E.G.E με το Συμβούλιο Ηθικής της Δανίας στην Κοπεγχάγη. Ωστόσο το σημαντικότερο βήμα που πραγματοποιήθηκε το 2002 ήταν η Συνάντηση των Επιτροπών Βιοηθικής των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία οργανώθηκε από τη Δανική προεδρία σε συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έλαβε χώρα στις Βρυξέλλες. Σκοπός της συνάντησης ήταν μία πρώτη γνωριμία των Επιτροπών Βιοηθικής και η ενδυνάμωση της προοπτικής για τη δημιουργία μίας ευρωπαϊκής ομάδας (FORUM) που θα συναντάται σε τακτά χρονικά και θα συζητά ζητήματα βιοηθικής που απασχολούν όλες τις χώρες.

Στη συνέχεια κατά το έτος 2003 υπό την ελληνική προεδρία η Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (E.G.E) συνεδρίασε μαζί με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Ελλάδας στην Αθήνα και κατά τη διάρκεια του ίδιου έτους, υπό την ιταλική προεδρία, με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής της Ιταλίας στη Ρώμη. Ωστόσο το κυριότερο είναι ότι υπό την αιγίδα της ελληνικής προεδρίας το 2003 η ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής διοργάνωσε την πρώτη συνδιάσκεψη των εθνικών επιτροπών βιοηθικής των 15 κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των 10 υπό ένταξη χωρών, η οποία έλαβε χώρα στην Αθήνα και η οποία πλέον καθιερώθηκε να γίνεται κατά το τέλος κάθε έτους της προεδρίας της κάθε χώρας.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή του δικτύου COMETH στην ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των επιτροπών βιοηθικής σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Πρόκειται για ένα δίκτυο μεταξύ των επιτροπών βιοηθικής των ευρωπαϊκών χωρών, το οποίο λειτουργεί υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης. Στόχος του δικτύου είναι αφενός η ενδυνάμωση του διαλόγου και της συνεργασίας και αφετέρου η παροχή αρωγής προς τα κράτη που επιθυμούν να δημιουργήσουν μία επιτροπή βιοηθικής.

Τέλος, προσπάθεια να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των εν λόγω επιτροπών καταβάλλεται και από την Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης, της οποίας τις συνεδριάσεις επιτρέπεται να παρακολουθούν ως παρατηρητές χωρίς δικαίωμα ψήφου και αντιπρόσωποι άλλων κρατών-μελών και διεθνών οργανισμών. Ομοίως, και η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής της UNESCO, η οποία μάλιστα στην ενδέκατη συνεδρίαση αυτής τον Αύγουστο του 2004 στο Παρίσι, κατέβαλε προσπάθειες να επεξεργαστούν από κοινού ορισμένοι διεθνείς κανόνες βιοηθικής. Τα πρώτα αυτά βήματα αποδεικνύουν ότι οι επιτροπές βιοηθικής έχουν αντιληφθεί την τεράστια σημασία της μεταξύ τους συνεργασίας και φαίνονται αποφασισμένες να καταβάλουν προσπάθειες για τη διασφάλισή της.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ: ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ;

1.1 Σύγχρονη Προβληματική και προΐστορία.

Οι ραγδαίες εξελίξεις της επιστήμης και της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια, ιδίως στους τομείς της βιολογίας, της ιατρικής, της γενετικής και της βιοτεχνολογίας, επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό τον άνθρωπο αλλά και το περιβάλλον που ζει. Οι νέες μέθοδοι τεχνητής αναπαραγωγής και κυρίως η γενετική μετάλλαξη φυτικών και ζωικών ειδών προκάλεσαν την ηθική της σύγχρονης κοινωνίας. Γεννήθηκε έτσι η ανάγκη για τη χάραξη ενός πλαισίου μέσα στο οποίο θα έπρεπε να κινούνται η Βιολογία, η Ιατρική, η Γενετική και η Βιοτεχνολογία ούτως ώστε να μην παραμένουν ανεξέλεγκτες.

1.1.1 Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας(ν. 2071/1992)

Τα πρώτα βήματα για την υλοποίηση του πλαισίου αυτού, έγιναν στον ελληνικό χώρο με το νόμο 2071 της 6/15 Ιουλίου 1992³⁷, (ΦΕΚ Α' 123/1992) περί «Εκσυγχρονισμού και Οργάνωσης του Συστήματος Υγείας». Εκεί, με το άρθρο 61 συνιστάται στο Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, το "Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας". Σκοπός του Συμβουλίου αυτού είναι η συμβολή στη χάραξη της πολιτικής του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων επί ζητημάτων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας καθώς και η γνωμοδότηση προς άρση των διαφωνιών σε δευτεροβάθμιο επίπεδο των τοπικών επιτροπών ηθικής, όταν αυτές λειτουργήσουν. Παράλληλα το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας είναι αρμόδιο για την δημιουργία του "Κέντρου Ιατρικής Ηθικής" που θα εδρεύει στην Αθήνα και σε χώρο νοσοκομείου ν.π.δ.δ., και το οποίο θα καθοριστεί με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων.

Το Κέντρο δε αυτό Ιατρικής Ηθικής θα συλλέγει βιβλιογραφικά και άλλα στοιχεία σε ειδική προς τούτο βιβλιοθήκη για ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων, θα οργανώνει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, που θα απευθύνονται στα επαγγέλματα υγείας και σε συγγενείς επιστήμες και θα εντείνει τη συνεργασία με παρόμοια κέντρα και παρόμοιες δραστηριότητες των χωρών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας. Τα λειτουργικά έξοδα αυτού θα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του νοσηλευτικού ιδρύματος στο οποίο θα εγκατασταθεί.

Η συγκρότηση, η λειτουργία και η οργάνωση του Συμβουλίου Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας καθορίζεται, με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, από επιστήμονες διακριθέντες στον τομέα της υγείας, νομικούς, θρησκευτικούς λειτουργούς και γενικώς από πρόσωπα αναγνωρισμένου επιστημονικού κύρους³⁸. Στις αρμοδιότητες μάλιστα αυτού, σε συνεργασία με τον Υπουργό Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, συγκαταλέγεται και η σύσταση στα νοσοκομεία ν.π.δ.δ. και ν.π.ι.δ., καθώς και στις ιδιωτικές κλινικές, τοπικών πενταμελών επιτροπών ηθικής των επιστημών υγείας, με τριετή θητεία και με έργο τη γνωμοδότηση επί θεμάτων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας προς το

³⁷ ΚωδΝοβ 40.1025 (1992)

³⁸ Βλ. παράγραφος 3 του άρθρου 61 ν.2071/1992.

διοικητικό συμβούλιο του νοσοκομείου ή της ιδιωτικής κλινικής, καθώς και τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας³⁹

1.1.2 Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας (ν. 2519/1997)

Λίγο αργότερα με το άρθρο 2 του νόμου 2519 της 21^{ης} Αυγούστου 1997⁴⁰ (ΦΕΚ Α'165) περί «Ανάπτυξης και Εκσυγχρονισμού του Εθνικού Συστήματος Υγείας, οργάνωσης υγειονομικών υπηρεσιών, ρυθμίσεις για το φάρμακο και άλλες διατάξεις» το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας που προβλεπόταν από τις διατάξεις του άρθρου 61 του ν.2071/1992 μετονομάζεται σε Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας. Η Επιτροπή αυτή συνιστάται και λειτουργεί ως επιτροπή του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας (ΚΕ.Σ.Υ). Η ρύθμιση αυτή διευρύνει την έννοια του οργάνου και καθορίζει το πλαίσιο λειτουργίας και αναφοράς του με την ένταξή του στο ΚΕ.Σ.Υ, που είναι θεσμικά το Ανώτατο Γνωμοδοτικό όργανο της Πολιτείας με κοινωνική εκπροσώπηση για τα θέματα υγείας.

Με τις διατάξεις της παρ. 2 παρέχεται εξουσιοδότηση στον υπουργό Υγείας και Πρόνοιας να επανακαθορίζει με απόφασή του, ύστερα από εισήγηση της ίδιας της επιτροπής και γνώμη του ΚΕ.Σ.Υ, το πλαίσιο λειτουργίας της και να καθορίζει τους ειδικότερους όρους και προϋποθέσεις για την εφαρμογή νέων πειραματικών μεθόδων και κλινικών ερευνών, κάτι που έχει ιδιαίτερη σημασία λόγω των ραγδαίων εξελίξεων της επιστήμης. Με τον τρόπο αυτό εξασφαλίζεται η δυνατότητα και ευελιξία προσαρμογής της λειτουργίας και του τρόπου εκτέλεσης του έργου της επιτροπής στη βάση διαρκούς αξιολόγησης των νέων δεδομένων και των διαμορφούμενων συνθηκών.

1.1.3 Εθνικό Συμβούλιο Βιοηθικής και Δεοντολογίας (ν. 3204/2003)

Μετά την ίδρυση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, με το νόμο 2667/1998, ακολούθησε ο νόμος 3204/2003⁴¹ (ΦΕΚ Α' 296/23.12.2003) περί Τροποποίησης και Συμπλήρωσης της νομοθεσίας για το Εθνικό Σύστημα Υγείας και ρυθμίσεις άλλων θεμάτων αρμοδιότητας του Υπουργείου Υγείας και Πρόνοιας. Σύμφωνα με το υπ'

³⁹ Βλ. παράγραφος 4 και 5 του άρθρου 61 ν.2071/1992.

⁴⁰ ΚωδΝοβ 45.1492 (1997)

⁴¹ ΚωδΝοβ 51.2180 (2003)

αριθμόν 40 άρθρο του νόμου αυτού, η "Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας" του ν. 2519/1997 μετονομάζεται σε Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας, προφανώς προς αποφυγήν οποιασδήποτε σύμπτωσης με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής. Το μόνο που αλλάζει ουσιαστικά με το νέο αυτό νόμο είναι το ότι προστίθεται στις αρμοδιότητες του Συμβουλίου η δυνατότητα να ερευνά από την άποψη της ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας γεγονότα ή πράξεις που εμφανίζουν μείζονα σημασία είτε από τη φύση τους είτε από τη διάσταση που έχουν λάβει στο πεδίο της κοινής γνώμης. Το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας αποκτά έτσι την αρμοδιότητα να ενεργεί προκαταρκτική διοικητική έρευνα και δύναται να καταλήξει σε πόρισμα. Στο πόρισμα μάλιστα αυτό μπορεί να υπάρξει πρόταση προς τα αρμόδια για την επιλογή κυρώσεων όργανα, υπηρεσίες ή ενώσεις για την έναρξη πειθαρχικής διαδικασίας.

Οι διατάξεις βέβαια αυτές ουδέποτε εφαρμόστηκαν ούτε οι Επιτροπές φάνηκαν να έχουν παίξει κάποιο ιδιαίτερο ρόλο. Παρέμειναν -και δυστυχώς παραμένουν- αφανείς δίχως ουσιαστική ανταπόκριση στις αρμοδιότητες που τους αποδόθηκαν από τους ιδρυτικούς τους νόμους.

1.1.4 Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας, Υπουργείου Ανάπτυξης

Αντιθέτως, ιδιαίτερα αξιόλογη δραστηριότητα επέδειξε στο χώρο της η «Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής»⁴², της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας⁴³ (Γ.Γ.Ε.Τ) του Υπουργείου Ανάπτυξης. Η εν λόγω επιτροπή συστήθηκε με την υπ' αριθμόν 3455(ΦΟΡ)488/11-04-1997 Απόφαση Υπουργού Ανάπτυξης⁴⁴, η οποία τόνισε την ανάγκη σύστασης επιτροπής βιοηθικής, η οποία θα αποτελεί γνωμοδοτικό όργανο της πολιτείας σε ζητήματα που απορρέουν από τις εφαρμογές των βιολογικών επιστημών και τα οποία ειδικότερα εντάσσονται στο σχεδιασμό και την προώθηση των ερευνητικών προγραμμάτων και στην κάλυψη ερευνητικών αναγκών της χώρας τους στους τομείς της βιοϊατρικής και βιοτεχνολογίας.

⁴² http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID-115, Link: Η Γ.Γ.Ε.Τ /Ειδικές Ε&Τ Επιτροπές

⁴³ <http://www.gsrt.gr/>

⁴⁴ Της τότε Υπουργού Ανάπτυξης Βάσως Παπανδρέου

Αντικείμενο εργασίας της Επιτροπής, όπως αυτό προσδιορίζεται στην Υπουργική Απόφαση είναι η διερεύνηση των ηθικοκοινωνικών συνεπειών που συνεπάγεται η εφαρμογή των προόδων της Βιολογίας, η διαμόρφωση προτάσεων σχετικά με τις ενδεικνυόμενες ενέργειες για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων που ανακύπτουν από τις εφαρμογές της Βιολογίας καθώς και η φροντίδα για την ελληνική συμμετοχή σε διεθνείς εκδηλώσεις σχετικές με θέματα της αρμοδιότητας της. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων της και για την πληρέστερη επεξεργασία των θεμάτων, που αναλαμβάνει, η επιτροπή μπορεί να συνεργάζεται με υπηρεσίες και φορείς και να καλεί εμπειρογνώμονες και επιστήμονες σχετικούς με το συγκεκριμένο θέμα για το οποίο ζητούνται οι απόψεις της.

Για τη γνωστοποίηση της Ίδρυσής της Επιτροπής, της Σύθεσής της, των Σκοπών, του Προγράμματος Δράσης της καθώς και του κανονισμού Λειτουργίας της προγραμματίστηκαν τα κάτωθι:

- Εκτύπωση δίφυλλου με τη σύνθεση των μελών και περίληψη των σκοπών της Απόφασης της Υπουργού Ανάπτυξης, γνωστοποιώντας την ίδρυση της Ελληνικής Επιτροπής της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας και του προγράμματος δράσης της, επισημαίνοντας στην επιστολή αυτή τον ανεξάρτητο ρόλο της επιτροπής και την επισήμανση των προβλημάτων και ερωτημάτων που ανακύπτουν από την πρόοδο της βιοτεχνολογίας των τυχόν κινδύνων, και την αποτίμησή τους.
- Εκτύπωση μιας σελίδας με τους αναλυτικούς σκοπούς της επιτροπής που θα χρησιμοποιείται ως πηγή όπου χρειάζεται στις δραστηριότητες της επιτροπής. Δημοσιοποίηση της ίδρυσης, σύθεσης, σκοπών κλπ. της επιτροπής στο περιοδικό της ΓΓΕΤ (Έρευνα και Τεχνολογία) του ΕΘΙΑΓΕ (Γεωργική Έρευνα και Τεχνολογία) κλπ.
- Δημιουργία υποδομής για ηλεκτρονική πληροφόρηση του έργου της Επιτροπής με δημιουργία αντίστοιχα σελίδας στο Internet.

Αναλυτικότερα ο σκοπός της Επιτροπής όπως περιγράφεται είναι:

Σκοπός

Σκοπός της Επιτροπής είναι η ενημέρωση του Ελληνικού κοινού και η γνωμοδότηση προς την Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας (ΓΓΕΤ) και το Υπουργείο

Ανάπτυξης, η πρόκληση διαλόγου και προώθηση σχετικών μελετών και ερευνών και η παρακολούθηση των διεθνών εξελίξεων σε θέματα ΔΗΝΚ-Ο (Δεοντολογικά, Ηθικά, Νομικά και Κοινωνικοοικονομικά) που ανακύπτουν από τις προόδους της Βιοτεχνολογίας.

Αναλυτικότερα οι στόχοι της Επιτροπής είναι:

- Η γνωμοδότηση και παροχή συμβουλών προς την ΓΓΕΤ και το Υπ. Ανάπτυξης, για ερωτήματα και τυχόν προβληματισμούς που δημιουργούνται ή ανακύπτουν από την ταχεία εξέλιξη της Βιοτεχνολογίας.
- Η ενημέρωση της Επιστημονικής Κοινότητας και της κοινής γνώμης σε θέματα ΔΗΝΚ-Ο που ανακύπτουν από τις προόδους της Βιοτεχνολογίας.
- Η πρόκληση διαλόγου, η έκφραση γνώμων και αλληλοενημέρωσης φορέων, υπηρεσιών, οργανώσεων, επιστημονικών οργανώσεων κ.α. που έχουν σχέση ή ενδιαφέρονται για θέματα ΔΗΝΚ-Ο.
- Η συνεργασία με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και με ανάλογες επιτροπές στο εσωτερικό και το εξωτερικό.
- Η εκπροσώπηση της χώρας μας στις αντίστοιχες Επιτροπές της Ε.Ε.
- Η προώθηση της χρηματοδότησης σχετικών μελετών και ερευνητικών έργων στη χώρα μας (για το εξειδικευμένο φυσικό περιβάλλον και το εξειδικευμένο κοινωνικοοικονομικό περίγυρο κλπ.) και η δημοσιοποίηση ξένων πορισμάτων, μελετών και ερευνών, που χρηματοδοτήθηκαν από την Ε.Ε. και άλλους Διεθνείς Οργανισμούς ή και άλλα Κράτη.

Σύνθεση

Πρόεδρος

Αθανάσιος Σ. Τσαυτάρης

Καθηγητής Γενετικής και Βιοτεχνολογίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.

Μέλη της Επιτροπής

Χρήστος Α. Καττάμης

Καθηγητής Παιδιατρικής Ιατρικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών

Κωνσταντίνος Ε. Σέκερης

Καθηγητής Βιολογικής Χημείας στην Ιατρική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών

Παύλος Κ. Σούρλας

Καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου, στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Κοινωνικής Θεολογίας, της Θεολογικής Σχολής Αθηνών

Αστερίου Σ. Τσιφτσόγλου

Καθηγητής Φαρμακολογίας στο Τμήμα Φαρμακευτικής του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Δρ. Ιωάννα Σουφλέρη

Η Επιτροπή παράλληλα οφείλει να εκφράζει τη γνώμη της με **σκοπό την ενημέρωση της πολιτείας και της Ελληνικής κοινής γνώμης** για σχετικά ερωτήματα και τυχόν προβληματισμούς που ανακύπτουν π.χ. σε τρέχοντα θέματα επικαιρότητας όπως:

Κλωνοποίηση στα ζώα

Γονιδιακή θεραπεία σε ασθενείς

Βιομηχανική κατοχύρωση γενετικού υλικού (Patending, COM (97) 446)

Ελεύθερη χρήση προϊόντων βιοτεχνολογία στην επικράτεια της Ε.Ε. (Directives 20/279, 90/220 Part C)

Βιοτεχνολογικά Τρόφιμα (Novel Food Regulation, Kan. 258/97).

Ταυτόχρονα μεταφράζει στα Ελληνικά και γνωστοποιεί στην Ελληνική κοινή γνώμη τις γνώμες που δημοσιοποίησε και θα δημοσιοποιεί στο μέλλον η αντίστοιχη Επιτροπή Βιοηθικής της Ε.Ε⁴⁵, παρουσιάζει τις απόψεις της σε ανοικτές συζητήσεις, επιστημονικά συνέδρια, ημερίδες κ.α. καθώς και σχετική αρθρογραφία και προκαλεί σχετικούς διαλόγους, αλληλοενημερώνει διαφόρους φορείς, υπηρεσίες, οργανώσεις, επιστημονικούς συλλόγους κ.α. με την ανάληψη πρωτοβουλιών για την οργάνωση ανοιχτών συζητήσεων, ημερίδων, συνεδρίων κ.α.

Για την **ενίσχυση της Μελέτης και Έρευνας σε σχετικά Θέματα**, η Επιτροπή αναλαμβάνει την καταγραφή του καταλόγου των Ευρωπαϊκών Ερευνητικών

⁴⁵ Βλ. Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής, «Απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Βιοηθικής για τις ηθικές επιπτώσεις της Βιοτεχνολογίας», Υπουργείο Ανάπτυξης, Γ.Γ.Ε.Τ, Αθήνα 1998, τόμος 1

Προγραμμάτων (επιστημονικού υπεύθυνοι, μέλη της ομάδας, τίτλος σκοπός και κύρια αποτελέσματα) που εκτελούνται και χρηματοδοτούνται από την Ε.Ε. σχετικά με Ηθικά, Νομικά, και Κοινωνικο-Οικονομικά θέματα που ανακύπτουν από την πρόοδο της βιοτεχνολογίας όπως και αντιστοίχων καταλόγων από Εθνικά Προγράμματα των χωρών μελών της Ε.Ε. και άλλων χωρών. Παράλληλα μπορεί να προκηρύξει και να χρηματοδοτήσει σχετικές μελέτες και ερευνητικά έργα για τη χώρα μας (εξειδικευμένο φυσικό περιβάλλον, κοινωνικο-οικονομικό περίγυρο κλπ.)

Η Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής ανταποκρίθηκε εν πολλοίς στο έργο που της ανατέθηκε και κατάφερε να υλοποιήσει τους περισσότερους στόχους των πεδίων δράσεις της. Αξιόλογη υπήρξε η συμβολή της στη μετάφραση των θέσεων της Επιτροπής Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου και κυκλοφόρησε ενημερωτικό έντυπο, με τον τίτλο «Απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Βιοηθικής για τις ηθικές επιπτώσεις της Βιοτεχνολογίας»-Αθήνα 1998. Επίσης στην ενημέρωση της κοινής γνώμης συνέβαλε σημαντικά η δημοσίευση των απόψεων της «Ελληνικής Επιτροπής Βιοηθικής για τις Ηθικές Επιπτώσεις της Βιοτεχνολογίας» για τέσσερα συναπτά έτη, 1998, 1999, 2000, 2001. Κυριότερες θεματικές που εθίγησαν ήταν : η Απελευθέρωση Γενετικά Τροποποιημένων Φυτών στο Περιβάλλον (Αθήνα 1998), η Γονιδιακή Θεραπεία στους ασθενείς (Αθήνα 1999), ο Προσδιορισμός της αλληλουχίας των νεοκλουτιδίων στο ανθρώπινο γένωμα (Αθήνα 200) κτλ.

Δυστυχώς όμως την τελευταία τριετία η Επιτροπή, χωρίς να έχει τύποις καταργηθεί, παραμένει ουσιαστικά ανενεργή. Αφενός η έλλειψη σημαντικών κονδυλίων για τη χρηματοδότηση της έρευνας στον τομέα της βιοηθικής, από την πλευρά του Υπουργείου Ανάπτυξης και αφετέρου η ίδρυση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και η έντονη δραστηριοποίησή της, ιδίως μετά το 1999, στάθηκαν τα βασικότερα αίτια για την υπολειτουργία της.

1.1.5 Επιτροπή Αγροτικής Βιοτεχνολογίας του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. (Εθνικού Ινστιτούτου Αγροτικής Έρευνας⁴⁶)

Το Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας (ως κύριος φορέας που δραστηριοποιείται σε θέματα αγροτικής έρευνας του Υπουργείου Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων⁴⁷), έχει αναπτύξει τα τελευταία χρόνια σημαντικές ερευνητικές και τεχνολογικές δραστηριότητες σε διάφορους τομείς (γεωργία,

⁴⁶ <http://www.nagref.gr/> NATIONAL AGRICULTURAL RESEARCH FOUNDATION

⁴⁷ <http://www.minagric.gr/>

κτηνοτροφία, αλιεία, τεχνολογία γεωργικών προϊόντων, προστασία περιβάλλοντος) χρησιμοποιώντας βιοτεχνολογικές μεθόδους.

Διαθέτοντας αρκετές ερευνητικές ομάδες που δραστηριοποιούνται στο χώρο της γεωργικής βιοτεχνολογίας, το ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. είναι ένας φορέας με μεγάλη εμπειρία στη διαχείριση ερευνητικών προγραμμάτων και έργων που σχετίζονται με τη νέα τεχνολογία. Μεταξύ αυτών είναι το «Ανθρώπινο Δίκτυο Συνεργασίας για τη γεωργική βιοτεχνολογία» στο πλαίσιο του ΕΠΕΤ II (1994-1999) της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας⁴⁸(Γ.Γ.Ε.Τ), το οποίο λειτούργησε με επιτυχία συμβάλλοντας στη χάραξη πολιτικής για σχετικά με τη βιοτεχνολογία θέματα. Οι εκδηλώσεις και τα έντυπα που παρήχθησαν από το Δίκτυο, συνέβαλαν σημαντικά στη δημοσιοποίηση αποτελεσμάτων έρευνας και εφαρμογών στο ευρύτερο κοινό και συνέβαλαν στο δημόσιο διάλογο για θέματα βιοηθικής.

Σε συνέχεια του Δικτύου, εγκρίθηκε από τη Γ.Γ.Ε.Τ. , η νέα πρόταση του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. με τίτλο: «Δικτυακή συνεργασία ερευνητικών και παραγωγικών φορέων για την ανάπτυξη της Γεωργικής Βιοτεχνολογίας» στο πλαίσιο του ΕΠΕΤ II (2000-2002) κι έχει ως στόχους:

- Την καταγραφή φορέων, εργαστηρίων και επιστημόνων που ασχολούνται με τη γεωργική βιοτεχνολογία.
- Την καταγραφή δραστηριοτήτων και υποδομών.
- Τη συνεργασία μεταξύ ερευνητικών και παραγωγικών φορέων κ.α.

Πρόσφατα μάλιστα θεσμοθετήθηκε η Επιτροπή Αγροτικής Βιοτεχνολογίας του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., αποτελούμενη από ειδικούς σε σχετικά θέματα επιστήμονες-ερευνητές του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε., με στόχους την παρακολούθηση του νομοθετικού πλαισίου και της βιβλιογραφίας, την ενημέρωση για την πολιτική θέση των διαφόρων χωρών όσον αφορά στις εφαρμογές της βιοτεχνολογίας, την αντιμετώπιση των προβλημάτων που προκύπτουν εκτάκτως κι εξέταση πιθανών λύσεων και τέλος τη διαμόρφωση θέσης του ΕΘ.Ι.ΑΓ.Ε. (εισήγηση εθνικής πολιτικής, ακολουθητέα στρατηγική) για τα επίκαιρα θέματα αγροτικής βιοτεχνολογίας.

⁴⁸ <http://www.gsrt.gr/>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

Η ΓΕΝΝΗΣΗ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

2.1 Η συζήτηση στη Βουλή

Αν και το μεγαλύτερο μέρος της επεξεργασίας του σχεδίου νόμου "Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής" είχε προηγηθεί στη Διαρκή Κοινοβουλευτική Επιτροπή, η συζήτηση επί της αρχής και των άρθρων του σχεδίου νόμου έλαβε χώρα σε μία και μόνο συνεδρίαση, και μάλιστα αυτή της Ολομελείας της Βουλής, την Τετάρτη 18 Νοεμβρίου 1998⁴⁹.

Τόσο από την πλευρά της Κυβέρνησης όσο και των κόμματος της Αντιπολίτευσης η σύσταση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής είχε κριθεί αναγκαία ως απάντηση στα προβλήματα ηθικής και κοινωνικής σημασίας που θέτουν οι ραγδαίες εξελίξεις στον τομέα της βιοϊατρικής και της βιοτεχνολογίας.

Όπως προκύπτει και από την εισηγητική έκθεση του νόμου, η σύστασή της ανταποκρίνεται σε μια νεωτερική ανάγκη της κοινωνίας, που σχετίζεται με την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Δεν είναι τυχαίο άλλωστε, που και με τον ίδιο νόμο συστάθηκε και η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου.

Η ανάπτυξη της τεχνολογίας, ιδίως τις τελευταίες δεκαετίες, ανέδειξε νέα ζητήματα με ευρύτερες ηθικές, κοινωνικές και νομικές διαστάσεις. Οι ποικίλες εφαρμογές της βιολογίας, της βιοτεχνολογίας, της γενετικής αλλά και οι πρόοδοι της ιατρικής επηρεάζουν πλέον τον άνθρωπο, αλλά και το περιβάλλον στο οποίο ζει. Πολλές από τις εν λόγω εφαρμογές όπως π.χ η γενετική μετάλλαξη φυτικών και ζωικών ειδών, οι νέες μέθοδοι τεχνητής αναπαραγωγής ή οι πειραματισμοί στο ανθρώπινο γενετικό υλικό, ερεθίζουν ίσως τη φαντασία, δοκιμάζουν όμως παράλληλα τα ηθικά αντανάκλαστικά των πολιτών και της κοινωνίας. Οι παραδοσιακοί τρόποι προσέγγισης και οι κλασικοί μηχανισμοί αντιμετώπισης παρόμοιων προβλημάτων δεν επαρκούν πια, αφού η τεχνολογία και η αγορά προτρέχουν τόσο των νομοθετικών μέτρων όσο και των διοικητικών περιορισμών.

Η πραγματικότητα αυτή συνειδητοποιήθηκε από την προηγούμενη δεκαετία σε αρκετές χώρες, με αφορμή την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων μείζονος ηθικής και κοινωνικής σημασίας, ιδίως στον τομέα της τεχνητής αναπαραγωγής. Συγκροτήθηκαν έτσι επιτροπές βιοηθικής, οι οποίες ανέλαβαν την

⁴⁹ Βλ. Πρακτικά της Βουλής, Θ' Περίοδος Προεδρευόμενης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ', Συνεδρίαση ΚΔ'

έγκυρη πληροφόρηση της κοινωνίας και της Πολιτείας για τις διαστάσεις που προσλαμβάνει η ανάπτυξη της τεχνολογίας και οι εφαρμογές της στην πράξη.

Οι επιτροπές αυτές επεξεργάστηκαν συγκεκριμένες προτάσεις νομοθετικής πολιτικής και κατάρτισαν κώδικες δεοντολογίας, προσβλέποντας κυρίως στη συνεννόηση γύρω από θεμελιώδεις ηθικές και κοινωνικές αξίες μεταξύ των όσων ασχολούνται με την έρευνα στους οικείους τομείς, όσων εφαρμόζουν τα αποτελέσματά της αλλά και όσων επωμίζονται τον έλεγχο της. Το έργο αυτών των επιτροπών προσφέρει πολύτιμη εμπειρία και αποτέλεσε τις βάσεις για την εκπόνηση ειδικών νομοθετημάτων.

Με τα παραπάνω δεδομένα, η ίδρυση και στην Ελλάδα μιας Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής προέβαλε ως επιτακτικό αίτημα των καιρών και αποσκοπούσε στην ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας και της Πολιτείας.

Η λειτουργία της αναμενόταν να εξασφαλίσει τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την εκπόνηση σύγχρονης νομοθεσίας και κωδικών δεοντολογίας, που να εμπνέονται από τα πρότυπα άλλων χωρών και προσαρμόζονται στις ιδιαιτερότητες της ελληνικής πραγματικότητας.

Τόσο από την πλευρά της Κυβέρνησης όσο και από την πλευρά των κομμάτων της Αντιπολίτευσης είχε συνειδητοποιηθεί η ανάγκη για τη σύσταση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. Η Επιτροπή ως όργανο αναμενόταν να βοηθήσει συμβουλευτικά την κεντρική διοίκηση και στην ενημέρωση και ευαισθητοποίηση της ελληνικής κοινωνίας, ενώ συγχρόνως να ακολουθήσει τη διεθνή τάση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο.

2.1.1 Η θέση της Αντιπολίτευσης⁵⁰

Από την πλευρά της Αξιωματικής Αντιπολίτευσης (Νέα Δημοκρατία) οι κυριότερες επιφυλάξεις, οι οποίες εκφράστηκαν, αφορούσαν το κατά πόσο η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής είναι σε θέση να προχωρήσει στην ουσιαστική αντιμετώπιση και ιδίως επίλυση των πράγματι, σοβαρών θεμάτων που θέτει η σύγχρονη επιστήμη ή πρόκειται απλώς για μια επιτροπή γνωμοδοτικού και μόνο χαρακτήρα. Το κόμμα της μειοψηφίας θεώρησε ότι από πλευράς ουσιαστικού περιεχομένου και ουσιαστικού αποτελέσματος μάλλον είναι αμφίβολης αξίας και ότι ο χαρακτήρας της ως συμβουλευτικού οργάνου της Κυβέρνησης είτε αυτή ασκεί την εκτελεστική εξουσία, είτε ασκεί τη νομοθετική πρωτοβουλία είναι ελλιπής. Προτάθηκε μάλιστα να δοθεί

⁵⁰ Βλ. εισηγητής μειοψηφίας Αντώνιος Φούσας, σελ. 1350-1352 Πρακτικών της Βουλής.

στην επιτροπή η αρμοδιότητα εκείνη, η οποία συνίσταται στην επίβλεψη του εάν και κατά πόσο η ελληνική νομοθεσία, σε επίπεδο νόμου ή κανονιστικών πράξεων, εναρμονίζεται και πώς στις εξελίξεις του διεθνούς δικαίου, προκειμένου να δοθεί περισσότερο κύρος και ένα αντικείμενο πιο σημαντικό στο χώρο αυτής της επιτροπής και να μπορεί στο σημείο αυτό να επιτελέσει ένα ουσιαστικό έργο.

Ως προς τις αρμοδιότητες της Επιτροπής αντιρρήσεις εκφράστηκαν και για τη σχέση της με τις ήδη υπάρχουσες αρχές. Ενώ η επιτροπή αυτή χαρακτηρίζεται ως καθαρά συμβουλευτικό όργανο, όπως αναφέρεται στο άρθρο 11, η επιτροπή μπορεί να κατευθύνει και να συντονίζει το έργο των επιτροπών και των οργάνων συναφούς αντικείμενου, όπως π.χ του Εθνικού Συμβουλίου Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας (άρθρο 61 ν.2071/1992), όπως αντικαταστάθηκε από την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας (άρθρο 2 ν. 2519/1997), η Επιτροπή Βιοτεχνολογίας του ΥΠΕΧΩΔΕ κτλ.

Τονίστηκε από πλευράς της μειοψηφίας ότι πρόκειται για μία ακόμα επιτροπή που αναμειγνύεται στο έργο και το σκοπό άλλων επιτροπών και μάλιστα περισσότερο εξειδικευμένων και υπάρχει μεγάλος κίνδυνος η νέα αυτή επιτροπή να επιφέρει μάλλον σύγχυση. Και αυτό γιατί δεν αναφέρεται πώς και κατά ποίο τρόπο θα επιτευχθεί από την επιτροπή αυτή η κατεύθυνση και ο συντονισμός του έργου των άλλων πλέον αρμοδίων και με συγκεκριμένο στόχο επιτροπών. Χωρίς να υπάρχει μάλιστα ειδική διάταξη στο κείμενο του νόμου που να καταργεί αυτές τις προηγούμενες επιτροπές ή συμβούλια αυξάνεται ο κίνδυνος της πλήρους επικάλυψής τους από την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής.

Επίσης η σύνθεση της επιτροπής θεωρήθηκε ελλιπέστατη, όπως χαρακτηριστικά τονίστηκε, διότι δεν συμμετέχουν σε αυτήν ο Δικηγορικός και Ιατρικός Σύλλογος Αθηνών, αφού πρόκειται καθαρά για βασικά θέματα βιοϊατρικής και βιοηθικής, και δεν συμμετέχει και ένας εκπρόσωπος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Βιοηθικής. Η τελευταία μάλιστα έτυχε και της ομόφωνης εγκρίσεως της Διαρκούς Ιεράς Συνόδου και στην οποία συμμετέχουν διακεκριμένοι ιεράρχες, καθηγητές πανεπιστημίων νομικής και ιατρικής, ανώτατοι δικαστικοί, αλλά βεβαίως και πολιτικοί. Προσανατολίζεται δε περισσότερο στην ηθική και όχι στη δεοντολογία, δηλαδή στο τι πρέπει να κάνει η Εκκλησία και η κοινωνία για να επιβιώσουν τα μέλη της ως πρόσωπα. Νύξεις επίσης έγιναν για τον περιορισμένο αριθμό των επιστημονικών συνεργατών, οι οποίοι καλούνται να βγάλουν εις πέρας τον κυριότερο όγκο δουλειάς ενώ προτάθηκε η επιλογή τους να γίνεται από το Εθνικό Γνωμοδοτικό

Συμβούλιο Έρευνας, ούτως ώστε οι όποιες μελέτες ή έρευνες γίνουν να αποκτούν μεγαλύτερο κύρος.

Το νομοσχέδιο κατακρίθηκε επίσης ως προς το κομμάτι της υπαγωγής της Επιτροπής στον Πρωθυπουργό και στη διοικητική και οικονομική του εξάρτηση από τη Γενική Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου. Θεωρήθηκε ότι η υπαγωγή αυτή επιβεβαιώνει το πρωθυπουργικοκεντρικό σύστημα και αναιρεί την οποιαδήποτε ανεξαρτησία της Επιτροπής, από τη στιγμή που η τελευταία θα βρίσκεται υπό την καθοδήγηση και επηρεασμό, υπό την επίβλεψη και την εποπτεία του κυρίου Πρωθυπουργού. Από τη στιγμή επομένως που έχει κομματικό - κυβερνητικό χαρακτήρα δεν πρόκειται για μια επιτροπή αδέσμευτη, ανεξάρτητη. Δεν μπορεί επομένως να εννοηθεί ότι η μορφή του νομοσχεδίου ανταποκρίνεται στην εξυπηρέτηση των αναγκών του έθνους μέσω του πρωθυπουργικού γραφείου. Δεν είναι ένα είδος λειτουργίας έκφρασης του συνόλου της ελληνικής πολιτείας έναντι αυτής της ευθύνης και της υποχρέωσης την οποία έχει.

Προκειμένου να εκλείψει αυτή η πρωθυπουργικοκεντρική νοοτροπία προτάθηκε η σύσταση της Επιτροπής να ανατεθεί σε μια διακομματική επιτροπή της Βουλής και να γίνεται με αντικειμενικές αξιολογήσεις, με προοδευτικές κατευθύνσεις, με τη συλλογική συμφωνία και ομοψυχία όλων. Να είναι ένα είδος που δεν μπορεί να είναι κυβερνώσα η Βουλή, αλλά στην ουσία να λειτουργεί από απόψεως περιεχομένου σαν κυβερνώσα Βουλή.

Πολύ περισσότερο όταν ο ίδιος ο Πρωθυπουργός έχει να ασχοληθεί καθημερινά με πολλαπλής σοβαρότητας θέματα αμφισβητήθηκε ο χρόνος που θα διαθέτει στην Επιτροπή και θεωρήθηκε δεδομένο ότι η επεξεργασία των θεμάτων της θα ανατεθεί σε κάποιο σύμβουλο του Πρωθυπουργού, με την σφραγίδα του οποίου άλλωστε προτάθηκε και το παρών νομοσχέδιο. Αντί λοιπόν όλα να εξαρτώνται από κάποιο σύμβουλο του πρωθυπουργού, προτάθηκε καλύτερα η Επιτροπή να υπαχθεί είτε στο Υπουργείο Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης είτε στο Υπουργείο Δικαιοσύνης.

2.1.2 Η θέση της πλειοψηφίας⁵¹

Όπως τονίστηκε από την πλευρά της κυβέρνησης, στην οποία ανήκε και η πρωτοβουλία για το νομοσχέδιο, σκοπός της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής είναι να αναδείξει τα σύνθετα ηθικοκοινωνικά ζητήματα από τη ραγδαία εξέλιξη της

⁵¹ Εισηγητής πλειοψηφίας Αλέξανδρος Παπαδόπουλος, Υπουργός Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης., σελ. 1352-1353 Πρακτικών της Βουλής.

τεχνολογίας, στους τομείς της ιατρικής, της γενετικής και γενικά των βιολογικών επιστημών. Ανάλογες επιτροπές λειτουργούν σε όλες τις χώρες σχεδόν, ενώ το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει υιοθετήσει πρόσφατα σχετική σύμβαση για τη βιοηθική, που η Ελλάδα είχε ήδη κυρώσει μεταξύ των πρώτων. Η Επιτροπή αυτή θα λειτουργεί συμβουλευτικά προς την Πολιτεία, περισσότερο προς την εκτελεστική εξουσία και λιγότερο προς τη νομοθετική. Αυτός είναι ο ένας σκοπός, δηλαδή η διατύπωση γνωμοδοτήσεων, ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα των αντιστοιχών επιτροπών.

Στη Γαλλία για παράδειγμα έχει συγκροτηθεί, συσταθεί, αυτή η επιτροπή το 1983 και έχει συμβουλευτικό χαρακτήρα. Δεν έχει εκτελεστική εξουσία -και είναι σωστό- να λειτουργήσει κατά τον ίδιο τρόπο και στην Ελλάδα.

Η Γαλλική Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής αναπτύσσει δραστηριότητες προς τρεις κατευθύνσεις. Δίνει απαντήσεις στα ηθικά ζητήματα, μελετά τα βασικά θέματα, συντάσσει εκθέσεις και κάθε χρόνο, πραγματοποιεί, όχι μόνο στην πρωτεύουσα της Γαλλίας, το Παρίσι, αλλά και σε επαρχιακές πόλεις, συζητήσεις. Επικοινωνεί, συνδιαλέγεται, κουβεντιάζει, όχι με τα μέλη, αλλά γενικότερα με τους πολίτες, για να μπορέσει να αντιμετωπίσει και να προάγει εκείνα τα ζητήματα, τα οποία απασχολούν την κοινωνία της Γαλλίας στην προκειμένη περίπτωση, χωρίς να νομοθετεί. Τον ίδιο ρόλο καλείται να παίζει και η ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής.

Ο δεύτερος σκοπός σύστασης της Επιτροπής, και αυτός είναι ίσως ο πιο σημαντικός και εκεί είναι ένα στοιχείο βασικής διαφοροποίησης από τις προϋπάρχουσες επιτροπές, είναι σε αυτά τα μεγάλα ζητήματα της βιοηθικής, η εξοικείωση του κοινού με τα ζητήματα αυτά. Και αυτός ο σκοπός είναι ιδιαίτερα κρίσιμος, δεδομένου ότι τα ερωτήματα που θέτουν οι εξελίξεις της βιοτεχνολογίας και της γενετικής μηχανικής ή βιοϊατρικής κ.λπ. είναι εντελώς καινούρια και ανατρέπουν καθιερωμένες και παγιωμένες κοινωνικές αντιλήψεις.

Και ακριβώς έρχεται αυτή η Επιτροπή με τον ευρύτερο σκοπό ταυτόχρονα και να τον αναδείξει και να αποτελέσει ιμάντα γνώσης και πληροφόρησης προς αυτήν την ίδια και μετά διάχυση προς την εκτελεστική και νομοθετική εξουσία και κυρίως προς το κοινό, αξιοποιώντας τη δουλειά και τη γνώση των επιμέρους εξειδικευμένων επιτροπών των διαφόρων Υπουργείων και ταυτόχρονα -γι'αυτό υπάρχει μέσα και η σχετική διάταξη- αυτή η Επιτροπή να συντονίζει αυτήν τη δράση των επιμέρους επιτροπών. Άλλωστε οι περισσότερες από αυτές τις επιτροπές αναφέρονται περισσότερο στη δεοντολογία και λιγότερο στη βιοηθική στο σύνολο της.

Παρά το ότι ίσως έχουν το ίδιο αντικείμενο, τον ίδιο στόχο, τον ίδιο σκοπό, αλλά ταυτόχρονα αυτή η επιτροπή είναι κάτι πολύ περισσότερο, μέσα στα πλαίσια

μιας αντίληψης που πρέπει να εισαχθεί και στη χώρα μας, για τον τρόπο λήψης των κρίσιμων πολιτικών αποφάσεων που δεν είναι ούτε θέμα διοίκησης ούτε θέμα Κυβέρνησης και οποιωνδήποτε άλλων οργανισμών. Είναι η περίφημη αντίληψη περί κυβερνητικής που σε πολλές χώρες είναι μια ολόκληρη διαδικασία πριν οριστικοποιηθεί μια πολιτική απόφαση, ιδιαίτερα σε κρίσιμα θέματα, όπου έχουμε τη διεργασία και τη συμμετοχή και άλλων φορέων

Η Επιτροπή βέβαια δεν είναι φορέας. Αυτή η επιτροπή δεν είναι τίποτα παραπάνω παρά μια *sui generis* δημόσια αρχή, χωρίς καν τη δυνατότητα έκδοσης διοικητικών πράξεων, χωρίς δημοσίου δικαίου εξουσία. Έχει εντελώς άλλο σκοπό. Είναι ένας χώρος όπου διαμορφώνονται αντιλήψεις όπου θα διαμορφώσουν παραπέρα συνειδήσεις, αλλά με μια απόσταση, με μια ηρεμία, με μια αντικειμενικότητα, χρησιμοποιώντας και τη γνώση και την επιστήμη και συνθέτοντας και αξιόπιστα γνωμοδοτώντας και συμβουλευόντας εκείνους που θα πάρουν τέτοιες αποφάσεις.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, σύμφωνα με τη λειτουργία των επιτροπών σε άλλες χώρες, πρέπει να επιδιώκει την εφαρμογή τεσσάρων βασικών αρχών. Του σεβασμού του ατόμου, του σεβασμού της γνώσης, την απόρριψη της κερδοσκοπίας, τη συναίσθηση της ευθύνης απ'όλους εκείνους που εντάσσονται και λειτουργούν μέσα στο χώρο της έρευνας. Γι'αυτό και η λειτουργία της πρέπει να έχει γνωμοδοτικό και όχι εκτελεστικό χαρακτήρα.

Ως προς την υπαγωγή της στον Πρωθυπουργό, τονίστηκε ότι οι περισσότερες χώρες τις επιτροπές αυτές, όταν λειτουργούν τέτοιες επιτροπές, τις υπάγουν είτε στον Πρωθυπουργό είτε στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, ως πρότυπο σωστής λειτουργίας μιας αντίστοιχης επιτροπής, είναι ότι στη Γαλλία έχει υπαχθεί στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Η παρά τω Πρωθυπουργώ ή υπό τον Πρωθυπουργό λειτουργία της επιτροπής της προσδίδει απλώς κύρος. Έχει μια ιδιαίτερη συμβολική σημασία, που σημαίνει την ανάγκη ότι ένα τέτοιο θέμα πρέπει να απασχολεί την πολιτεία στο σύνολό της. Και ως εκπρόσωπος της πολιτεία κάθε στιγμή είναι ο Πρωθυπουργός. Αυτό δεν σημαίνει ότι έχει μια συνεχή ο ίδιος ανάμειξη στη λειτουργία της επιτροπής. Η δουλειά θα γίνεται από την Επιτροπή. Άνθρωποι εγνωσμένου κύρους είναι, που θα αναλάβουν ένα πολύ μεγάλο βάρος να προχωρήσουν τα σημαντικά ζητήματα της βιοηθικής. Ο Πρωθυπουργός απλώς επικυρώνει το ενδιαφέρον της πολιτείας για τις εξελίξεις αυτές.

Όσον αφορά την αποτελεσματικότητα ιδιαίτερα της Επιτροπής Βιοηθικής, επισημάνθηκε ότι η βιοηθική δεν είναι μόνο θέμα άσκησης φιλοσοφικού στοχασμού. Είναι θέμα καθιέρωσης μηχανισμών ευαισθητοποίησης. Με αυτήν την έννοια και μέσα σ' αυτό το πλαίσιο δεν θα πρέπει να περιορίζεται αποκλειστικά και μόνο στην παραγωγή εκθέσεων, αλλά ενδεχομένως στην πίεση για την εισαγωγή στην παιδεία, στα πανεπιστήμια μαθημάτων βιοηθικής, που είναι πάρα πολύ βασικό, καθώς η Ελλάδα είναι από τις λίγες χώρες όπου η Βιοηθική δεν αποτελεί απαραίτητο μέρος του διοικητικού προγράμματος όλων των παλαιών σχολών που έχουν σχέση με τον άνθρωπο.

2.1.3 Η θέση του Κομμουνιστικού Κόμματος Ελλάδος.

Μέσω του κοινοβουλευτικού εκπροσώπου⁵² το ΚΚΕ εξέφρασε την άποψη ότι η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής είναι μία επιτροπή, που ορίζεται από τον Πρωθυπουργό, όχι απλά για να μελετήσει, για να γνωμοδοτήσει, αλλά και για να συντονίζει το έργο των αρμοδίων επιτροπών των άλλων Υπουργείων. Ακόμη, από τον Πρωθυπουργό ορίζεται και ο κανονισμός λειτουργίας αυτής της επιτροπής. Άρα πρόκειται για μία ακόμη επιτροπή που θα ελέγχεται από την Κυβέρνηση.

Παραδέχεται ότι υπάρχουν κρίσιμα ηθικά και κοινωνικά ζητήματα, τα οποία χρειάζεται να ερευνηθούν. Είναι όμως και της άποψης ότι αν η Κυβέρνηση ήθελε μία συμβουλευτική επιτροπή, μία βοηθητική επιτροπή για το κυβερνητικό έργο, θα μπορούσε να το κάνει χωρίς να φέρει κανένα νομοσχέδιο στη Βουλή. Αν ακόμη ήθελε τη γνώμη μιας διακομματικής επιτροπής, θα μπορούσε να συγκροτηθεί τέτοια επιτροπή, που θα ασχοληθεί με αυτά τα θέματα μέσα στη Βουλή και στην οποία θα κληθούν να καταθέσουν τις απόψεις τους και οι αρμόδιοι και οι ειδικοί. Υπάρχει άλλωστε ακόμα το Γνωμοδοτικό Συμβούλιο Έρευνας, που προβλέπεται από το ν. 1514/85, που όμως με ευθύνη της Κυβέρνησης και των προηγούμενων κυβερνήσεων δεν έχει ουσιαστικά λειτουργήσει.

Καταλήγει επομένως το ΚΚΕ ότι πρόκειται για μια επιτροπή που θα είναι απόλυτα ελεγχόμενη από την Κυβέρνηση, και γι' αυτόν το λόγο, επιπλέον των όσων αναφέρθηκαν προηγουμένως, αρνήθηκε να ψηφίσει το παρόν νομοσχέδιο.

2.1.4 Η θέση του Συνασπισμού της Αριστεράς και της Προόδου.

Ο κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος του Συνασπισμού⁵³ τόνισε ότι τα ζητήματα της βιοηθικής σήμερα εγείρονται ως δυναμικά και σημαντικά στην παγκόσμια κοινωνία και η Ελλάδα δεν δικαιούται να απέχει από τη συστηματική παρακολούθηση όλων εκείνων των ζητημάτων που αναφέρονται στη βιοηθική. Η Επιτροπή της Βιοηθικής, από την ώρα που θα συσταθεί, πρέπει να κάνει πολλή δουλειά, έχει μεγάλο αντικείμενο και θα χρειαστεί τη συνδρομή πολλών και όχι μόνο επιστημόνων της Ιατρικής ή της Γενετικής αλλά και επιστημόνων από το χώρο των κοινωνικών επιστημών. Διότι χρειάζεται ένας συνδυασμός γνώσεων, εμπειριών και ευαισθησιών, προκειμένου αυτό το τεράστιο, το κεφαλαιώδες ζήτημα να αντιμετωπισθεί με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, στο πλαίσιο πάντοτε του εφικτού, με δεδομένη την παρατήρηση ότι είναι ζητήματα εξαιρετικά δύσκολα.

Με τη μείζονα σκέψη ότι "το καλύτερον είναι εχθρός του καλού", ή ακόμη ότι μπροστά στην παντελή έλλειψη μίας τέτοιας επιτροπής έρχεται αυτή η πρόταση, η οποία βεβαίως έχει τις ελλείψεις της και τα προβλήματά της, ο Συνασπισμός δέχτηκε να ψηφίσει το παρόν νομοσχέδιο.

Έτσι με τις όποιες τροποποιήσεις έγιναν από τον υπουργό Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης το νομοσχέδιο έγινε δεκτό κατ'αρχήν και στο σύνολο κατά πλειοψηφία, στην ίδια συνεδρίαση ΚΔ' της 18ης Νοεμβρίου 1998⁵⁴. Η ψήφισή του στο σύνολο αναβλήθηκε για άλλη συνεδρίαση, η οποία έλαβε χώρα την Τρίτη 24 Νοεμβρίου 1998⁵⁵, όπου η Βουλή σε Ολομέλεια ψήφισε στο σύνολο το νομοσχέδιο του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης: "Σύσταση Εθνικής Επιτροπής για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου και Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής"

⁵² Κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος ΚΚΕ Αχιλλέας Κανταρτζής, σελ. 1353-1354 Πρακτικών Βουλής

⁵³ Κοινοβουλευτικός εκπρόσωπος Συνασπισμού Φώτης Κουβέλης, σελ. 1354-1355 Πρακτικών Βουλής

⁵⁴ Βλ. Πρακτικά της Βουλής, Θ' Περίοδος Προεδρευόμενης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ', Συνεδρίαση ΚΔ'

⁵⁵ Βλ. Πρακτικά της Βουλής, Θ' Περίοδος Προεδρευόμενης Δημοκρατίας, Σύνοδος Γ', Συνεδρίαση ΚΗ

2.2 Η σύσταση της Επιτροπής

Έτσι λοιπόν ψηφίστηκε ο νόμος 2667/18-12-1998 (ΦΕΚ Α' 281)⁵⁶ με τον οποίο συστήθηκε η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής. Στο άρθρο 10 του νόμου αυτού ορίζεται ότι η Επιτροπή υπάγεται στον Πρωθυπουργό και υποστηρίζεται ως προς τη στελέχωση και την υποδομή της από τη Γενική Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου,⁵⁷ εντασσόμενη μάλιστα και στον προϋπολογισμό της υπηρεσίας αυτής.

Η Επιτροπή αυτή αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας και έχει ως αποστολή τη διαρκή παρακολούθηση των θεμάτων που σχετίζονται με τις εφαρμογές των βιολογικών επιστημών και τη διερεύνηση των ηθικών, κοινωνικών και νομικών διαστάσεων και επιπτώσεών τους. Έχει ιδίως τις εξής αρμοδιότητες :

α) Εξετάζει κάθε ηθικό, κοινωνικό ή νομικό ζήτημα σχετικό με τις εξελίξεις, ιδίως στη Βιολογία, τη Βιοτεχνολογία, την Ιατρική και τη Γενετική.

β) Διατυπώνει, σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία, προτάσεις συνολικής πολιτικής και συγκεκριμένων ενεργειών για ειδικά προβλήματα σε αυτά τα θέματα.

γ) Συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς και παρεμφερή όργανα, μεριμνά δε για τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς εκδηλώσεις σχετικές με την έρευνα στους τομείς ενδιαφέροντός της.

δ) Ενημερώνει τους πολίτες με κάθε πρόσφορο μέσο για θέματα που αφορούν την εξέλιξη των βιολογικών επιστημών και τις συνέπειες των εφαρμογών τους.

Σε σχέση με τις ήδη υπάρχουσες επιτροπές ή τα όργανα συναφούς αντικειμένου⁵⁸ που δραστηριοποιούνται στους τομείς ευθύνης, ιδίως των Υπουργείων Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων καθώς και Υγείας και Πρόνοιας, η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής έχει κατευθυντικό και συντονιστικό ρόλο, χωρίς να καταργεί ή να επικαλύπτει.⁵⁹

2.3 Η λειτουργία της Επιτροπής

Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο (2) μήνες ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση δύο (2) τουλάχιστον μελών της.⁶⁰ Βρίσκεται σε απαρτία εφόσον παρίσταται η απόλυτη πλειοψηφία των μελών της και μεταξύ των παρόντων μελών περιλαμβάνεται ο

⁵⁶ ΚωδΝοΒ 46.2372 (1998).

⁵⁷ Νυν Γενική Γραμματεία της Κυβερνήσεως.

⁵⁸ Βλ. παραπάνω 1.1 Σύγχρονη Προβληματική και Προϊστορία"

⁵⁹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 11 ν.2667/1998

⁶⁰ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 15 ν.2667/1998

Πρόεδρος ή ο αναπληρωτής της Επιτροπής. Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών ενώ σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.

Η Επιτροπή μπορεί να προσκαλεί επιστήμονες εγνωσμένου κύρους από την Ελλάδα ή την αλλοδαπή για την εξέταση εξειδικευμένων θεμάτων σχετικών με το αντικείμενό τους, ορίζοντας το θέμα για το οποίο καλούνται να εκθέσουν τις απόψεις τους.⁶¹

Για την εκπλήρωση μάλιστα της αποστολής της, η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και από ιδιώτες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή οποιοδήποτε σχετικό στοιχείο. Ο Πρόεδρος μπορεί να λαμβάνει γνώση εγγράφων και άλλων στοιχείων που χαρακτηρίζονται ως απόρρητα. Οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν το έργο της Επιτροπής⁶²

Η Επιτροπή υποβάλλει έως το τέλος Ιανουαρίου κάθε έτους έκθεση στον Πρωθυπουργό, στον Πρόεδρο της Βουλής και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.⁶³

Με απόφαση του Πρωθυπουργού καταρτίζεται και τροποποιείται ο Κανονισμός της Επιτροπής. Με τον Κανονισμό ρυθμίζονται ιδίως ζητήματα που συνέχονται με τη λειτουργία της, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια.⁶⁴

2.4 Σύνοψη και Στελέχωση της Επιτροπής

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής συγκροτείται από εννέα (9) καθηγητές Πανεπιστημίου, τέσσερις (4) από το χώρο της Βιολογίας, της Γενετικής της Ιατρικής και της Βιοτεχνολογίας, δύο (2) από το χώρο της Νομικής (Δημοσίου και Ιδιωτικού Δικαίου) και τρεις (3) από το χώρο της Φιλοσοφίας, της Κοινωνιολογίας και της Θεολογίας. Η θητεία των μελών είναι πενταετής.⁶⁵

Ο Πρόεδρος της Επιτροπής, ο Αναπληρωτής Πρόεδρος και τα μέλη ορίζονται με απόφαση του Πρωθυπουργού που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως. Πρόεδρος της Επιτροπής είναι ο Γιώργος Κουμάντος, Ομότιμος Καθηγητής Αστικού Δικαίου στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Αναπληρωτής Πρόεδρος

⁶¹ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 13 ν. 2667/1998

⁶² Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 16 ν. 2667/1998

⁶³ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 15 παρ. 6 ν.2667/1998

⁶⁴ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 15 παρ. 5 ν.2667/1998

⁶⁵ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 12 ν.2667/1998 "Σύνθεση της Επιτροπής"

είναι ο Γιώργος Μανιάτης, Ομότιμος Καθηγητής Γενικής Βιολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών.

Μέλη της Επιτροπής είναι οι: Σάββας Αγουρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, Γιάννης Βλαχογιάννης, Καθηγητής Παθολογίας και Νεφρολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών. Κώστας Β. Κριμπάς, μέλος της Ακαδημίας Αθηνών και Ομότιμος Καθηγητής Γενετικής στο Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Τμήμα Μεθοδολογίας Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Μυρτώ Δραγώνα-Μονάχου, Ομότιμη Καθηγήτρια Αρχαίας Φιλοσοφίας - Σύγχρονης Ηθικής και Κοινωνικής Φιλοσοφίας στο Τμήμα Μεθοδολογίας Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Δημήτρης Ρουπακιάς, Καθηγητής Γενετικής στο Τμήμα Γεωπονίας στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης. Παύλος Σούρλας, Καθηγητής Φιλοσοφίας του Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (σε αντικατάσταση του καθηγητή του Ποινικού Δικαίου του Παν/μιου Θεσ/κης Ι.Μανωλεδάκη, κατά τη δεύτερη θητεία της Επιτροπής: περίοδος Μαρτίου 2004-Μαρτίου 2005) Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Καθηγητής Κοινωνιολογίας στο Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

Η Επιτροπή στελεχώνεται επίσης από δύο (2) επιστημονικούς συνεργάτες,⁶⁶ μία (1) θέση γραμματέα και τρεις (3) θέσεις γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης της Επιτροπής. Οι επιστημονικοί συνεργάτες επικουρούν την Επιτροπή με προετοιμασία εισηγήσεων και με επιστημονικές έρευνες που τους αναθέτει η Επιτροπή. Επίσης οργανώνουν αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών και εργάζονται για την έκδοση εντύπων, περιοδικών ή μη, που περιέχουν τη δράση της Επιτροπής και άλλη ύλη σχετική με τη βιοηθική. Από τον Ιανουάριο του 2001, επιστημονικοί συνεργάτες της Επιτροπής είναι ο Δρ. Νομικής Τάκης Βιδάλης και η Δρ. Γενετικής Κατερίνα Μανωλάκου.

Η πλήρωση των θέσεων της γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης μπορεί να γίνει και με διάθεση ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων⁶⁷ ή υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ή

⁶⁶ Άρθρο 17 ν.2667/1998 παρ. 2: " Η πλήρωση των θέσεων πραγματοποιείται ύστερα από δημόσια πρόσκληση της Επιτροπής για υποβολή υποψηφιοτήτων. Η επιλογή μεταξύ των υποψηφίων γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2, 5 και 6 του άρθρου 19 του ν. 2190/1994, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 του ν.2527/1997, από πέντε (5) μέλη της Επιτροπής, τα οποία ορίζονται από τον πρόεδρό της." παρ. 3: " Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης καθορίζονται οι αποδοχές των επιστημονικών συνεργατών κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων περί αποδοχών ειδικού επιστημονικού προσωπικού."

⁶⁷ Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ, άρθρο 18 ν.2667/1998 και ειδικότερα παρ. 3: «Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και του κατά περίπτωση συναρμοδίου

εργαζομένων με σύμβαση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου στο Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. ή τα Ν.Π.Ι.Δ. οποιασδήποτε μορφής που τελούν υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του Κράτους. Η γραμματεία είναι αρμόδια για την προετοιμασία των συνεδριάσεων της Επιτροπής καθώς και τη γραμματειακή υποστήριξη του Προέδρου και των μελών της. Εκτελεί επίσης διοικητικές εργασίες, ρυθμίζει την επικοινωνία με άλλες δημόσιες αρχές και φορείς καθώς και επιτροπές στην Ελλάδα και το εξωτερικό που δραστηριοποιούνται σε συναφείς τομείς. Από τον Απρίλιο του 2002, η Γραμματεία διευθύνεται από την Μαριάννα Δρακοπούλου.

2.5 Κανονισμός λειτουργίας της Επιτροπής

Η Επιτροπή συστάθηκε και ειδικά τον πρώτο καιρό βρέθηκε αντιμέτωπη με προβλήματα καθαρά διαδικαστικής φύσεως. Αφενός η στελέχωσή της από τους επιστημονικούς συνεργάτες, που προέβλεπε το άρθρο 17 του ν.2667/1998, αφετέρου το θέμα της μόνιμης στέγασης και το σχέδιο κανονισμού της λειτουργίας της Επιτροπής βρέθηκαν στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος.⁶⁸

Κυρίως προωθήθηκε η θέσπιση των αναγκαίων κανονιστικών πράξεων για την πλήρη λειτουργία της Επιτροπής. Έτσι, προτάθηκε σχέδιο κανονισμού λειτουργίας της, καθώς και σχέδιο προεδρικού διατάγματος για τη στελέχωση της Γραμματείας. Ο κανονισμός λειτουργίας εκδόθηκε με την υπ' αριθμόν Υ439 Απόφαση του Πρωθυπουργού (ΦΕΚ Β' 1224/6-10-2000) και όριζε τα εξής:

Υπ' αριθμόν Υ439 4/6.10.2000 Απόφαση του Πρωθυπουργού. Κανονισμός της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. (ΦΕΚ Β' 1224)

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

1. Πρόεδρος

Υπουργού επιτρέπεται να αποσπάται ως γραμματέας της Επιτροπής υπάλληλος Υπουργείου ή Ν.Π.Δ.Δ. με βαθμό Α' ή Β' της κατηγορίας ΠΕ, τον οποίο προτείνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής.»

- 1.1 Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί την Επιτροπή ενώπιον κάθε αρχής, αλλοδαπής ή ημεδαπής καθώς και ενώπιον των αντίστοιχων Εθνικών Επιτροπών Βιοηθικής, των διεθνών κυβερνητικών οργανισμών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ). Όταν αυτός κωλύεται, ελλείπει ή απουσιάζει, εκπροσωπεί την Επιτροπή ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 1.2 Ο Πρόεδρος μπορεί να εξουσιοδοτεί μέλος της Επιτροπής να τον εκπροσωπήσει για συγκεκριμένο θέμα ιδίως σε εθνικά ή διεθνή συνέδρια, διασκέψεις και συναντήσεις.
- 1.3 Ο Πρόεδρος συγκαλεί τις τακτικές και έκτακτες συνεδριάσεις της Επιτροπής, προεδρεύει των συνεδριάσεων και υπογράφει, μαζί με τον εκτελούντα χρέη γραμματέως, τα σχετικά πρακτικά. Σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του Προέδρου, τον αναπληρώνει στα καθήκοντα του παρόντος άρθρου ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 1.4 Ο Πρόεδρος ύστερα από απόφαση της Επιτροπής, ή εξ ίδιας πρωτοβουλίας καλεί σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής πρόσωπα που θα διευκολύνουν το έργο με τις προσωπικές τους εμπειρίες ή απόψεις. Η πρόσκληση γίνεται με κάθε πρόσφορο τρόπο.
- 1.5 Ο Πρόεδρος συντονίζει την εργασία των επιστημονικών συνεργατών και επιβλέπει τη λειτουργία της Γραμματείας της Επιτροπής.

2. Λειτουργία της Επιτροπής

- 2.1 Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο μήνες και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση τριών τουλάχιστον μελών της. Οι προσκλήσεις σε τακτική συνεδρίαση απευθύνονται με ευθύνη του Γραμματέως στα μέλη τουλάχιστον 8 ημέρες προ της συνεδρίασης. Για τις έκτακτες συνεδριάσεις η προθεσμία περιορίζεται στις 3 ημέρες.
- 2.2 Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται τουλάχιστον τα μισά συν 1 μέλη της στη συγκεκριμένη συνεδρίαση και μεταξύ των παρόντων περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 2.3 Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών της που έχουν δικαίωμα ψήφου. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.
- 2.4 Για κάθε απόφαση καταγράφεται η πλειοψηφία και οι μειοψηφούσες απόψεις.

⁶⁸ Βλ. αναλυτικά την ετήσια έκθεση της Επιτροπής για το έτος 2000-2001 από το site της Επιτροπής www.bioethics.gr

- 2.5 Τα πρακτικά τηρούνται με ευθύνη του Προέδρου από τον Γραμματέα της Επιτροπής ή, σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματος του τελευταίου, από υπάλληλο της Γραμματείας. Αν η Επιτροπή κρίνει ότι για συγκεκριμένο θέμα πρέπει να συζητήσει και αποφασίσει χωρίς την παρουσία γραμματέα, τα πρακτικά τηρούνται από ένα από τα μέλη της.
- 2.6 Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής δεν είναι δημόσιες.
- 2.7 Η ψηφοφορία είναι φανερή εκτός από τις περιπτώσεις προσωπικών θεμάτων των μελών της Επιτροπής, οπότε είναι μυστική.
- 2.8 Η Επιτροπή με απόφασή της, στις αρχές κάθε εξαμήνου, καθορίζει τις θεματικές προτεραιότητές της. Θέματα που έχουν επείγοντα χαρακτήρα ή εξαιρετική σοβαρότητα μπορούν να προστίθενται κατά τη διάρκεια του εξαμήνου ή να προτάσσεται η συζήτησή τους.

3. Ετήσια Έκθεση

- 4.1 Η Επιτροπή συντάσσει ετήσια Έκθεση σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 15 του ν.2667/98
- 4.2 Η Επιτροπή δίνει στη δημοσιότητα την ετήσια Έκθεση μετά την υποβολή της στον πρωθυπουργό και στη Βουλή.

4. Πλαισίωση της Επιτροπής

- 4.1 Η επιστημονική πλαισίωση της επιτροπής γίνεται από τους επιστημονικούς συνεργάτες που επικουρούν την επιτροπή με προετοιμασία εισηγήσεων και με επιστημονικές έρευνες πάνω σε θέματα που αναθέτει η Επιτροπή.

Οι Επιστημονικοί συνεργάτες οργανώνουν αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών και εργάζονται για την έκδοση εντύπων, περιοδικών ή μη, που θα περιέχουν τη δράση της επιτροπής και άλλη ύλη σχετική με τη Βιοηθική.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους οι επιστημονικοί συνεργάτες που έχουν την ειδικότητα του νομικού παρέχουν υπηρεσίες στην επιτροπή και ως Νομικοί Σύμβουλοι. Οι ανωτέρω διατηρούν και μετά την πρόσληψή τους το δικαίωμα άσκησης δικηγορίας.

- 4.2 Η Γραμματεία της Επιτροπής συντίθεται από ένα γραμματέα και τρία πρόσωπα γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης, διοριζόμενα και αμειβόμενα κατά το άρθρο 18 του ν. 2667/98. Ο γραμματέας διευθύνει το έργο της Γραμματείας. Ο Πρόεδρος επιβλέπει τη λειτουργία της. Η οργάνωση της Γραμματείας και τα

ειδικότερα θέματα της λειτουργίας της ρυθμίζονται με το προεδρικό διάταγμα της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου.

5. Τροποποίηση του Κανονισμού

5.1 Η τροποποίηση του Κανονισμού γίνεται με απόφαση του Πρωθυπουργού ύστερα από εισήγηση της Επιτροπής.

Άρθρο 2

Η παρούσα απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

2.6 Μια νέα Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή;

Η στενή σχέση και εξάρτηση της Επιτροπής Βιοηθικής από τον Πρωθυπουργό και τη Γενική Γραμματεία της Κυβερνήσεως δίνει αυτόματα την απάντηση για το αν η Επιτροπή αποτελεί Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή. Η ίδια η φύση της Επιτροπής ως συμβουλευτικού οργάνου, όπως διαμορφώνεται από τον ιδρυτικό της νόμο, και αργότερα από τον εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας της, είναι τελείως ασυμβίβαστη με τα χαρακτηριστικά των Ανεξάρτητων Διοικητικών Αρχών, όπως αυτά κωδικοποιήθηκαν με τη Συνταγματική Αναθεώρηση του 2001, στο άρθρο 101^A του Συντάγματος και επικαιροποιήθηκαν με τον εκτελεστικό νόμο 3051/2002.

Ούτε τα μέλη της Επιτροπής Βιοηθικής επιλέγονται από τη Διάσκεψη των Προέδρων της Βουλής, ούτε απολάβουν προσωπικής και λειτουργικής ανεξαρτησίας, για να μπορούν να βρεθούν εκτός ιεραρχικού ελέγχου ή υπουργικής εποπτείας. Πολύ περισσότερο, δεν διαθέτουν δημοσιονομική και διοικητική αυτοτέλεια, δεν υπόκεινται, έστω και σε τύποις κοινοβουλευτικό έλεγχο, όπως οι υπόλοιπες ΑΔΑ ούτε και ασκούν τόσες ευρείες και αποφασιστικές δραστηριότητες.

Άλλωστε μέχρι τη σύσταση της Επιτροπής δεν υπήρχε κάτι που να μπορούσε να ρυθμιστεί άμεσα. Άρα δεν υπήρχε λόγος για αποφασιστικές αρμοδιότητες αφού η ίδια η ελληνική νομοθεσία παρουσίαζε ελλείψεις. Υπήρχε ένας ανοιχτός προβληματισμός, ο οποίος και παραμένει, αλλά όχι ένα ξεκάθαρο νομοθετικό πλαίσιο, στο οποίο θα μπορούσε να επέμβει κανονιστικά η Επιτροπή. Ο προβληματισμός για τη βιοηθική παραμένει ανοιχτός Γι' αυτό και οι περισσότερες

Επιτροπές Βιοηθικής στον κόσμο έχουν συμβουλευτικό χαρακτήρα και όχι ρυθμιστικό.

Από την άλλη πλευρά δεν υπήρχε κανένας λόγος να έχει και νομοθετική αρμοδιότητα -άλλωστε δεν θα μπορούσε να γίνει και διαφορετικά- γιατί η Επιτροπή δεν ανήκει σε κάποιο Υπουργείο, που να πάρει τη πρωτοβουλία και να φέρει ένα νόμο σε ψήφιση στη Βουλή. Είναι εξάλλου τόσο μεγάλο το εύρος των θεμάτων που θα έπρεπε να αντιμετωπίσει η Επιτροπή, αν είχε τέτοιες νομοθετικές αρμοδιότητες, που θα ήταν αδύνατο να κατάφερνε να αναλύει όλες τις θεματικές και να προτείνει νομοσχέδια για κάθε θέμα επικαιρότητας. Δεν έχει νόημα, στα πλαίσια μιας Εθνικής Αρχής να δραστηριοποιείται σε τέτοιο επίπεδο. Είναι προτιμότερο, και αυτή είναι και η τάση διεθνώς, τα ζητήματα βιοηθικής, όπως της έρευνας της βιοϊατρικής, να τα πραγματεύονται επιμέρους επιτροπές Υπουργείων σε συνεργασία κάθε φορά με τους αρμόδιους επιστημονικούς φορείς.⁶⁹

Άλλωστε αυτό που χρειάζεται περισσότερο είναι μια διερεύνηση του τοπίου, και ένας διεπιστημονικός προβληματισμός στα αντικείμενα της βιοηθικής, ενός κλάδου που αποτελεί ακόμα «θολό τοπίο» και ο οποίος μόνο τα τελευταία χρόνια έχει βρεθεί στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος. Χρειάζεται πρώτα πρώτα να διαπιστωθεί εάν έχει νόημα να μιλήσουμε για ρυθμίσεις. Καμιά νομοθετική ρύθμιση δεν πρέπει να θεωρείται δεδομένη. Και ο κίνδυνος είναι αν τυχόν προβεί κανείς ρυθμίσεις στον τομέα της βιοηθικής, χωρίς να έχει προηγηθεί ο έλεγχος εκ μέρους των επιτροπών βιοηθικής, να καταλήξουμε σε αναποτελεσματικά και άκαιρα νομοθετήματα. .

Γι' αυτό ακριβώς το λόγο η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής ασκεί αποκλειστικά συμβουλευτικές αρμοδιότητες, απευθυνόμενη, είτε με δική της πρωτοβουλία είτε εφόσον της ζητηθεί, προς οποιοδήποτε όργανο της Πολιτείας. Αποστολή της είναι η ανάδειξη της στενής σύνδεσης των εφαρμογών των βιολογικών επιστημών με τις σύγχρονες κοινωνικές αξίες. Αναγκαία στοιχεία αυτής της αποστολής είναι τόσο η έγκυρη ενημέρωση των πολιτών, όσο και η κατάλληλη υποστήριξη των συναφών κρατικών πολιτικών.

Στο πλαίσιο αυτό, η Επιτροπή παρακολουθεί και επεξεργάζεται τα ηθικά, κοινωνικά και νομικά ζητήματα που προκύπτουν με εντεινόμενο ρυθμό από την διαρκή εξέλιξη της βιολογίας, της βιοϊατρικής, της γενετικής και της βιοτεχνολογίας, εκδίδοντας σχετικές εισηγήσεις. Συνεργάζεται, επίσης, με αρμόδιους φορείς στη

⁶⁹ Η άποψη που αναλύεται αποτελεί απόσπασμα της συνέντευξης με τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

χώρα μας και διατυπώνει προτάσεις για τη θέσπιση νομοθεσίας ή τη λήψη άλλων μέτρων πολιτικής από την πλευρά της Πολιτείας.

Συνεργάζεται εξάλλου με αρμόδιους φορείς σε διεθνές επίπεδο (όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διεθνείς οργανισμούς, ομόλογές της επιτροπές κ.λπ.), μεριμνώντας για την ενεργό συμμετοχή της χώρας μας στον προβληματισμό και στη λήψη αποφάσεων στα διεθνή fora. Εξασφαλίζει, επίσης, με κάθε πρόσφορο τρόπο, κατάλληλη ενημέρωση για τις εξελίξεις που αφορούν το αντικείμενο της βιοηθικής στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Η Επιτροπή, τέλος, έχει την αρμοδιότητα του συντονισμού των επιμέρους κρατικών επιτροπών βιοηθικής της χώρας μας, που δραστηριοποιούνται σε ειδικούς τομείς.

2.7 Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και λειτουργική πρακτική

Όπως προκύπτει από το κείμενο του νόμου, η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής υπάγεται καταρχήν στον Πρωθυπουργό και υποστηρίζεται τόσο διοικητικά όσο και οικονομικά από τη Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης⁷⁰.

Η Γενική Γραμματεία της Κυβέρνησης αποτελεί αυτοτελή δημόσια υπηρεσία που υπάγεται απ' ευθείας στον Πρωθυπουργό. Υποστηρίζει το έργο του Πρωθυπουργού και της Κυβέρνησης κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων τους, παρέχει γραμματειακή υποστήριξη στο Υπουργικό Συμβούλιο, στα λοιπά συλλογικά κυβερνητικά όργανα και στις Διυπουργικές Επιτροπές ενώ παράλληλα συντονίζει και παρακολουθεί την εφαρμογή των αποφάσεων των οργάνων αυτών.

Ο Γενικός Γραμματέα της Κυβερνήσεως, με απόφαση του που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, μπορεί να συνιστά επιτροπές ή ομάδες εργασίας από δημόσιους λειτουργούς και υπαλλήλους και ιδιώτες εμπειρογνώμονες για τη μελέτη, συλλογή και επεξεργασία στοιχείων ή εκτέλεση εργασίας νομοπαρασκευαστικού ή άλλου έργου συναφούς με τις αρμοδιότητες της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης. Μπορεί επίσης να αναθέτει σε ερευνητικά κέντρα ή επιστημονικά ινστιτούτα τη διενέργεια ερευνών και τη σύνταξη μελετών ή άλλων επιστημονικών εργασιών που σχετίζονται με τον σκοπό και τις αρμοδιότητες της Γενικής Γραμματείας της Κυβέρνησης.

Στα πλαίσια αυτών των αρμοδιοτήτων, σήμερα υπάγονται στη Γενική Γραμματεία της Κυβερνήσεως τέσσερις επιτροπές:

Η Κεντρική Νομοπαρασκευαστική Επιτροπή (απόφαση Πρωθυπουργού και Υπουργού Οικονομικών ΥΑ 37/1998-ΦΕΚ Β' 1 και τροποποίηση αυτής με την

Υ68/1998 ΦΕΚ Β'1) και με βασική αρμοδιότητα την επεξεργασία των σχεδίων νόμων, πράξεων νομοθετικού περιεχομένου και τροπολογιών που παραπέμπονται σ' αυτή, από άποψη συστηματική και νομοτεχνική και την αρτιότερη διατύπωση του κειμένου τους,

η Κεντρική Επιτροπή Κωδικοποίησης (ν.3133/2003-ΦΕΚ Α'85/11.04.2003), που έχει ως αποστολή την κωδικοποίηση της νομοθεσίας που ισχύει,

η Εθνική Επιτροπή για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ν.2667/1998-ΦΕΚ Α' 281/18.12.1998), με αρμοδιότητα την διαρκή παρακολούθηση της εξέλιξης των θεμάτων προστασίας των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, τη συνεχή ενημέρωση και προώθηση της σχετικής έρευνας, καθώς και η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής (ν.2667/1998-ΦΕΚ Α' 281/18.12.1998), που εξετάζει κάθε ηθικό, κοινωνικό ή νομικό ζήτημα σχετικό με τις εξελίξεις, ιδίως στη Βιολογία, τη Βιοτεχνολογία, την Ιατρική και τη Γενετική.

Η υπαγωγή της επιτροπής στον Πρωθυπουργό δεν σημαίνει σε καμία περίπτωση ότι ο Πρωθυπουργός επεμβαίνει και ελέγχει το έργο της Επιτροπής, καθιστώντας την ένα εποπτευόμενο όργανό του. Η δράση της επιτροπής είναι τελείως ανεξάρτητη από τις πρωθυπουργικές δραστηριότητες. Το ειδικό επιστημονικό προσωπικό είναι αυτό που επεξεργάζεται τα ζητήματα της βιοηθικής και ο Πρωθυπουργός, ως εκπρόσωπος της πολιτείας ανά πάσα στιγμή, απλώς επικυρώνει το ενδιαφέρον για τις εξελίξεις αυτές. Η συμβολικής καθαρά αξίας υπαγωγή αυτή είναι και η τάση που έχει επικρατήσει διεθνώς, και την οποία ακολουθούν και οι περισσότερες επιτροπές βιοηθικής.

Από την άλλη πλευρά η Επιτροπή δεν μπορεί να υπαχθεί διοικητικά και σε κάποιο συγκεκριμένο Υπουργείο γιατί καλύπτει αρμοδιότητες περισσότερων του ενός. Η θεματική της βιοηθικής έχει μεγάλο εύρος και καλύπτει αρμοδιότητες του Υπουργείου Δικαιοσύνης, Ανάπτυξης, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων, Υγείας, Παιδείας, Εξωτερικών κτλ. Π.χ η Επιτροπή ασχολείται με θέματα γενετικά τροποποιημένων οργανισμών που αφορούν το Υπουργείο Υγείας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων αλλά και Περιβάλλοντος. Επεξεργάζεται θέματα Βιοιατρικής που είναι αρμοδιότητα του Υπουργείου Υγείας σε συνεργασία με επιμέρους φορείς του υπουργείου Ανάπτυξης. Τακτικές επαφές υπάρχουν με το Υπουργείο Εξωτερικών, καθώς η Επιτροπή εκπροσωπεί τη χώρα σε διεθνείς συναντήσεις και συνεργάζεται με ομόλογες επιτροπές του εξωτερικού ενώ παράλληλα ενημερώνει το Υπουργείο κυρίως για θέματα που αφορούν την υιοθέτηση

⁷⁰ Στον ιδρυτικό νόμο 2667/1998 αναγράφεται ως Γενική Γραμματεία Υπουργικού Συμβουλίου.

διεθνούς νομοθεσίας. Σημαντικός επίσης και ο ρόλος του Υπουργείου Παιδείας, καθώς απασχολεί ιδιαίτερος την Επιτροπή το κατά πόσο και υπό ποιες προϋποθέσεις μπορεί η Βιοηθική να διδαχτεί.

Το εύρος επομένως των θεμάτων είναι πολύ μεγάλο για να μπορεί να καλυφθεί από ένα μόνο Υπουργείο. Επιμέρους όμως επιτροπές, με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό, αν λειτουργούσαν στα πλαίσια δραστηριοτήτων του κάθε Υπουργείου, θα μπορούσαν να διασφαλίσουν μια υγιή και εποικοδομητική συνεργασία με την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής. Δυστυχώς, οι περισσότερες ήδη συσταθείσες επιτροπές⁷¹, δεν έχουν λειτουργήσει, γι' αυτό και η Επιτροπή δεν μπορεί να ασκήσει ούτε και τη συντονιστική αρμοδιότητα αυτών που της αποδόθηκε με το άρθρο 11 του ιδρυτικού της νόμου. (ν.2667/1998). Με την Εκκλησιαστική Επιτροπή Βιοηθικής δεν υπάρχει κάποια θεσμική σχέση ούτε κάποια ουσιαστική επαφή, παρά τις όποιες εθιμοτυπικές επισκέψεις.. Μέλος βέβαια της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής⁷² είναι ταυτόχρονα και μέλος της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Βιοηθικής όμως οι θέσεις των επιτροπών είναι εντελώς διακριτές και δεν υπάρχει συνάφεια μεταξύ τους. Γενικώς με τις όποιες άλλες επιτροπές δεν υπάρχει όσμωση.

Θέση όμως της Επιτροπής⁷³ είναι να συσταθούν και να λειτουργούν τέτοιου είδους επιτροπές και μάλιστα με αποφασιστική αρμοδιότητα, ούτως ώστε να ρυθμίζουν το ιδιαίτερο αντικείμενό τους. Οι ανάγκες είναι τέτοιες και τα διεθνή πρότυπα κυρίως για τη σύσταση των Εθνικών Επιτροπών Βιοηθικής που χρειάζεται να λειτουργούν τέτοιες εξειδικευμένες επιτροπές στα Υπουργεία. Η ανάγκη αυτή συνειδητοποιήθηκε από πολύ νωρίς και η Επιτροπή προέβη σε σχετική εισήγηση τόσο στο Υπουργείο Υγείας όσο και στη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, με την οποία διατηρεί στενές επαφές, προκειμένου να συστηθούν επιτροπές δεοντολογίας σε κάθε Υπουργείο τόσο για τον έλεγχο των ερευνητικών προγραμμάτων όσο και για κάθε άλλο ειδικό θέμα.⁷⁴

⁷¹ Βλ. παραπάνω στο κεφάλαιο Β "Εθνική Επιτροπή Βιοηθική: Μια σύγχρονη πραγματικότητα;" 2.1 Σύγχρονη προβληματική και προϊστορία.

⁷² Σάββας Αγουρίδης, Ομότιμος Καθηγητής Θεολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών

⁷³ Η άποψη εκφράστηκε στην συνέντευξη με το μέλη της ΕΕΒ. Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

⁷⁴ Υπήρξε μάλιστα μια άτυπη επαφή, όχι όμως στα πλαίσια μιας συντονιστικής λειτουργίας της ΕΕΒ, με την νέα Επιτροπή Δεοντολογίας για τις Κλινικές Δοκιμές των Φαρμάκων του Υπουργείου Υγείας. Η ελληνική νομοθεσία ενσωμάτωσε τη σχετική κοινοτική οδηγία και έτσι συγκροτήθηκε η επιτροπή, με ρυθμιστικό ρόλο. Μια αρνητική γνώμη της Επιτροπής για μία μελέτη μπορεί να σταματήσει την όποια έγκριση αυτής. Επειδή η ΕΕΒ στα πλαίσια των αρμοδιοτήτων της είχε ασχοληθεί με τις κλινικές δοκιμές των φαρμάκων και με τις επιτροπές δεοντολογίας για την έρευνα κάλεσε σε ακρόαση τον πρόεδρο αυτής της Επιτροπής για τις κλινικές Δοκιμές των Φαρμάκων και άκουσε τη γνώμη του και την εμπειρία του για το πώς αντιμετωπίζουν ή πώς προτίθενται να αντιμετωπίσουν το θέμα αυτό από την άποψη της δεοντολογίας., στα πλαίσια πάντα της αρμοδιότητάς τους.

Δυσκολίες εμφανίζει η οικονομική επαγωγή της επιτροπής στη Γενική Γραμματεία της Κυβερνήσεως, καθώς δεν υπάρχει αυτοτελής προϋπολογισμός της Επιτροπής ούτε και από την αρχή του έτους επακριβώς προσδιορισμένο ποσό που θα διατεθεί σε αυτήν. Οι ανάγκες καλύπτονται μεν όμως η οικονομική καθημερινότητα δυσχεραίνεται από την αβεβαιότητα των ποσών που είναι διαθέσιμα για το κάθε έτος. Οι καθημερινές λειτουργικές ανάγκες της Επιτροπής, η ανάγκη εμπλουτισμού της βιβλιοθήκης και η κάλυψη της συνδρομής σε διεθνή επιστημονικά περιοδικά που είναι απαραίτητα για τη λειτουργία της Επιτροπής και για το θεσμό των stages ξένων φοιτητών που έχει καθιερωθεί, καλύπτονται επομένως με φειδώ.

Το επιστημονικό προσωπικό της ΕΕΒ είναι επαρκές και καταβάλλει μάλιστα αξιόλογες προσπάθειες συγκεκριμένα μέλη της Επιτροπής να ακολουθούν συγκεκριμένες διεθνείς συναντήσεις, είτε του Συμβουλίου της Ευρώπης είτε της UNESCO, διατηρώντας μια σειρά στις θεματικές ενότητες και κρατώντας σταθερή επαφή με τους αντίστοιχους ομόλογους τους. Αυτές οι συναντήσεις είναι πάντοτε συναντήσεις κοινής εργασίας και όχι απλώς συναντήσεις δημοσιών σχέσεων, προκείμενου να εκφραστεί μια κοινή αναζήτηση των Επιτροπών ανά τον κόσμο τόσο για τα θέματα της Βιοηθικής όσο και για την καλύτερη λειτουργία και αποτελεσματικότητα των ίδιων.

Οι δύο επιστημονικοί συνεργάτες επίσης καλύπτουν τις ανάγκες της Επιτροπής στην παρούσα κατάσταση. Προς το παρόν δεν χρειάζονται περισσότεροι συνεργάτες. Αν οι θεματικές ενότητες διευρυνθούν περισσότερο στο μέλλον ενδεχομένως να αποδειχτούν χρήσιμοι επιστημονικοί συνεργάτες με πτυχίο φιλοσοφικής και ιατρικής για την αντιμετώπιση, περισσότερο εξειδικευμένα πλέον, των αντίστοιχων θεμάτων.

Βασικές ελλείψεις ωστόσο παρουσιάζει η γραμματειακή υποστήριξη της Επιτροπής. Ενώ και στον ιδρυτικό νόμο (άρθρο 18 παρ. 2 του ν.2667/1998) και στον κανονισμό λειτουργίας της επιτροπής (άρθρο 5 παρ.2) προβλεπόταν 1 θέση γραμματέα (1) και τρεις (3) θέσεις γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης της Επιτροπής, αυτή τη στιγμή η Επιτροπή στελεχώνεται μόνο με ένα άτομο στη θέση της γραμματείας.

Η πλήρωση των θέσεων αυτών μόνο με διάθεση ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων ή υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ή εργαζομένων με σύμβαση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου στο Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. ή τα Ν.Π.Ι.Δ. οποιασδήποτε μορφής που τελούν υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του Κράτους, όπως προβλέπεται στο άρθρο 18 παρ. 2 του ν. 2667/1998, δημιουργεί πρακτικές δυσκολίες. Έχουν

καταβληθεί προσπάθειες να επιτευχθεί μία απόσπαση αλλά δεν είναι εφικτή. Προφανώς για λόγους οικονομίας ή γιατί τότε η ελληνική εμπειρία ήταν περιορισμένη υποτιμήθηκε αρκετά ο ρόλος της γραμματείας. Ωστόσο πρόκειται για ένα καίριο ρόλο γιατί πέρα από τις καθαρά διαδικαστικές υπηρεσίες, η γραμματεία βρίσκεται σε συνεχή επικοινωνία με το εξωτερικό και προετοιμάζει τα fora. Για το λόγο αυτό έχουν καθιερωθεί διεθνώς και συναντήσεις μόνο των ατόμων που στελεχώνουν τη γραμματεία της κάθε Επιτροπής. Μάλιστα το θέμα της γραμματείας αποτελεί και ένα από τα μεγάλα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει η Επιτροπή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

Όπως προκύπτει από τις εκθέσεις πεπραγμένων της Επιτροπής⁷⁵, οι οποίες σύμφωνα με την παρ. 6 του άρθρου 15 του ν. 2667/1998 πρέπει να υποβάλλονται στον Πρωθυπουργό, στον Πρόεδρο της Βουλής και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, η δράση της Επιτροπής ανά έτος προσανατολίστηκε σε θέματα της τρέχουσας επικαιρότητας και ανταποκρίθηκε επαρκώς σε καλέσματα του διεθνούς ενδιαφέροντος. Πιο συγκεκριμένα:

3.1 Έτος 2000-2001⁷⁶

Κατά το έτος 2000-2001, δεύτερο έτος λειτουργίας της Επιτροπής, πέρα από τα βασικά διαδικαστικά θέματα στέγασης, προσωπικού, μηχανογράφησης, που κλήθηκε να αντιμετωπίσει η Επιτροπή, είχε ήδη αρχίσει η συζήτηση για το θέμα της συγκέντρωσης και διαχείρισης των γενετικών πληροφοριών. Στην πορεία, έγινε σαφές ότι το θέμα αφορά περισσότερα ειδικά προβλήματα, καθένα από τα οποία απαιτεί ιδιαίτερη μελέτη και, συνεπώς, πρέπει να αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής έκθεσης της Επιτροπής.

Αποφασίστηκε έτσι, η συζήτηση να επικεντρωθεί στο ειδικότερο ζήτημα της συγκέντρωσης και διαχείρισης γενετικών πληροφοριών στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Το εν λόγω ζήτημα απέκτησε μάλιστα άμεση επικαιρότητα για την

⁷⁵ Βλ. αναλυτικά site Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, <http://www.bioethics.gr>, link **Η ΕΠΙΤΡΟΠΗ, ΕΤΗΣΙΕΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ**, http://www.bioethics.gr/category.php?category_id=51

Ελλάδα, εν όψει της προετοιμασίας από το Υπουργείο Δικαιοσύνης νομοσχεδίου για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Όπως είχε γίνει δημόσια γνωστό, στο νομοσχέδιο αυτό, μεταξύ των άλλων, επρόκειτο να εξετασθεί και η περίπτωση της ρητής καθιέρωσης του τεστ των γενετικών αποτυπωμάτων (DNA fingerprints). Μάλιστα, σχετική διάταξη είχε ήδη περιληφθεί στο σχέδιο που παρουσίασε η αρμόδια νομοπαρασκευαστική επιτροπή του Υπουργείου.

Η Επιτροπή ασχολήθηκε με το ζήτημα αυτό στις συνεδριάσεις της 13.2.2001, της 3.3.2001 και της 23.3.2001 και κατέληξε στη διατύπωση γνώμης, ύστερα από σχετική αναλυτική έκθεση που βασίστηκε σε εισήγηση των επιστημονικών συνεργατών. Τα εν λόγω κείμενα υποβλήθηκαν στον Πρωθυπουργό μαζί με την ετήσια έκθεση.

3.2 Έτος 2001-2002⁷⁷

Κατά το έτος 2001-2002 την Επιτροπή απασχόλησαν δύο από τα πλέον σύνθετα ζητήματα του αντικειμένου της, δηλαδή αυτό της χρήσης των βλαστοκυττάρων στη βιοϊατρική έρευνα και την κλινική ιατρική και εκείνο της συλλογής και διαχείρισης των γενετικών δεδομένων⁷⁸.

Αφιερώθηκαν συνολικά πέντε συνεδριάσεις για το πρώτο ζήτημα (8.6.2001, 2.7.2001, 5.10.2001, 23.11.2001, 21.12.2001) – το οποίο απασχόλησε την ίδια περίοδο έντονα τη διεθνή επικαιρότητα – και η Επιτροπή κατέληξε σε σχετική Εισήγηση, η οποία, συνοδευόμενη από την αναλυτική Έκθεση των επιστημονικών της συνεργατών, εστάλη στον Πρωθυπουργό.

Για το δεύτερο ζήτημα, το οποίο – όπως είχε επισημανθεί και στην προηγούμενη Ετήσια Έκθεση – παρουσιάζει περισσότερες όψεις ειδικού ενδιαφέροντος, η Επιτροπή έχει αφιερώσει ήδη τέσσερις συνεδριάσεις (25.1.2002, 8.2.2002, 8.3.2002, 5.4.2002) για τη συζήτηση των επί μέρους θεμάτων που προκύπτουν από την κατατεθείσα Έκθεση των επιστημονικών συνεργατών.

Στο πλαίσιο της εξέτασης αυτού του ζητήματος, η Επιτροπή εξετάζει κάθε άλλη δυνατή χρήση των γενετικών δεδομένων (ανάλογα με το είδος της αντίστοιχης γενετικής εξέτασης), εκτός της χρήσης στην ποινική διαδικασία, για την οποία ήδη υπήρξε ειδική Εισήγηση.

⁷⁶ Βλ. αναλυτικά http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=74

⁷⁷ Βλ. αναλυτικά http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=75

⁷⁸ Βλ. αναλυτικά Ευάγγελου Κ.Μάλλιου, , «Το ανθρώπινο γονιδίωμα-Γενετική έρευνα και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα 2004.

Σημαντική υπήρξε και η δραστηριότητα της Επιτροπής από άποψη επιστημονικού ενδιαφέροντος, καθώς με πρωτοβουλία της Επιτροπής και επιμέλεια των επιστημονικών της συνεργατών κυκλοφόρησε πολυσέλιδος τόμος υπό τον τίτλο «Κείμενα για τη Βιοηθική». Ο τόμος περιλαμβάνει μια συλλογή των κυριότερων σχετικών νομοθετημάτων (σε τέσσερις ενότητες για τη «βιοϊατρική», τη «βιοποικιλότητα», τις «ευρεσιτεχνίες» και την «προστασία των ζώων»), καθώς και, σε παράρτημα, τις Εισηγήσεις και Εκθέσεις της Επιτροπής. Ο τόμος αυτός αποτελεί χρήσιμο σύγγραμμα όχι μόνον για την ενημέρωση των νομικών αλλά και για κάθε επιστήμονα που δραστηριοποιείται ή ενδιαφέρεται να δραστηριοποιηθεί στο πεδίο που ενδιαφέρει τη βιοηθική.

Παράλληλα, ενεργή ήταν η συμμετοχή της Επιτροπής σε διεθνή συνέδρια και σε εκδηλώσεις για την ενημέρωση αναφορικά με θέματα των αρμοδιοτήτων της⁷⁹.

3.3 Έτος 2002-2003⁸⁰

Δύο ήταν τα κύρια γεγονότα που συγκέντρωσαν το ενδιαφέρον της κοινής γνώμης στο διάστημα αυτό: στο διεθνές επίπεδο, οι εξελίξεις για το ζήτημα της

⁷⁹ Στο πλαίσιο της προσπάθειάς της να αναπτύξει όσο το δυνατόν ευρύτερη επικοινωνία για την κίνηση των θεμάτων του ενδιαφέροντός της στην Ελλάδα, η Επιτροπή είχε μέσω του Προέδρου της επαφή με τον νέο Πρόεδρο της Ακαδημίας Αθηνών. Ο Πρόεδρός της συμμετείχε επίσης σε εκδήλωση του Ινστιτούτου «Γκαίτε» με θέμα «Βιοηθική και Βιοπολιτική», όπου παρουσιάστηκαν σε κοινή έκδοση η Εισήγησή της και η Γνώμη του ομόλογού της Εθνικού Συμβουλίου Ηθικής της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής με τη συνεργάτιδα Κ. Μανωλάκου ενημέρωσαν την Επιτροπή Αποτίμησης Τεχνολογίας της Βουλής για ζητήματα μεταμοσχεύσεων, ενώ ο Αναπληρωτής Πρόεδρος με τον συνεργάτη Τ. Βιδάλη ενημέρωσαν τους εκπροσώπους του Εθνικού Κοινοβουλίου που θα συμμετείχαν στην πρόσφατα συσταθείσα επιτροπή βιοηθικής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου. Οι επιστημονικοί συνεργάτες της Επιτροπής είχαν εξ άλλου ενημερωτικές επαφές με τον Πρόεδρο της επιτροπής βιοηθικής της Ιεράς Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, καθώς και με εκπροσώπους μη κυβερνητικών οργανώσεων που ενδιαφέρονται ειδικά για τη βιοηθική («Δηώ», «Greenpeace»). Η Επιτροπή ανέπτυξε ταυτόχρονα – στο μέτρο των δυνατοτήτων της – τη διεθνή επικοινωνία της. Έτσι: 1. Ο Πρόεδρός της συμμετέσχε στο συνέδριο των εθνικών επιτροπών βιοηθικής των κρατών μελών του Συμβουλίου της Ευρώπης (Νοέμβριος 2001, Κύπρος) 2. Ο Αναπληρωτής Πρόεδρος συμμετέσχε στο συνέδριο της Διεθνούς Επιτροπής Βιοηθικής της UNESCO (Σεπτέμβριος 2001, Παρίσι). 3. Ο καθηγητής Δ. Ρουπακιάς συμμετέσχε στο συνέδριο για τα μεταλλαγμένα φυτά μεγάλης καλλιέργειας που οργάνωσε η Βασιλική Σουηδική Ακαδημία Γεωργίας και Δασών (Μάιος 2001, Στοκχόλμη). 4. Οι επιστημονικοί συνεργάτες της Επιτροπής παρακολούθησαν τις εργασίες της Στρογγυλής Τράπεζας Υπουργών, που οργανώθηκε στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης της UNESCO, με αντικείμενο την προοπτική μιας διεθνούς Σύμβασης για τη βιοηθική (βλ. παραπάνω), συνεργαζόμενοι με το ελληνικό τμήμα της UNESCO (Οκτώβριος 2001, Παρίσι). 5. Οι επιστημονικοί συνεργάτες είχαν επίσης επαφές και συνεργασία με τη γαλλική και τη γερμανική επιτροπή, ενώ παρείχαν αναλυτική ενημέρωση για τη λειτουργία της Επιτροπής καθώς και τη σχετική με τη βιοηθική ελληνική νομοθεσία στο Συμβούλιο της Ευρώπης και στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Ήδη, με την δημιουργία της ιστοσελίδας της Επιτροπής, ενισχύεται σημαντικά η διεθνής επικοινωνία της, αλλά και η συνακόλουθη ενεργός συμμετοχή της σε έναν κοινό προβληματισμό «χωρίς σύνορα» για το αντικείμενό της, που αποτελεί σήμερα μια διαδικασία σε πλήρη εξέλιξη

⁸⁰ Βλ. αναλυτικά http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=76

αναπαραγωγικής κλωνοποίησης του ανθρώπου⁸¹ και στη χώρα μας, η ψήφιση από τη Βουλή του ν. 3089/2002 ("Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή").

Οι συχνές ανακοινώσεις ορισμένων επιστημόνων, ήδη από το περασμένο έτος, για το ότι είναι σε θέση και μάλιστα προτίθενται να προχωρήσουν σε κλωνοποίηση ανθρώπου, είχαν λάβει ήδη μεγάλη δημοσιότητα. «Φυσικό» επακόλουθο αυτής της προετοιμασίας της κοινής γνώμης ήταν η διάδοση φημών στις αρχές του 2003 για τη γέννηση των πρώτων ανθρώπων - "κλώνων". Οι σχετικές ανακοινώσεις προβλήθηκαν πανηγυρικά, χωρίς ωστόσο να συνοδεύονται από τις απαραίτητες αποδείξεις. Ωστόσο, οι εντυπώσεις είχαν ήδη δημιουργηθεί, παρά την αντίδραση του συνόλου της επιστημονικής κοινότητας. Το γεγονός πρέπει να προβληματίσει, όχι επειδή πράγματι επίκειται η επιτυχία ενός τέτοιου πειράματος, αλλά διότι αποτελεί μια απτή απόδειξη για τους κινδύνους της παραπληροφόρησης και της ανεύθυνης φημολογίας στα θέματα της βιοηθικής. Η ανάγκη, επομένως, για έγκυρη ενημέρωση της κοινής γνώμης από τους υπεύθυνους φορείς (ιδίως τις επιτροπές βιοηθικής) καθίσταται όλο και περισσότερο επείγουσα.

Η φημολογία για την κλωνοποίηση προκάλεσε και θεσμικές αντιδράσεις. Η σημαντικότερη εκδηλώθηκε στο επίπεδο του ΟΗΕ, όπου με πρωτοβουλία της Γερμανίας και της Γαλλίας έγινε προσπάθεια να υιοθετηθεί μια διεθνής σύμβαση για την απαγόρευση της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης του ανθρώπου. Την πρωτοβουλία αυτή υποστήριξε ενεργά και η χώρα μας, ύστερα από σχετική συνεργασία του Υπουργείου των Εξωτερικών με την Επιτροπή Βιοηθικής. Παρά το ότι για την απαγόρευση της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης δεν υπάρχουν αντιρρήσεις μεταξύ των χωρών των Ηνωμένων Εθνών, το εγχείρημα δεν ευοδώθηκε, αφού μια ομάδα χωρών (ΗΠΑ, Ιταλία, Ισπανία κ.λπ.) θεώρησε ότι η απαγόρευση θα έπρεπε να καταλαμβάνει κάθε εφαρμογή της κλωνοποίησης, αναπαραγωγική και θεραπευτική. Οι χώρες αυτές, μάλιστα, έχουν καταθέσει δικό τους σχέδιο σύμβασης. Μετά τις ανακοινώσεις περί γέννησης παιδιών - "κλώνων", πάντως, φαίνεται ότι το αρχικό σχέδιο προωθείται εκ νέου.

⁸¹ Βλ. άρθρο Αντώνη Μανιτάκη, «Η νομοθετική απαγόρευση της κλωνοποίησης στα όρια του δικαίου και της ηθικής.» Περιοδικό ΤοΣ, Τεύχος 2/2002.

Η Επιτροπή πάντως συνεργάστηκε στενά με το Υπουργείο Εξωτερικών για τη διευκρίνιση της θέσης της Χώρας⁸² στο ζήτημα της ανθρώπινης κλωνοποίησης, εν όψει της πρωτοβουλίας στον ΟΗΕ για την υιοθέτηση σχετικής διεθνούς σύμβασης

Από την άλλη πλευρά στη χώρα μας, η θέσπιση του πρώτου νόμου, υπό τον τίτλο «Ιατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή» (ν. 3089/2002). για τη συνολική ρύθμιση των θεμάτων της τεχνητής αναπαραγωγής συγκέντρωσε εξ ίσου το δημόσιο ενδιαφέρον. Ο νόμος - προϊόν ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής - εισάγει προβλέψεις που μπορούν να θεωρηθούν νεωτερικές για το οικογενειακό δίκαιο, αλλά και ευρύτερα για τις επικρατούσες κοινωνικές αντιλήψεις (αναγνώριση της ετερόλογης γονιμοποίησης, της δυνατότητας προσφυγής στις μεθόδους τεχνητής αναπαραγωγής άγαμων γυναικών, της δυνατότητας τεχνητής αναπαραγωγής "μετά θάνατον", της μεθόδου των "φερουσών μητέρων").

Η Επιτροπή, ανταποκρινόμενη σε σχετική πρόσκληση του Προέδρου της Βουλής, διατύπωσε τις απόψεις της για το σχέδιο νόμου. Μάλιστα κατά τη συζήτησή του η Επιτροπή κλήθηκε σε ακρόαση επί των απόψεών της από τη Μόνιμη Επιτροπή Αποτίμησης Τεχνολογίας της Βουλής (όπου εκπροσωπήθηκε από τον αναπληρωτή πρόεδρο Γ. Μανιάτη και τον επιστημονικό συνεργάτη Τ. Βιδάλη), καθώς και από την αρμόδια Διαρκή Επιτροπή Δημόσιας Διοίκησης, Δημόσιας Τάξης και Δικαιοσύνης (όπου εκπροσωπήθηκε από τον Τ. Βιδάλη).

Η Επιτροπή αφιέρωσε ιδιαίτερη προσοχή στην εκπόνηση εισηγήσεων, εν όψει και της επικαιρότητας, όπως περιγράφηκε παραπάνω. Στη διάρκεια του έτους ολοκληρώθηκαν τρεις εισηγήσεις, ενώ έχει προχωρήσει η επεξεργασία του θέματος της κατοχύρωσης με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων. Συγκεκριμένα, από τον περασμένο χρόνο εκκρεμούσε η ολοκλήρωση της επεξεργασίας του σχετικού με τη συλλογή και διαχείριση των γενετικών δεδομένων θέματος. Μετά από επτά συνεδριάσεις, η Επιτροπή κατέληξε στην εισήγησή της (22.9.2002), η οποία καλύπτει τις βασικότερες πτυχές του. Πέρα από την ανάλυση των ειδικότερων ζητημάτων της συναίνεσης του ενδιαφερομένου για τη διενέργεια γενετικών εξετάσεων και της δυνατότητας γνωστοποίησης σε τρίτους των αποτελεσμάτων των τελευταίων (π.χ. στο πλαίσιο των εργασιακών σχέσεων ή στην ασφάλιση), με την εισήγηση μελετώνται οι επιπτώσεις διαφορετικών κατηγοριών εξετάσεων (στο έμβρυο, στο πρόσωπο μετά τη γέννηση, καθώς και σε ομάδες

⁸² Βλ. αναλυτικά Σπυρίδων Βλαχόπουλος, «Η Κλωνοποίηση στην Ελληνική Έννομη Τάξη. Από τον Αδάμ στην Dolly: Το τέλος της παραδοσιακής μορφής αναπαραγωγής;», Εκδ. Αντ.Ν.Σακκουλα 2000.

πληθυσμού⁸³). Με την εισήγηση προτείνεται η εκπόνηση ειδικής νομοθεσίας για τη διαχείριση των γενετικών δεδομένων στις εργασιακές σχέσεις, θέμα που απασχολεί σήμερα τον νομοθέτη σε πολλές χώρες.⁸⁴

Στη δεύτερη εισήγησή της, η Επιτροπή, ανταποκρινόμενη σε σχετική πρόσκληση του Προέδρου της Βουλής, διατύπωσε τις απόψεις της για το σχέδιο νόμου "Ιατρική Υποβοήθηση στην Ανθρώπινη Αναπαραγωγή" (ήδη ν. 3089/2002).

Η τρίτη, πρόσφατη, εισήγηση αφορά το ζήτημα της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης του ανθρώπου. Η Επιτροπή έκρινε σκόπιμο να δώσει προτεραιότητα στο θέμα, λόγω του έντονου δημόσιου ενδιαφέροντος και των προσπαθειών να αντιμετωπισθεί στο επίπεδο του διεθνούς δικαίου και του δικαίου της Ε.Ε. Υπό επεξεργασία, τέλος, είναι το θέμα των ευρεσιτεχνιών στη βιοτεχνολογία, που απασχολεί σταθερά την επιστημονική κοινότητα, αφού συνδέεται με την ανάπτυξη της έρευνας.

Γενικότερα, οι διεθνείς επαφές της Επιτροπής αναπτύχθηκαν περισσότερο κατά τη διάρκεια του έτους αυτού. Πέρα από το ενδιαφέρον διεθνών οργανισμών και άλλων επιτροπών βιοηθικής για τη δραστηριότητά της (στο πλαίσιο μιας γενικής ενημέρωσης βάσει ερωτηματολογίων που της αποστέλλονται), αξίζει να σημειωθούν εδώ⁸⁵

- η αναλυτική αξιολόγηση του σχεδίου διεθνούς σύμβασης για την προστασία των γενετικών δεδομένων, που ζητήθηκε από τη UNESCO (για τις απαντήσεις ενημερώθηκε και η επίσης αρμόδια Αρχή Προστασίας Δεδομένων)

⁸³ Στην εισήγηση γίνεται αναφορά στο παράδειγμα της Ισλανδίας, μιας χώρας που από το 1998 «αρχαιοθετείται γενετικά», μέσω ενός προγράμματος για την γενετική και επιδημιολογική μελέτη του πληθυσμού. Περιγραφή του πειράματος αυτού γίνεται από τον Χαράλαμπο Σαββάκη, στο άρθρο του «Μοριακή γενετική, βιοτεχνολογία και τα διλήμματα για τα δικαιώματα του ανθρώπου», στο «Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα», Εκδ.Σάκκουλα 2004, σελ.13-21, και στην Τσιγαρίδα-Αναστασοπούλου Αγγελική, «Η ευρωπαϊκή (κοινοτική και μη) νομοθετική μεταχείριση της Βιοϊατρικής και της Βιοηθικής», Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκ., Η περίπτωση «DeCode» της Ισλανδίας, σελ. 43-44.

⁸⁴ Βλ. Μάλλιος Κ. Ευάγγελος, «Γενετικές Εξετάσεις και δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004

⁸⁵ Η Επιτροπή εκπροσωπήθηκε στις παρακάτω διεθνείς συναντήσεις: 1) 9η συνάντηση της Επιτροπής Βιοηθικής της UNESCO (International Bioethics Committee), με κύρια θέματα α) την προεμφυτευτική γενετική διάγνωση και β) την επεξεργασία διεθνών κειμένων γενικά για τη βιοηθική και ειδικά για τη συλλογή, επεξεργασία, χρήση και αποθήκευση των γενετικών δεδομένων (26 - 28 Νοεμβρίου 2002, Μόντρεαλ, συμμετείχε η επιστημονική συνεργάτιδα Κ. Μανωλάκου) 2). Διεθνής συνάντηση επιτροπών βιοηθικής και συμβουλευτικών σωμάτων, που οργάνωσε η επιτροπή για τη γενετική τροποποίηση (COGEM) του ολλανδικού υπουργείου περιβάλλοντος, με θέμα τις ηθικές και κοινωνικές διαστάσεις της ελευθέρωσης και διάθεσης στην αγορά γενετικά τροποποιημένων οργανισμών (9 - 10 Δεκεμβρίου 2002, Λέυντεν, συμμετείχε το μέλος της Επιτροπής Δ. Ρουπακιάς) 3). Άτυπη συνάντηση των εθνικών επιτροπών βιοηθικής των χωρών της Ε.Ε., με θέμα την προετοιμασία ενός μόνιμου forum των εν λόγω επιτροπών (11 - 12 Δεκεμβρίου 2002, Βρυξέλλες, συμμετείχαν το μέλος της Επιτροπής Δ. Ρουπακιάς και η γραμματέας Μ. Δρακοπούλου) 4). Διεθνές συμπόσιο για την 20η επέτειο της γαλλικής εθνικής επιτροπής βιοηθικής (CCNE), με θέμα "Από το γονίδιο στον Άνθρωπο" (23 Φεβρουαρίου 2003, Παρίσι, συμμετείχε ο αναπληρωτής πρόεδρος Γ. Μανιάτης)

- η εκτενής έκθεση για το ζήτημα των νέων φαρμάκων που βασίζονται στην έρευνα του γονιδιώματος (pharmacogenetics), που ζητήθηκε από το βρετανικό Nuffield Council on Bioethics
- η ενημέρωση προς την ομόλογη ιρλανδική επιτροπή, η οποία επεξεργάζεται τον κανονισμό λειτουργίας της
- η αναλυτική ενημέρωση προς τη δανική επιτροπή για την ελληνική νομοθεσία σε ζητήματα ευθανασίας και δωρεάς οργάνων

3.4 Έτος 2003-2004⁸⁶

Στη διάρκεια του έτους την Επιτροπή απασχόλησαν δύο θέματα, για τα οποία ο προβληματισμός στη χώρα μας παραμένει ακόμη ισχνός, αντίθετα με το ενδιαφέρον που προκαλούν σήμερα στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες. Πρόκειται για το θέμα των ευρεσιτεχνιών στη βιοτεχνολογία και για το θέμα της χρήσης των πειραματόζωων.

Η εξέταση των ηθικοκοινωνικών προβληματισμών που αναδεικνύει η κατοχύρωση με δίπλωμα ευρεσιτεχνίας των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων είχε διακοπεί, προκειμένου η Επιτροπή να ασχοληθεί εκτάκτως με το ζήτημα της αναπαραγωγικής κλωνοποίησης του ανθρώπου, εν όψει των ανακοινώσεων και νομοθετικών πρωτοβουλιών στο επίπεδο του διεθνούς δικαίου στις αρχές του 2003 και της ανάγκης μιας αντίστοιχης πρωτοβουλίας από την ελληνική προεδρία. Η Επιτροπή ολοκλήρωσε την εξέταση του θέματος των ευρεσιτεχνιών στις 19.9.2003, διατυπώνοντας θέσεις που βοηθούν ιδίως στην ερμηνεία του π.δ. 321/2001, με το οποίο μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο η σχετική με τις βιοτεχνολογικές ευρεσιτεχνίες Οδηγία 98/44 της Ε.Ε. Εν όψει του ότι η εν λόγω Οδηγία εξακολουθεί να προκαλεί αμφισβητήσεις σε άλλες χώρες, φαίνεται ότι οι γνώμες των επιτροπών βιοηθικής για το ζήτημα θα αποτελέσουν ένα χρήσιμο βοήθημα για την εμπέδωση της ασφάλειας του δικαίου σε αυτόν τον ιδιαίτερα ρευστό τομέα⁸⁷.

Στη συνέχεια, η Επιτροπή ασχολήθηκε με τα ηθικοκοινωνικά ζητήματα που αναδεικνύονται από τη χρήση ζώων στην έρευνα. Τα ζητήματα αυτά είναι σήμερα επίκαιρα, κυρίως λόγω της διαρκούς ανάπτυξης της έρευνας στις βιολογικές επιστήμες και των αυξανόμενων αναγκών στη χρήση πειραματόζωων. Αφορμή για

⁸⁶ Βλ. αναλυτικά http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=77

⁸⁷ Βλ. αναλυτικά για την προβληματική αυτή Λεάνδρου Κ.Λεφάκης, «Βιοτεχνολογικές εφευρέσεις. Ένομη προστασία και χορήγηση διπλωμάτων ευρεσιτεχνίας», Εκδ. Σάκκουλα Αθήνα-Θεσ/κη 2004 και Ευάγγελου Μάλλιου, «Το ανθρώπινο γονιδίωμα-Γενετική έρευνα και προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου», Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα 2004, Κεφ.2^ο Προστασία των βιοτεχνολογικών εφευρέσεων σελ. 339-391.

την ενασχόληση με το θέμα αποτέλεσε η συμμετοχή της Επιτροπής σε σχετική έρευνα του βρετανικού Nuffield Council on Bioethics. Παρά το ότι σε νομοθετικό επίπεδο η χώρα μας ακολουθεί τα γενικώς αποδεκτά διεθνή πρότυπα όσον αφορά αυτό το ζήτημα, εξετάζεται από την Επιτροπή το ενδεχόμενο να ενθαρρυνθεί η προσπάθεια για τη διάδοση της σχετικής δεοντολογίας, τόσο μέσω της εκπαίδευσης, όσο και με την περαιτέρω ενίσχυση των ήδη νομοθετημένων μηχανισμών ελέγχου.

Πρωτοβουλία μείζονος σημασίας της Επιτροπής ήταν η διοργάνωση του πρώτου επίσημου forum των εθνικών επιτροπών βιοηθικής των κρατών μελών της Ε.Ε., καθώς και των υπό ένταξη κρατών, στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας του πρώτου εξαμήνου του 2003 (Ιούνιος). Η πρώτη άτυπη συνάντηση ορισμένων επιτροπών είχε γίνει στις Βρυξέλλες τον Δεκέμβριο του 2002, οπότε και αποφασίσθηκε να επιχειρηθεί η καθιέρωση του νέου θεσμού του forum. Με τη συνεργασία του Υπουργείου Εξωτερικών, η Επιτροπή ανέλαβε την πρώτη διοργάνωση, στην οποία συμμετείχαν οι πρόεδροι και οι διοικητικοί προϊστάμενοι των εθνικών επιτροπών. Η συμμετοχή ήταν ευρύτατη, ορισμένες δε χώρες εκπροσωπήθηκαν από δύο επιτροπές. Συζητήθηκε ένα μεγάλο φάσμα θεμάτων, το ενδιαφέρον ωστόσο συγκεντρώθηκε στην οργάνωση θεσμών για τη βιοηθική στις νέες χώρες της Ε.Ε. Με την ολοκλήρωση των εργασιών του forum διαπιστώθηκε η σημασία του ως θεσμού ανάδειξης των εθνικών ιδιαιτεροτήτων στα θέματα της βιοηθικής στην Ευρώπη, παράλληλα με την προσπάθεια ενιαίας τους αντιμετώπισης από την αρμόδια επιτροπή βιοηθικής της Ε.Ε. (European Group on Ethics - EGE)⁸⁸.

Παράλληλα, στο πλαίσιο της συνεργασίας της με τα Υπουργεία, μεταξύ άλλων, η Επιτροπή ενημέρωσε το Υπουργείο ΠΕΧΩΔΕ για την ανάγκη κύρωσης του Πρωτοκόλλου του ΟΗΕ σχετικά με τη Βιοασφάλεια και για το ζήτημα της ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2001/18/ΕΚ σχετικά με τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς. Απέστειλε επίσης σχολιασμό που της ζητήθηκε από το Υπουργείο Εξωτερικών για την απόφαση 2001/39 ("Genetic Privacy and non-discrimination") του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ.

Η Επιτροπή δέχεται όλο και συχνότερα ερωτήσεις πολιτών, ιδίως για θέματα ερμηνείας του σχετικού με την τεχνητή αναπαραγωγή ν. 3089/2002. Από το γεγονός αυτό προκύπτει η ανάγκη να προωθηθεί άμεσα η νομοθετική πρωτοβουλία για την

⁸⁸ Μάλιστα στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας στο Συμβούλιο των Υπουργών, οργανώθηκε συνάντηση και κοινή συνεδρίαση της Επιτροπής με την EGE στην Αθήνα (Μάιος). Στη συνάντηση αυτή έγινε αμοιβαία ενημέρωση για την δραστηριότητα και τα πεδία ενδιαφέροντος των δύο επιτροπών. Η Επιτροπή ανταποκρίθηκε επίσης σε πρόσκληση του βρετανικού Nuffield Council on Bioethics για συμμετοχή σε έρευνα σχετικά με τη χρήση των πειραματόζωων.

ίδρυση ιδιαίτερης ανεξάρτητης αρχής που θα αναλαμβάνει τον προληπτικό έλεγχο της ορθής εφαρμογής του νόμου, κατά το πρότυπο που ακολουθείται ήδη σε άλλες χώρες. Πάντως, στο πλαίσιο της αρμοδιότητάς της να ενημερώνει τους πολίτες για θέματα του αντικειμένου της [άρθ. 10 παρ. 4 (δ) του ν. 2667/1998], η Επιτροπή απαντά - ακόμη και εγγράφως - σε σχετικά αιτήματα και δεν περιορίζεται σε μια "εσωστρεφή" πολιτική επικοινωνίας μόνον με τα άλλα όργανα της Πολιτείας. Έχει άλλωστε διαπιστώσει ότι η ανάγκη ενημέρωσης του κοινού - ειδικευμένου ή μη - αποκτά βαθμιαία αυξημένο βάρος.

Κατά τη διάρκεια του έτους, η Επιτροπή δέχθηκε για πρώτη φορά δύο μεταπτυχιακές φοιτήτριες από το εξωτερικό (την κα Ι. Βουλγαράκη από το Πανεπιστήμιο XII των Παρισίων και την κα Η. Billery από το Πανεπιστήμιο I - Sorbonne των Παρισίων) για μη αμειβόμενη πρακτική άσκηση (stage) σε θέματα του αντικειμένου της. Τους δόθηκε έτσι η δυνατότητα να ασχοληθούν με ειδικά θέματα βιοηθικής, στο πλαίσιο των εργασιών της Επιτροπής, παράλληλα με την μελέτη για τη διπλωματική τους εργασία. Βοήθησαν, εξ άλλου, σημαντικά στη συγκέντρωση υλικού (άρθρων και νομολογίας), για τη βιβλιοθήκη που οργανώνεται.

Η σχετική εμπειρία αποδείχθηκε ιδιαίτερα επωφελής και για τις δύο πλευρές. Αν εξακολουθήσει, μπορεί να συμβάλει σημαντικά στην αναγκαία σύνδεση της Επιτροπής με την εκπαίδευση (σε πρώτη φάση με την τριτοβάθμια), κάτι που τονίζεται διαρκώς στα διεθνή fora για τη βιοηθική

Τέλος, η Επιτροπή συμμετείχε ενεργά σε σειρά σεμιναρίων και συναντήσεων στην Ελλάδα και στο εξωτερικό σχετικά με τις αρμοδιότητές της.⁸⁹

3.6 Έτος 2004-2005⁹⁰

Στη διάρκεια του έτους, το κύριο βάρος της επιστημονικής εργασίας της Επιτροπής αφιερώθηκε στο ζήτημα των κλινικών μελετών στον άνθρωπο. Ύστερα από την ενσωμάτωση στο δίκαιό μας της Οδηγίας 2001/20/EK (YA ΔΥΓ3/89292/31.12.2003), το καθεστώς των κλινικών δοκιμών στη χώρα μας αναμορφώνεται, με την πρόβλεψη ιδιαίτερης διαδικασίας "δεοντολογικού ελέγχου" των δοκιμών από αρμόδια επιτροπή ("Εθνική Επιτροπή Δεοντολογίας για Κλινικές Μελέτες"). Ο ρόλος αυτής της επιτροπής είναι να ελέγχει τη συμβατότητα των ερευνητικών πρωτοκόλλων με τις αρχές προστασίας του προσώπου όσων

⁸⁹ Βλ. αναλυτικά ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2003-2004,

http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=77

⁹⁰ Βλ. αναλυτικά http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=78

συμμετέχουν εθελοντικά σε κλινικές δοκιμές. Το όλο θέμα δεν έχει γίνει αντικείμενο διεξοδικής επεξεργασίας στη χώρα μας, παρά το ότι διεθνώς βρίσκεται τα τελευταία χρόνια στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος, κυρίως λόγω της ανάπτυξης των βιολογικών επιστημών και των εφαρμογών τους σε νέα φάρμακα. Η Επιτροπή προχώρησε σε μια τέτοια επεξεργασία, αποβλέποντας αφ' ενός στην έγκυρη ενημέρωση του κοινού και αφ' ετέρου στην υποστήριξη του έργου της νεοσύστατης επιτροπής δεοντολογίας, αλλά και της Πολιτείας, όσον αφορά την πολιτική της έρευνας σε νέα φάρμακα.

Στο πλαίσιο αυτού του έργου, υιοθετήθηκε για πρώτη φορά η πρακτική των ακροάσεων ειδικών (hearings), ώστε να εξασφαλίζεται η καλύτερη δυνατή ενημέρωση της Επιτροπής για την εικόνα που παρουσιάζει ένα θέμα στην πραγματικότητα της χώρας μας. Η πρακτική αυτή τείνει να καθιερωθεί διεθνώς στον τρόπο εργασίας των επιτροπών βιοηθικής.

Πρωτοβουλία ευρύτερης σημασίας για το έργο της Επιτροπής αποτελεί η εκπόνηση πρότασης ερευνητικού προγράμματος στο πλαίσιο των προκηρύξεων της E.E. (FP 6), με θέμα Ethical Research on Supernumerary Human Embryos (ERESHE). Στο πρόγραμμα αυτό μετέχουν τέσσερις εθνικές επιτροπές βιοηθικής (Γερμανίας, Γαλλίας, Κύπρου και Ελλάδας), με συντονισμό της Επιτροπής μας. Πρόκειται για το πρώτο ερευνητικό πρόγραμμα που κατατίθεται από επιτροπές βιοηθικής στην E.E. και ήδη πέρασε επιτυχώς το πρώτο στάδιο της αξιολόγησης. Εφ' όσον εγκριθεί οριστικά το πρόγραμμα και υπογραφεί σχετική σύμβαση, θα διοργανωθούν στη διάρκεια του επομένου έτους συναντήσεις εκπροσώπων όλων των επιτροπών στην Αθήνα, με στόχο την ακριβέστερη δυνατή καταγραφή της σημερινής εικόνας που παρουσιάζεται στις χώρες μέλη της Ένωσης όσον αφορά την έρευνα σε έμβρυα *in vitro*. Από τη συγκέντρωση τόσο των πραγματικών όσο και των νομικών σχετικών δεδομένων, αναμένεται οι συναντήσεις αυτές να καταλήξουν σε θέσεις για την πολιτική της E.E. στο ζήτημα, οι οποίες θα μπορούν να αποτελέσουν την αφετηρία για την υιοθέτηση ιδιαίτερης κοινοτικής νομοθεσίας.

Επιπλέον η Επιτροπή προσκλήθηκε από τη Μόνιμη Επιτροπή Αποτίμησης Τεχνολογίας της Βουλής να εκθέσει τις απόψεις της για το ζήτημα των κλινικών δοκιμών φαρμάκων (Νοέμβριος). Με την ευκαιρία, συμφωνήθηκε να υπάρξει σταθερή συνεργασία των δύο Επιτροπών για την καλύτερη δυνατή ενημέρωση των βουλευτών σε θέματα βιοηθικής. Την Επιτροπή εκπροσώπησαν οι καθηγητές Γ. Κουμάντος και Γ. Μανιάτης, και ο επιστ. συνεργάτης Τ. Βιδάλης.

Η αρμόδια Διαρκής Κοινοβουλευτική Επιτροπή κάλεσε την Επιτροπή σε ακρόαση (Δεκέμβριος), κατά τη συζήτηση του σχεδίου νόμου "για την εφαρμογή των μεθόδων ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής" (ήδη ν. 3305/2005). Την Επιτροπή εκπροσώπησαν ο καθηγητής Γ. Κουμάντος και η επιστ. συνεργάτιδα Κ. Μανωλάκου.

Η Επιτροπή επίσης ανταποκρίθηκε στο αίτημα της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας για μια πρώτη γνώμη στο ζήτημα της ίδρυσης και λειτουργίας επιτροπών δεοντολογίας στην έρευνα. Εξ άλλου, παρασχέθηκε σχετική ενημέρωση για την κατάλληλη συγκρότηση τέτοιων επιτροπών σε δύο ΤΕΙ (Αθηνών και Λαμίας). Πρέπει να σημειωθεί, ότι η άμεση αντιμετώπιση του εν λόγω ζητήματος επείγει, αφού η δεοντολογική καταλληλότητα των ερευνητικών προγραμμάτων αποτελεί όρο για την χρηματοδότησή τους από την Ε.Ε. Σχετικό είναι και το ενδιαφέρον για τον θεσμό αυτών των επιτροπών από την Παγκόσμια Οργάνωση Υγείας.

Η Επιτροπή ανταποκρίθηκε, επίσης, σε πρόσκληση του βρετανικού Nuffield Council on Bioethics για συμμετοχή σε έρευνα σχετικά με τα γενετικά σχεδιασμένα φάρμακα (pharmacogenetics) ενώ παράλληλα εκπροσωπήθηκε σε πολλές διεθνείς συναντήσεις⁹¹.

3.7 Κριτική αποτίμηση του έργου της Επιτροπής

Η ταχύτητα των εξελίξεων και των ανακοινώσεων ερευνών και εφαρμογών τους στο πεδίο των βιολογικών επιστημών συνδυάστηκε με την αμηχανία των κοινωνιών και τα ερωτηματικά για την αντοχή των αξιών τους. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον, κανείς δεν μπορεί να αισθάνεται "αυτάρκεια" για τη γνώμη που διατυπώνει. Ωστόσο υπάρχουν συγκεκριμένα προβλήματα που απαιτούν λύσεις. Διαισθανόμενη τη δυσκολία της αποστολής της να προτείνει αξιόπιστες και γενικά αποδεκτές λύσεις σε τόσο αμφιλεγόμενα ζητήματα, ως συμβουλευτικό σώμα της Πολιτείας, η Επιτροπή ακολούθησε - μαθαίνοντας άλλωστε από την ίδια την εμπειρία της, αλλά και από την εμπειρία αντίστοιχων επιτροπών του εξωτερικού - ορισμένες αρχές.

Προτίμησε να ασχοληθεί με θέματα ευρύτερης σημασίας μάλλον, παρά εξειδικευμένα, ώστε να καλύψει κατά το δυνατόν όλο το φάσμα της βιοηθικής, να

⁹¹ Βλ. αναλυτικά, ΕΤΗΣΙΑ ΕΚΘΕΣΗ 2004- 2005,
http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=51&document_id=78

θέσει τα βασικά ερωτήματα και να μην αναλωθεί σε επί μέρους περιπτώσιολογίες. Έτσι, κρίνει ότι προετοίμασε το έδαφος για περισσότερο συστηματική και συγκεκριμένη εξέταση μελλοντικών ειδικών θεμάτων που θα προκύψουν.

Γενικά η Επιτροπή έχει καταφέρει σε ένα πρώτο επίπεδο, με εξαίρεση το θέμα της ευθανασίας, να επεξεργαστεί όλες⁹² τις μεγάλες θεματικές ενότητες της βιοηθικής. Επειδή όμως οι εξελίξεις τρέχουν, χρειάζεται στο εξής μία εμβάθυνση σε επιμέρους τομείς και σε πολύ ειδικά πλέον ζητήματα των ήδη επεξεργασθέντων. Επίσης μια επικαιροποίηση προηγούμενων θέσεων της Επιτροπής, όπως αυτών για τους γενετικά τροποποιημένους οργανισμούς και τις επιπτώσεις της απελευθέρωσής τους στο περιβάλλον που διατυπώθηκε κατά τα πρώτα χρόνια λειτουργίας της Επιτροπής, θα ήταν ιδιαίτερος χρήσιμη, καθώς το νομοθετικό πλαίσιο συνεχώς ανανεώνεται και εμφανίζεται έντονη ανάγκη η Επιτροπή να συμβαδίσει με τις τρέχουσες εξελίξεις.

Γενικά η Επιτροπή προσπάθησε, κατά το δυνατόν, να διατυπώνει ομόφωνες γνώμες. Όπου, πάντως, υπήρξαν διαφωνίες, φρόντισε να αποτυπώνονται - με το πλήρες σκεπτικό της κάθε άποψης - στις εισηγήσεις της, αφού σε τέτοια θέματα η αξία της διαφορετικής γνώμης έχει ιδιαίτερη βαρύτητα.. Βάση αυτής της "τακτικής" αποτέλεσε η πεποίθηση ότι στα θέματα της βιοηθικής, συχνά η αποτύπωση των διαφορετικών απόψεων μπορεί να αποδειχθεί πιο σημαντική - ιδίως "παιδαγωγικά" - από μια προσπάθεια να προκύψει οπωσδήποτε η "ενιαία" απόφαση.

Έστρεψε το ενδιαφέρον της στα ζητήματα που απασχολούν σήμερα διεθνώς τη βιοηθική και στις σύγχρονες σχετικές αναλύσεις από θεσμικά όργανα και μεμονωμένους ειδικούς, αποδίδοντας ιδιαίτερη σημασία στην πολλαπλότητα - επιστημονική και φιλοσοφική - των σχετικών προσεγγίσεων. Και τούτο, διότι έκρινε ότι η επικοινωνία με τα διεθνή ρεύματα σκέψης και η ανοιχτή αντίληψη ενός ευρύτερου πολιτισμικού περιβάλλοντος είναι οι μόνες εγγυήσεις για να συνδυάσουμε - και ίσως να "ρυθμίσουμε" - μια εξ' ορισμού διεθνοποιημένη επιστημονική εξέλιξη με ένα αξιόπιστο πλαίσιο ηθικοκοινωνικών αξιών.

Η Επιτροπή κατάφερε να επιδείξει ένα ιδιαίτερα ενεργητικό ρόλο στις συνεργασίες της με διεθνείς οργανισμούς και στη συμμετοχή σε διεθνή συνέδρια,

⁹² Βλ. εισηγήσεις και συνοδευτικές εκθέσεις για «Γενετικά αποτυπώματα στην ποινική διαδικασία», «Γενετικά δεδομένα-συλλογή και διαχείριση», «Βλαστοκύτταρα: βιοϊατρική έρευνα και κλινική ιατρική», «Ιατρικός Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή», «Κλωνοποίηση», «Προεμφυτική διάγνωση», «Κλινικές μελέτες», «Κλινικές μελέτες στον άνθρωπο», «Πατέντες στη βιοτεχνολογία», «Πειραματόζωα», «Γενετικά Τροποποιημένοι Οργανισμοί», «Γενετικά Τροποποιημένα Φυτά», «Επιτροπές Ηθικής και Δεοντολογίας» στο site της Επιτροπής http://www.bioethics.gr/category.php?category_id=69

ανταποκρινόμενη πλήρως στο ρόλο που διαγράφει το άρθρο 10 παρ. 4 περ. γ, του νόμου 2667/1998. Άλλωστε δεν είναι τυχαίο ότι με πρωτοβουλία της ελληνικής επιτροπής βιοηθικής οργανώθηκε το πρώτο επίσημο forum των εθνικών επιτροπών βιοηθικής των κρατών μελών της Ε.Ε., καθώς και των υπό ένταξη κρατών, στο πλαίσιο της ελληνικής προεδρίας του πρώτου εξαμήνου του 2003 (Ιούνιος). Εξ αφορμής μάλιστα αυτής της μείζονος σημασίας πρωτοβουλίας εκ μέρους της επιτροπής, το forum καθιερώθηκε πλέον ως θεσμός για την ανάδειξη των εθνικών ιδιαιτεροτήτων στα θέματα της βιοηθικής στην Ευρώπη.

Πρωτοπόρος επίσης υπήρξε και με την οργάνωση της πρακτικής εξάσκησης μεταπτυχιακών φοιτητών (stages) στην Επιτροπή, πρωτοβουλία που επαινέθηκε ιδιαίτερα και από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές επιτροπές και αποτέλεσε παράδειγμα προς μίμηση. Η Επιτροπή μάλιστα ενδιαφέρθηκε να ενισχυθεί το σκέλος των αρμοδιοτήτων της που αφορά την «ενημέρωση των πολιτών» μέσω της εισαγωγής της βιοηθικής στην εκπαίδευση. Για τον σκοπό αυτόν, επεδίωξε και επιδιώκει τη σταθερή σύνδεσή της με τους εκπαιδευτικούς θεσμούς, σύμφωνα και με την προτροπή όλων των διεθνών οργανισμών για την ευαισθητοποίηση της εκπαίδευσης στα θέματα της βιοηθικής. Αποσκοπεί έτσι το Υπουργείο Παιδείας, ιδίως μέσω του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, καθώς και τα ΑΕΙ να εξετάσουν συγκεκριμένα το θέμα σε συνεργασία με την Επιτροπή. Η καθιέρωση των stages μεταπτυχιακών φοιτητών, εν όψει και της λειτουργίας της βιβλιοθήκης της, αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα.

Αξιόλογη υπήρξε η διατύπωση θέσεων από πλευράς της Επιτροπής, για την ερμηνεία του π.δ. 321/2001, με το οποίο μεταφέρθηκε στο ελληνικό δίκαιο η σχετική με τις βιοτεχνολογικές ευρεσιτεχνίες Οδηγία 98/44 της Ε.Ε, επιδεικνύοντας για πρώτη φορά ερμηνευτικές αρμοδιότητες.

Σημαντική υπήρξε η συμβολή της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής στην ψήφιση του νόμου 2928/27-6-2001⁹³ για τη χρήση των γενετικών αποτυπωμάτων στην ποινική διαδικασία. Έχοντας ήδη επεξεργαστεί το θέμα της συλλογής και διαχείρισης των γενετικών δεδομένων, η Επιτροπή, μετά από πρόσκληση του Προέδρου της Βουλής, κατέληξε σε επισημάνσεις, που συνθέτουν την συνολική πρότασή της επί του θέματος.

Η Επιτροπή λαμβάνοντας υπόψη τις δυνατότητες των νέων εφαρμογών της τεχνολογίας για την αποτελεσματική αντιμετώπιση του εγκλήματος και ειδικότερα τη δυνατότητα χρήσης γενετικών αποτυπωμάτων προς το σκοπό αυτό, τόνισε ότι κάθε

συλλογή αποδεικτικού υλικού στην ποινική διαδικασία πρέπει να υπόκειται στις αρχές του σεβασμού της ανθρώπινης αξίας και της προστασίας των θεμελιωδών δικαιωμάτων. Για το λόγο αυτό θεωρεί ότι η ανάλυση του δείγματος πρέπει να περιορίζεται αυστηρά στη συγκρότηση του γενετικού αποτυπώματος και μόνο και ότι προκειμένου να εφαρμοσθεί αξιόπιστα η μέθοδος χρειάζονται πληθυσμιακά στοιχεία σχετικά με τη συχνότητα εμφάνισης των γενετικών αποτυπωμάτων στους διάφορους πληθυσμούς που βρίσκονται εντός των ορίων της ελληνικής επικράτειας.

Με δεδομένη την αξία της μεθόδου των γενετικών αποτυπωμάτων, η Επιτροπή κρίνει ότι η λήψη δείγματος από κάποιο πρόσωπο μπορεί να επιτραπεί ως δικαίωμα του ίδιου, προκειμένου να αποδείξει την αθωότητά του ή με δικαστική εντολή. Στην περίπτωση κατά την οποία η δικαστική αρχή θεωρεί απαραίτητη την λήψη δείγματος η Επιτροπή εκτιμά ότι πρέπει να εξασφαλίζεται η ελεύθερη συναίνεση του ενδιαφερομένου. Κάθε λήψη δείγματος δια της βίας εναντιώνεται στη θεμελιώδη αρχή σεβασμού της ανθρώπινης αξίας. Στις περιπτώσεις που ο ενδιαφερόμενος δεν συναινεί, η άρνηση πρέπει να εκτιμάται ελεύθερα από τον δικαστή.

Διατυπώθηκε όμως, από μερικά μέλη της Επιτροπής, και η άποψη ότι η λήψη του δείγματος μπορεί να γίνει και χωρίς τη συναίνεση του κατηγορουμένου, όταν έχει ασκηθεί ποινική δίωξη για κακούργημα και διατάσσεται από δικαστικό συμβούλιο.

Η Επιτροπή εκτιμά ότι η εφαρμογή της μεθόδου πρέπει να είναι δυνατή α) για κάθε περίπτωση ποινικού αδικήματος, εφ' όσον το ζητά ο ίδιος ο ενδιαφερόμενος προκειμένου να αποδείξει την αθωότητά του β) μόνον για σοβαρά αδικήματα, εφ' όσον αναλαμβάνεται με πρωτοβουλία της αρμόδιας αρχής. Τα εργαστήρια στα οποία θα διενεργούνται οι αναλύσεις των γενετικών αποτυπωμάτων πρέπει να είναι φορείς ανεξάρτητοι από τις ανακριτικές αρχές και θα πρέπει να στελεχώνονται με ειδικούς επιστήμονες.

Με δεδομένο το ότι είναι δυνατή η συλλογή και άλλων πληροφοριών για το πρόσωπο του εξετασθέντος, άσχετων με την συγκατάθεσή του για τη συγκεκριμένη έρευνα, από τα δείγματα που έχουν ληφθεί, η Επιτροπή θεωρεί επιβεβλημένη την καταστροφή όλων των δειγμάτων μετά την ολοκλήρωση των αναλύσεων. Εξάιρεση μπορεί να ισχύσει για τα δείγματα που προέρχονται από τον τόπο του εγκλήματος, όσο διάστημα το έγκλημα παραμένει ανεξιχνίαστο.

Κρίνει μάλιστα ότι αρχεία επώνυμων γενετικών αποτυπωμάτων επιτρέπεται να τηρούνται α) στις περιπτώσεις όσων καταδικάζονται για εγκλήματα στα οποία έχει

⁹³ ΚωδNoB 49.1762 (2001) Τρομοκρατία, Τροποποίηση ΠΚ (εγκληματική οργάνωση), ΚΠΔ

εφαρμοσθεί η μέθοδος και β) στις άλλες περιπτώσεις, μόνον ύστερα από γραπτή συγκατάθεση του εξετασθέντος. Προκειμένου να διασφαλίζεται η ανεξαρτησία της βούλησης, στην περίπτωση αυτή, η Επιτροπή εκτιμά ότι η γραπτή συγκατάθεση για την καταχώρηση και διατήρηση των δεδομένων είναι απαραίτητο να παρέχεται μετά το πέρας των δικαστικών διαδικασιών. Θεωρεί δε επιβεβλημένη τη χορήγηση αντιγράφου σε κάθε εξετασθέντα'

Η εισήγηση της Επιτροπής στο μεγαλύτερό της μέρος έγινε δεκτή⁹⁴ εκτός από το σημείο της συμμετοχής του ενδιαφερόμενου. Το τελικό κείμενο του νόμου όπως διαμορφώθηκε στο άρθρο 5 παρ. 1, εδάφιο α' του ν. 2928/2001 παρέβλεψε το θέμα της συναίνεσης του ενδιαφερομένου που είχε προτάξει η Επιτροπή και διατυπώθηκε ως εξής:

«1. Όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ένα πρόσωπο έχει τελέσει κακούργημα με χρήση βίας ή έγκλημα που στρέφεται κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή πράξεις συγκρότησης ή συμμετοχής σε οργάνωση, κατά την παράγραφο 1 του άρθρου 187 του Ποινικού Κώδικα, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μπορεί να διατάξει ανάλυση του δεοξυριβονουκλεϊκού οξέος (Deoxyribonucleic Acid - D.N.A.) προς το σκοπό της διαπίστωσης της ταυτότητας του δράστη του εγκλήματος αυτού⁹⁵

2. Αν η κατά την προηγούμενη παράγραφο ανάλυση αποβεί θετική, το πόρισμά της κοινοποιείται στο πρόσωπο από το οποίο προέρχεται το γενετικό υλικό, που έχει δικαίωμα να ζητήσει επανάληψη της ανάλυσης. Στην περίπτωση αυτή εφαρμόζονται αναλόγως οι διατάξεις των άρθρων 204 έως 208. Το δικαίωμα επανάληψης της ανάλυσης έχει και ο ανακριτής ή ο εισαγγελέας σε κάθε περίπτωση. Αν η ανάλυση αποβεί αρνητική, το γενετικό υλικό και τα γενετικά αποτυπώματα καταστρέφονται αμέσως, ενώ σε διαφορετική περίπτωση το μεν γενετικό υλικό καταστρέφεται αμέσως, τα δε γενετικά αποτυπώματα παραμένουν μόνο για τις ανάγκες της ποινικής

⁹⁴ Δεκτά έγιναν τα εξής σημεία: αξία της μεθόδου των γενετικά αποτυπωμάτων και περιορισμοί, λήψη δείγματος, ποινικά αδικήματα, διεξαγωγή αναλύσεων, αρχεία δειγμάτων, αρχεία ανώνυμων γενετικών αποτυπωμάτων, αρχεία επώνυμων γενετικών αποτυπωμάτων. Βλ. εισήγηση «Γενετικά Δεδομένα: ποινική διαδικασία», Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, «Κείμενα για τη Βιοηθική», Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα σελ. 439-443, http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=69&document_id=312 και Συνοδευτική Έκθεση http://www.bioethics.gr/media/pdf/reports/report_genetic_fingerprints_gr.pdf, Κείμενα για τη Βιοηθική, σελ. 445-460

⁹⁵ Το εδάφιο αυτό αντικαταστάθηκε (χωρίς ουσιώδεις αλλαγές) με το άρθρο 42 παρ. 3 του ν. 3251/9-7-2004 «Ευρωπαϊκό ένταγμα σύλληψης-εγκληματικές οργανώσεις-τρομοκρατικές πράξεις (τροποποίηση ν. 2928/01 ΚΠοινΔικ-ΠΚ)» ως εξής: «Όταν υπάρχουν σοβαρές ενδείξεις ότι ένα πρόσωπο έχει τελέσει κακούργημα με χρήση βίας ή κακούργημα που στρέφεται κατά της γενετήσιας ελευθερίας ή κακούργημα της παραγράφου 1 του άρθρου 187 ή του άρθρου 187Α του Ποινικού Κώδικα, το αρμόδιο δικαστικό συμβούλιο μπορεί να διατάξει ανάλυση του δεοξυριβονουκλεϊκού οξέος (Deoxyribonucleic Acid D.N.A.) προς το σκοπό της διαπίστωσης της ταυτότητας του δράστη του εγκλήματος αυτού»

δίκης στη δικογραφία.

3. Η κατά την προηγούμενη παράγραφο καταστροφή διατάσσεται με βούλευμα του δικαστικού συμβουλίου που διέταξε την ανάλυση. Ειδικά την καταστροφή των γενετικών αποτυπωμάτων που παρέμειναν στη δικογραφία τη διατάσσει το Συμβούλιο Εφετών με βούλευμά του, αμέσως μετά την αμετάκλητη περάτωση της ποινικής δίκης. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις, η καταστροφή του γενετικού υλικού ή των γενετικών αποτυπωμάτων αναβάλλεται για τον απολύτως απαραίτητο χρόνο, αν το Συμβούλιο κρίνει με ειδική αιτιολογία ότι η διατήρησή τους είναι αναγκαία για τη διαλεύκανση και άλλων αξιόποινων πράξεων που προβλέπονται στην παράγραφο 1.

4. Αν διατάχθηκε κατά τις προηγούμενες παραγράφους η καταστροφή του γενετικού υλικού ή και των γενετικών αποτυπωμάτων, αυτή γίνεται με επιμέλεια του εισαγγελέα αμέσως μετά την κοινοποίηση του βουλεύματος σε αυτόν και πάντως μέσα στις επόμενες δέκα εργάσιμες ημέρες. Στην καταστροφή καλείται να παραστεί με συνήγορο και τεχνικό σύμβουλο το πρόσωπο από το οποίο λήφθηκε το γενετικό υλικό.»

Πάρα την ουσιαστική αυτή διαφοροποίηση του ζητήματος της συναίνεσης⁹⁶, η αναζήτηση της άποψης της Επιτροπής από το νομοθετικό σώμα, πριν τη συζήτηση του νομοσχεδίου, παρουσιάζει μια αξιοσημείωτη πρωτοτυπία. Δόθηκε έτσι η ευκαιρία στην Επιτροπή να διατυπώσει τις θέσεις της, στα πρώτα μάλιστα χρόνια δραστηριοποίησης της και πολύ περισσότερο σε ένα από τα πρώτα νομοθετήματα στο ελληνικό χώρο που εγείρουν σοβαρά ζητήματα βιοηθικής, προσπαθώντας να εξισορροπήσει κατάλληλα την προστασία αφ' ενός των δικαιωμάτων των υπόπτων και αφ' ετέρου της ασφάλειας των πολιτών.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής κλήθηκε επίσης από την αρμόδια Διαρκή Επιτροπή της Βουλής για την επεξεργασία του νομοσχεδίου, από τον Πρόεδρο της Βουλής με το υπ' αριθμό πρωτόκολλου 3154/7-10-2002 έγγραφο και από τον Πρόεδρο της Ειδικής Μόνιμης Επιτροπής Αποτίμησης Τεχνολογίας της Βουλής, να τοποθετηθεί επί του νομοσχεδίου για την Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή.(ν.3089/2002).⁹⁷

⁹⁶ Βλ. άρθρο Ευάγγελου Κ.Μάλλιου «Η χρήση DNA στην ποινική δίκη», δημοσιευμένο στο ΝοΒ 49.1749 (2001) «...Ο Έλληνας νομοθέτης, αν και ρύθμισε ικανοποιητικά το θέμα της καταστροφής του γενετικού υλικού, προσδιορίζοντας επακριβώς τις αναγκαίες λεπτομέρειες, δεν έδωσε ικανοποιητική απάντηση στο ζήτημα της συναίνεσης, θέτοντας την απόφαση της λήψης του γενετικού υλικού αποκλειστικά στη διακριτική ευχέρεια του αρμόδιου δικαστικού συμβουλίου...»

⁹⁷ Περαιτέρω επεξεργασία του νόμου 3089/2002 στα έργα: Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Έφη, «Τεχνητή Γονιμοποίηση και Οικογενειακό Δίκαιο, Ο νέος ν. 3089/2002 Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη

Η άποψη της Επιτροπής⁹⁸, η οποία κατατέθηκε⁹⁹ με τον υπ' αριθμόν πρωτοκόλλου 3337/22.10.2002 στην Ειδική Γραμματεία του Προέδρου της Βουλής, ήταν ότι το νομοσχέδιο συνάδει με τις κρατούσες ηθικοκοινωνικές αντιλήψεις και κινείται στο γενικό πνεύμα της Σύμβασης για τα Ανθρώπινα δικαιώματα και την Βιοϊατρική του Συμβουλίου της Ευρώπης, κειμένου δεσμευτικού στα ζητήματα βιοηθικής για τον Έλληνα νομοθέτη (ν.2619/1998).

Ειδικότερα όσον αφορά την χρήση της Ι.Υ.Α, αυτή θεωρείται από την Επιτροπή εκδήλωση του ατομικού δικαιώματος της ανάπτυξης της προσωπικότητας, όταν αυτή αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη δημιουργία οικογένειας. Άρα, από την άποψη της βιοηθικής, οι γενικοί περιορισμοί του άρθρου 1455 ΑΚ, περί επιτρεπτού των μεθόδων μόνο προς αντιμετώπιση της αδυναμίας απόκτησης τέκνων με φυσικό τρόπο ή για να αποφεύγεται η μετάδοση στο τέκνο σοβαρής ασθένειας είναι επιτρεπτοί ενώ ο περιορισμός της χρήσης της μεθόδου, ορθά δεν επιχειρείται από τον νομοθέτη.

Η πρακτική της παρένθετης μητρότητας δίχασε τα μέλη της Επιτροπής, αφού τα μισά μέλη της εξέφρασαν την αντίρρηση της νομιμοποίησής της με βάση τις σημερινές, μη επαρκώς γνωστές, κοινωνικές αντιλήψεις, την βιολογική επιβάρυνση του γυναικείου οργανισμού από την κυοφορία και τον κίνδυνο της εμπορευματοποίησης των εμβρύων και της κρυοφόρου γυναίκας.¹⁰⁰

Όσον αφορά τα γονιμοποιημένα ωάρια¹⁰¹, η Επιτροπή θεώρησε ότι ενδείκνυται η χρήση του «όχι τόσο επιστημονικά ακριβούς» αυτού όρου από τον νομοθέτη, επειδή αποτελεί τον «κατ'οικονομία ακριβέστερο όρο» για την πληρέστερη κατανόησή του από το ευρύ κοινό. Σχετικά δε με τη χρήση τους παρέπεμψε στην άποψη, που είχε ήδη εκφράσει με την ευκαιρία της εισήγησής της,

αναπαραγωγή», Εκδ Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2003, Παπαχρίστου Θανάσης., «Η Τεχνητή Αναπαραγωγή στον Αστικό Κώδικα», Εκδ Σάκκουλα Αθήνα – Θεσ/κη 2003, Σπυριδάκης Σ. Ι., «Η Νέα ρύθμιση της Τεχνητής Γονιμοποίησης και της Συγγένειας», Εκδ. Αντ.Ν.Σάκκ. Αθήνα-Κομοτηνή 2003, Βιδάλης Κ. Τάκης., «Το πρόσταγμα της οικογένειας: Η συνταγματικότητα του νόμου για την ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή» ΝοΒ 51.2003, σελ 832

⁹⁸ Βλ. Εισήγηση στο http://www.bioethics.gr/document.php?category_id=69&document_id=309

⁹⁹ Βλ. αναλυτικά, Ελένης Ρεθυμνιωτάκη, «Ρύθμιση ή αυτορρύθμιση; Το παράδειγμα της ιατρικά υποβοηθούμενης αναπαραγωγής» όπου «Η κατάθεση της άποψης της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής» σελ 176-180, Εκδ. Αντ.Ν.Σάκκουλα, Σειρά: Θεσμοί της Ελληνικής Κοινωνίας.

¹⁰⁰ Βλ. την προβληματική αυτή από την σκοπιά του δημοσίου δικαίου στο άρθρο του Σπυριδώνα Βλαχόπουλου «Τεχνολογία και δίκαιο», Τόμος Τιμητικός του ΣτΕ-74 χρόνια, Νέες τεχνολογίες και Δημόσιο Δίκαιο ενώπιον του ΣτΕ (Το παράδειγμα των βιοϊατρικών εξελίξεων), Π.Α Διοικητικές πράξεις που σχετίζονται με θέματα συγγένειας. Το νομολογιακό παράδειγμα της «υποκατάστατης μητέρας» σελ. 166 επ.

¹⁰¹ Μέλος της επιτροπής, διατύπωσε την επιφύλαξή του γενικά ως προς την απεριόριστη δημιουργία πλεονάζοντων γονιμοποιημένων ωαρίων και ειδικά ως προς τη χρήση της Ι.Υ.Α από άγαμα ζευγάρια και την μεταθανάτια γονιμοποίηση ή την εξαιρετικά περιοριστική θέση χρονικού ορίου για την πραγματοποίηση της τελευταίας.

σχετικά με τη χρήση των βλαστοκυττάρων στη βιοιατρική έρευνα και την κλινική ιατρική¹⁰², τα οποία προέρχονται και από τα γονιμοποιημένα ωάρια, στο πλαίσιο των πρακτικών της Ι.Υ.Α.

Σε αυτήν την εισήγηση η Επιτροπή είχε αναφέρει ότι επιτρέπεται, υπό προϋποθέσεις, η χρήση των γονιμοποιημένων ωαρίων για ερευνητικούς σκοπούς, με βάση το άρθρο 18 του Συμβουλίου της Ευρώπης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα και τη Βιοϊατρική, (γνωστή ως σύμβαση του Oviedo) του 1997. Περαιτέρω εισηγήθηκε ότι η απομόνωση κυττάρων από γονιμοποιημένα ωάρια, προϋποθέτει την έγκυρη, ελεύθερη συναίνεση των υποψηφίων δοτών, μετά από την εμπεριστατωμένη πληροφόρησή τους. Η δε παραχώρηση πρέπει να γίνεται χωρίς αντάλλαγμα.¹⁰³

Ειδικότερα ως προς τη θεραπευτική κλωνοποίηση, η Επιτροπή θεώρησε ότι αυτή εξαιρείται από την απαγόρευση της δημιουργίας εμβρύων για ερευνητικούς σκοπούς, από το άρθρο 8 της παραπάνω Σύμβασης, με το εξ' αντιδιαστολής επιχείρημα ότι το πρόσθετο πρωτόκολλο της Σύμβασης του 1998¹⁰⁴, απαγορεύει ρητά μόνο την αναπαραγωγική κλωνοποίηση.¹⁰⁵

Τέλος, ως προς τις σχέσεις συγγένειας των παιδιών, τα οποία γεννιούνται με τις μεθόδους της Ι.Υ.Α, η Επιτροπή, θεώρησε αναγκαία την ανωνυμία των δοτών και τον αυστηρό καθορισμό του πλαισίου τους από το νομοθέτη, προκειμένου να προστατευθούν τα δικαιώματα των μελλοντικών παιδιών.

Η παραπάνω επεξεργασία των ζητημάτων της Ι.Υ.Α, η οποία βέβαια έγινε ενόψει της νομοθετικής ρύθμισης της Ι.Υ.Α, διαπραγματεύεται τα ζητήματα

¹⁰² Βλ. Γεώργιος Κουμάντος: «Εισήγηση για τη χρήση των βλαστοκυττάρων στην Βιοϊατρική Έρευνα και την Κλινική Ιατρική, σε: Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής- Ινστιτούτο Γκαίτε: Βιοηθική και Βιοπολιτική, Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτήνη 2002, σελ. 62 επ. Ο ίδιος: «Το θέμα των βλαστοκυττάρων και οι θέσεις της Ελληνικής Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, 2^ο Συνέδριο Ευρωπαϊών Νομικών, Αθήνα 1-2 Μαΐου 2003.

¹⁰³ Κοινή ήταν η άποψη των μελών της Επιτροπής ως προς την προϋπόθεση της συναίνεσης των δοτών μετά από κατάλληλη πληροφόρησή τους για την συγκεκριμένη χρήση και την πιστοποιημένη διαβεβαίωση ότι η τυχόν άρνησή τους δεν θα επηρεάσει σημαντικά την μελλοντική παροχή υπηρεσιών ιατρικών σε αυτούς. Αντίθετα μέλη της επιτροπής διατύπωσαν επιφυλάξεις ως προς την απαγόρευση του οικονομικού ανταλλάγματος λόγω του κινδύνου είτε της αναστολής της ερευνητικής πρόδοσης είτε δημιουργία παρανόμου εμπορίου, το οποίο αποφεύγεται εάν επιτραπεί η πώληση υπό όρους ή η συμμετοχή σε μελλοντικές αποδόσεις. Βλ. ΕΕΒ- Κείμενα για τη Βιοηθική, σελ. 469.

¹⁰⁴ Το Πρόσθετο Πρωτόκολλο κυρώθηκε με κοινή Υπουργική απόφαση των Υπουργών εξωτερικών και Υγείας και Πρόνοιας Φ.0546/1/ΑΣ 723/4898/21/10/98

¹⁰⁵ Βλ. σχολιασμό της θέσης της ΕΕΒ από τον Ευάγγελο Κ.Μάλλιο στο άρθρο του «Κλωνοποίηση των εμβρύων για θεραπευτικούς σκοπούς» περιοδικό ΤοΣ, Τεύχος 2/2002 «.....Η λύση που δόθηκε από την ΕΕΒ είναι libertate.Τονίζεται ότι στο πρόσθετο Πρωτόκολλο της Σύμβασης του Oviedo όπου απαγορεύεται ρητά η δημιουργία εμβρύων με την τεχνική της κλωνοποίησης για να αναπαραγωγικούς σκοπούς, αναφέρεται ότι "ορισμένες τεχνικές κλωνοποίησης μπορούν να προσφέρουν στην επιστημονική γνώση και την ιατρική της εφαρμογή." Βάσει αυτού, η Επιτροπή θεωρεί ότι η θεραπευτική κλωνοποίηση εξαιρείται από τη γενική απαγόρευση του άρθρου 18. Έτσι, κάνοντας μια σύμφωνη με το Σύνταγμα ερμηνεία της Σύμβασης και του Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, δέχεται τη μέθοδο της θεραπευτικής κλωνοποίησης....»

περισσότερο με νομικά επιχειρήματα, αναζητώντας ερείσματα στις ηθικοκοινωνικές αντιλήψεις, όπως αυτές αποκρυσταλλώνονται σε διεθνή κείμενα. Μέσα από την αντιμετώπιση της παρένθετης μητρότητας, διαφαίνεται όμως μια πιο πλουραλιστική τοποθέτηση, η οποία αναφέρεται σε επιστημονικές και κοινωνικές αντιλήψεις καθώς και στην ανάγκη διερεύνησης της ελληνικής πραγματικότητας.

Το νεοσύστατο του θεσμού επίσης δικαιολογεί το γεγονός ότι η πρόσκληση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής από την Πολιτεία, να καταθέσει την άποψη της επί του νομοσχεδίου, δεν αποτέλεσε αντικείμενο εκτεταμένου σχολιασμού από τον ημερήσιο Τύπο. Σε κάθε περίπτωση ο λόγος της Επιτροπής θεωρήθηκε περισσότερο επιστημονικός, περί του πρακτέου λόγος παρά ως διεπιστημονική αναζήτηση ηθικών ερεισμάτων για την επίλυση των κοινωνικών ζητημάτων.

Και πάλι όμως η αναζήτηση της άποψης της Επιτροπής από την πλευρά της Βουλής επιβεβαιώνει ότι σταδιακά η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής κάνει την εμφάνισή της στις νομοθετικές διαδικασίες και ότι η γνώμη της, ακόμα και αν δεν γίνει απόλυτα αποδεκτή, τουλάχιστον αναζητείται σε ένα συμβουλευτικό επίπεδο, γεγονός που μετουσιώνει και τον ίδιο της το ρόλο.

Είναι βέβαια απόλυτα αναμενόμενο ο νεοσύστατος θεσμός να αναζητά το ρόλο του στο ευαίσθητο πεδίο τομής μεταξύ δικαίου και ηθικής. Η δε αποστολή του είναι εξ ορισμού δύσκολη, επειδή η Επιτροπή καλείται να διατυπώσει μια ηθική επιχειρηματολογία μέσα από ένα διεπιστημονικό λόγο. Αυτό προϋποθέτει τόσο το "τι" επιτρέπεται ή απαγορεύεται, αλλά περισσότερο τα επιχειρήματα, τα οποία στηρίζουν την μια ή την άλλη άποψη.

Ωστόσο, η Επιτροπή υπήρξε παρούσα και στα δύο μεγάλα από άποψη "βιοηθικού" ενδιαφέροντος νομοθετήματα. Τόσο ο νόμος 2928/2001 για τα γενετικά αποτυπώματα στην ποινική διαδικασία όσο και ο νόμος 3089/2002 για την Ιατρικώς Υποβοηθούμενη Αναπαραγωγή αποτελούν τα μοναδικά ίσως νομοθετικά κείμενα στην Ελλάδα¹⁰⁶ που εγείρουν ηθικά διλήμματα Και η Επιτροπή υπήρξε παρούσα και στα δύο.

Από μια άποψη, το γεγονός αυτό, εκφράζει την αμηχανία του νομοθέτη να ρυθμίσει θέματα τα οποία πανθομολογούμενα άπτονται της αποστολής του, χωρίς όμως να αποτελούν αντικείμενα τρέχουσας πολιτικής αντιπαράθεσης. Από μια άλλη

¹⁰⁶ Βλ. Αγγελικής Τσιγαρίδα-Αναστασοπούλου, «Η ευρωπαϊκή (κοινοτική και μη) νομοθετική μεταχείριση της Βιοϊατρικής και της Βιοηθικής», Εκδ.Αντ.Ν.Σάκκουλας 2004, Μέρος Β', Κεφάλαιο Α': «Η Βιοϊατρική και Βιοηθική κατά τα δίκαια των κρατών-μελών της ΕΕ» ΙΙ. Οι εθνικές νομοθεσίες των κρατών-μελών της ΕΕ 1)Ελλάδας, 2) Γερμανίας, 3) Γαλλίας, 4) Μ.Βρετανίας, 5) Ιρλανδίας, 6)Αυστρίας, 7) Ιταλίας, 8) Ισπανίας, 9) Πορτογαλίας, 10) Βέλγιο, 11) Ολλανδίας, 12) Λουξεμβούργου, 13) Δανία, 14) Σουηδίας, 15) Φιλανδίας. Σελ.44-81.

άποψη όμως αποτελεί ένδειξη της προσπάθειας του νομοθέτη να διευρύνει την αξιολογική προοπτική του και να αναζητήσει ηθικά ερείσματα, προκειμένου να παρέμβει σε ένα επίπεδο βιοτικών σχέσεων, του οποίου η θέση μεταξύ ιδιωτικής και δημόσιας σφαίρας δεν θεωρείται εκ προοιμίου δεδομένη.

Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής με τα μέσα που διαθέτει έχει κάνει το μέγιστο των δυνατοτήτων της ενώ τα μέλη της έχουν επιδείξει υπερβάλλοντα ζήλο.¹⁰⁷ Όμως η βιοηθική γενικά είναι ένας τομέας ανοιχτός για δράση και προβληματισμό. Μια συμβουλευτική αρμοδιότητα δεν τελειώνει ποτέ. Ακόμα και η νομοθετική δραστηριότητα παραμένει ανοιχτή και συνεχώς ανανεώνεται.. Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής πρέπει να ακολουθήσει τα διεθνή πρότυπα και να ενημερώνεται συνεχώς για να μπορεί να αναπτύξει πολλά θέματα και δράσεις. Υπάρχει καταγισμός πληροφοριών για δραστηριότητες άλλων επιτροπών τελείως καινοτόμες, τις οποίες η επιτροπή προσπαθεί να ακολουθήσει. "Η ίδια η Επιτροπή, αν και όχι full time, εμπιστεύεται τους επιστημονικούς της συνεργάτες, λειτουργεί συλλογικά και έχει βρει ένα δικό της modus operandi."¹⁰⁸

Χρειάζεται ακόμα περισσότερη επαφή με τα Υπουργεία και τις δημόσιες υπηρεσίες και να γίνει ευρύτερα γνωστή. Ακόμα και σήμερα πολλές υπηρεσίες αγνοούν την ύπαρξη και το ρόλο της Επιτροπής. Δεν είναι πάντα ευθύνη της Επιτροπής που δεν έχει αυτήν την επαφή. Πολλές φορές έχουν σταλεί επιστολές που ποτέ δεν έλαβαν απάντηση. Αυτή είναι η μοίρα πολλών συμβουλευτικών επιτροπών στην διοίκηση. Και εκεί που από τον ιδρυτικό της νόμο¹⁰⁹ ορίζεται ότι η Επιτροπή μπορεί για την εκπλήρωση της αποστολής της, να ζητά από τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και από ιδιώτες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή οποιοδήποτε σχετικό στοιχείο, ακόμα και αυτά που χαρακτηρίζονται ως απόρρητα, πολλές φορές υπάρχει δυσπιστία εκ μέρους των αντίστοιχων Υπουργείων να παράσχουν τέτοιου είδους πληροφορίες.

Πολύ περισσότερο αν τακτοποιηθεί το θέμα της γραμματείας και αυτονομηθεί το μέρος του προϋπολογισμού της Γενικής Γραμματείας της Κυβερνήσεως που αντιστοιχεί στην Επιτροπή Βιοηθικής, θα διευκολυνθεί το έργο της και θα καταστεί αποδοτικότερη η όποια δραστηριότητα της.

¹⁰⁷ Η γνώμη που εκφράζεται αποτελεί απόσπασμα από τη συνέντευξη με τα μέλη της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. Βλ. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

¹⁰⁸ Άποψη του κ.Τ.Βιδάλη, εκφρασθείσα κατά τη διάρκεια της συνέντευξης μαζί του.

¹⁰⁹ Άρθρο 16 ν. 2667/1998

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

«Τα προβλήματα της Ηθικής είναι από τη φύση τους γλιστερά και, κατά τούτο, επικίνδυνα. Στη περίπτωση της σύγχρονης βιολογίας, οι κίνδυνοι επιτείνονται από τρεις κυρίως παράγοντες:

Ο πρώτος είναι η απίστευτα ταχύρρυθμη εξέλιξη της επιστημονικής έρευνας ειδικά στον τομέα αυτόν. Ωσπου να γίνουν κατανοητές στο κοινό αλλά και στην ίδια την Επιτροπή (με σύνθετη πολυεπιστημονική) οι καινούργιες κάθε φορά, δυνατότητες της βιοτεχνολογίας, ώσπου να συνειδητοποιηθούν τα προβλήματα, ώσπου να αποκρυσταλλώθουν οι αντιλήψεις, τα δεδομένα έχουν ήδη αλλάξει, τα προβλήματα έχουν πάρει καινούργια μορφή, νέες δυνατότητες προσφέρονται και νέα διλήμματα καθηλώνουν τη σκέψη.

Ο δεύτερος παράγοντας επίτασης των κινδύνων είναι τα πολλά και μεγάλα συμφέροντα που εκτρέφονται από τις προοπτικές της σύγχρονης βιολογίας, με αποτέλεσμα τη θελημένη συσκότιση του τοπίου που θα έπρεπε να αναπτυχθεί ο ηθικό προβληματισμός. Φτάνει να αναφερθούν το ύψος των πιστώσεων (δημόσιων και ιδιωτικών) που προρίζονται για την επιστημονική έρευνα σε θέματα βιολογίας και το ύψος των κερδών που θα μπορούσαν να αναμένονται από την κατοχύρωση, με διπλώματα ευρεσιτεχνίας, που αξιοποιούν βιολογικές ανακαλύψεις.

Και ο τρίτος συντελεστής κινδύνου είναι η συνάρτηση των λύσεων που προσφέρονται με τις μεταφυσικές πεποιθήσεις του καθενός. Τι είναι η ζωή, ποια είναι η πηγή της και ποια η αρχή της, ποιος είναι ο σκοπός και ποιο το τέλος της, τι είναι η φύση, ποιοι οι κανόνες της και ποιος ο νομοθέτης αυτών των κανόνων- αυτά είναι ερωτήματα που αποτελούν παραμέτρους των προβλημάτων της βιολογίας και της βιοτεχνολογίας.»¹¹⁰

¹¹⁰ Απόσπασμα από το έργο του κ.Γιώργου Κουμάντου «Προβλήματα Βιοηθικής», Εκδ.Πόλις Αθήνα 2003, σελ. 13-14.

Δεν υπήρχε ίσως καλύτερος τρόπος να ξεκινήσει αυτός ο επίλογος πέρα από τα λόγια του κ.Γιώργου Κουμάντου, προέδρου της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, ο οποίος πολύ εύστοχα εντοπίζει και προσδιορίζει τα προβλήματα που καλούνται να αντιμετωπίσουν οι σύγχρονες επιτροπές βιοηθικής αλλά και κάθενας που πρόκειται να ασχοληθεί με αυτά.

Οι επιτροπές βιοηθικής κλήθηκαν να αποκαταστήσουν την ισορροπία ανάμεσα στην πρόοδο της βιοτεχνολογίας και των βιοεπιστημών και στην ευημερία του ανθρώπου, προϋπόθεση της οποίας είναι η διασφάλιση μιας ηθικής στάσης απέναντι στο φαινόμενο της ζωής.

Ορισμένοι, αντιμετώπισαν με σκεπτικισμό και κριτική διάθεση τις εν λόγω επιτροπές, προσάπτοντάς τους, ότι στερούνται νομιμοποίησης και, συνεπώς, ότι δεν θα έπρεπε να συμμετέχουν καθόλου στη διαδικασία χάραξης πολιτικών. Άλλοι, πάλι, αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα και τη χρησιμότητά τους, επικαλούμενοι το επιχείρημα ότι δεν διαθέτουν αποφασιστική, παρά μόνο γνωμοδοτική αρμοδιότητα. Τέλος, υπάρχουν και εκείνοι που αμφισβητούν γενικά το ρόλο των ειδικών στην ηθική (ethicists) και των επιτροπών βιοηθικής, τονίζοντας, ότι η ηθική δεν είναι κάτι το αντικειμενικό, για το οποίο μπορεί κανείς να δεχτεί ότι υπάρχει μία μόνο ορθή στάση.

Από την άλλη πλευρά, οι υπέρμαχοι των επιτροπών βιοηθικής φαίνονται πεπεισμένοι για την τεράστια συνεισφορά τους στη σύγχρονη κοινωνία. Η διεπιστημονική τους σύνθεση σε συνδυασμό με το γεγονός ότι καταβάλουν κάθε προσπάθεια για να προωθήσουν το δημόσιο διάλογο και να ευαισθητοποιήσουν, αλλά και να ενημερώσουν το ευρύ κοινό σχετικά με τα ζητήματα βιοηθικής, εξασφαλίζουν τουλάχιστον μία γόνιμη και ουσιώδη συζήτηση¹¹¹. Επιπρόσθετα, δεν πρέπει να παραγνωρίζεται το γεγονός, ότι η συμβολή τους μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα πολύτιμη: οι decision-makers δεν διαθέτουν την εξειδικευμένη γνώση για να χειριστούν τα ζητήματα που άπτονται της βιοηθικής. Κατά συνέπεια οι γνωμοδοτήσεις και οι συμβουλές των επιτροπών βιοηθικής αποτελούν στα χέρια τους ένα πολύ χρήσιμο εργαλείο που μπορεί να τους βοηθήσει να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις.

Μέσα σε αυτό το κλίμα, η Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής συστήθηκε με

¹¹¹ Βλ. αναλυτικά για την προβληματική των θέσεων αυτών το λήμμα «ETHICS COMMITTEES AND ETHICS CONSULTATION» από το «Encyclopaedia of Bioethics», 3rd Edition, Edited by Stephen G. Post, Macmillan Reference USA, Thomson Gale, volume 2 D-H, pages 841-847, και ειδικότερα «APPROACHES TO ETHICS CONSULTATION» pages 844-846.

σκοπό τη συνειδητοποίηση από το ευρύ κοινό των προβλημάτων που γεννιούνται από τις σύγχρονες εξελίξεις των βιοεπιστημών, των επιλογών που προσφέρονται στον άνθρωπο και την κοινωνία καθώς και των επιπτώσεων που μπορεί να έχει η κάθε επιλογή. Ταυτόχρονα κλήθηκε να επισημάνει στα αρμόδια κρατικά όργανα την αποκρυστάλλωση κάποιων κοινωνικών αντιλήψεων σε ορισμένα θέματα, τα οποία έτσι θα προσφέρονταν για νομοθετικές ρυθμίσεις ή ακόμα θα τις έκαναν αναγκαίες.

Με αυτήν την αποστολή και με πρόδηλο τον συμβουλευτικό χαρακτήρα, και προς την κοινωνία και προς το κράτος, φανερός στόχος είναι η επισήμανση προβλημάτων και λύσεων, και όχι ο σχηματισμός δεσμευτικών πλειοψηφιών και μειοψηφιών για την κάθε λύση. Άλλωστε οι κανόνες της ηθικής προέρχονται από την κοινωνία και η τήρησή τους είναι έργο ατομικής συνείδησης και όχι ψηφοφοριών. Μόνο μέσα από ένα βαθμό αποκρυστάλλωσης οι κανόνες της ηθικής μπορούν να μετατραπούν σε κανόνες δικαίου. Και αυτή ακριβώς τη διερεύνηση έχει αναλάβει η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, προσπαθώντας να ανταποκριθεί στο έργο της με τα μέσα που διαθέτει, όσο το δυνατόν καλύτερα.

Οι οικονομικές και διοικητικές ελλείψεις δυσχεραίνουν το έργο της. Πολύ περισσότερο η αμηχανία του νομοθέτη να αντιμετωπίσει όλες τις προκλήσεις των καιρών αλλά και το νεοσύστατο του θεσμού την καταδικάζει, σε εθνικό τουλάχιστον επίπεδο, σε αφάνεια τόσο από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης όσο και από τον Τύπο.

Επιβάλλεται ακόμα προσπάθεια, κυρίως από την πλευρά της Πολιτείας, για να ενισχυθεί οικονομικά η έρευνα και να διευκολυνθεί η δράση της επιτροπής, ούτως ώστε να μπορέσει και η ίδια να ανταποκριθεί στο υψηλό διεθνές επίπεδο που έχουν ήδη προδιαγράψει και οι άλλες επιτροπές βιοηθικής. Χρειάζεται επίσης να προβληθεί περισσότερο το έργο της ούτως ώστε να εντυπωθεί η ύπαρξη της τόσο στο διοικητικό μηχανισμό όσο και στο ευρύτερο κοινό και να διαψευστούν οι όποιες λανθασμένες εντυπώσεις ότι πρόκειται για ένα ακόμα ανενεργό, «διακοσμητικό» όργανο της Πολιτείας. Και είναι ακόμα μακρά η πορεία που θα πρέπει να διανύσει η Επιτροπή προκειμένου να σταθεί με αξιοπρέπεια απέναντι στη συνεχώς εξελισσόμενη και γεμάτη προκλήσεις και αμφισβητήσεις πραγματικότητα στην οποία ζούμε.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ
ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Νόμος 2071/1992

Άρθρο 61

Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας

1. Συνιστάται στο Υπουργείο Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, συμβούλιο με επωνυμία "Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας".

2. Σκοπός του Εθνικού Συμβουλίου Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας είναι:

α) Η συμβολή στη χάραξη της πολιτικής του Υπουργείου Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων επί ζητημάτων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας, η γνωμοδότηση προς άρση των διαφωνιών σε δευτεροβάθμιο επίπεδο των τοπικών επιτροπών ηθικής, όταν αυτές λειτουργήσουν.

β) Η δημιουργία "Κέντρου Ιατρικής Ηθικής" που θα εδρεύει στην Αθήνα και σε χώρο νοσοκομείου ν.π.δ.δ., που θα καθοριστεί με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων. Το Κέντρο Ιατρικής Ηθικής θα συλλέγει βιβλιογραφικά και άλλα στοιχεία σε ειδική προς τούτο βιβλιοθήκη προς ενημέρωση όλων των ενδιαφερομένων. Θα οργανώνει ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα, που θα απευθύνονται στα επαγγέλματα υγείας και σε συγγενείς επιστήμες. Θα εντείνει τη συνεργασία με παρόμοια κέντρα και παρόμοιες δραστηριότητες των χωρών της Ε.Ο.Κ., του Συμβουλίου της Ευρώπης και της Παγκόσμιας Οργάνωσης Υγείας.

3. Η συγκρότηση του Συμβουλίου ενεργείται με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, από επιστήμονες διακριθέντες στον τομέα της υγείας, νομικούς, θρησκευτικούς λειτουργούς και γενικώς από πρόσωπα αναγνωρισμένου επιστημονικού κύρους. Με την ίδια απόφαση ορίζονται και τα περί της λειτουργίας και οργανώσεως του Συμβουλίου αυτού και κάθε άλλη σχετική λεπτομέρεια.

4. Με αποφάσεις του Υπουργού Υγείας Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, μετά γνώμη του διοικητικού συμβουλίου των νοσοκομείων, των ιδιωτικών κλινικών και του Εθνικού Συμβουλίου Ηθικής και Επιστημών Υγείας συνιστώνται στα νοσοκομεία ν.π.δ.δ. και ν.π.ι.δ., καθώς και στις ιδιωτικές κλινικές, τοπικές επιτροπές ηθικής των επιστημών υγείας, με έργο τη γνωμοδότηση επί θεμάτων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας προς το διοικητικό συμβούλιο του νοσοκομείου ή της ιδιωτικής κλινικής, καθώς και τον έλεγχο της τήρησης των κανόνων ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας.

5. Οι τοπικές επιτροπές θα είναι πενταμελείς με τριετή θητεία, θα αποτελούνται δε από επιστήμονες της ιατρικής υπηρεσίας, οι οποίοι έχουν ασχοληθεί με το αντικείμενο. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, θα ρυθμισθεί οποιαδήποτε άλλη λεπτομέρεια που αφορά στη συγκρότηση και λειτουργία των τοπικών επιτροπών.6. Τυχόν δαπάνες που θα προκύψουν για τα λειτουργικά έξοδα του Κέντρου Ιατρικής Ηθικής θα βαρύνουν τον προϋπολογισμό του νοσηλευτικού ιδρύματος στο οποίο θα εγκατασταθεί το κέντρο αυτό.

Νόμος 2519/1997

Άρθρο 2

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας

1. Το προβλεπόμενο από τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 61 του ν.2071/1992 Συμβούλιο με την επωνυμία "Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας" μετονομάζεται σε "Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας", όπου δε αναφέρεται τούτο νοείται εφεξής η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας, η οποία εξακολουθεί να ασκεί τις προβλεπόμενες από τη διάταξη αυτή αρμοδιότητες.

2. Με απόφαση του Υπουργού Υγείας και Πρόνοιας, που εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Κεντρικού Συμβουλίου Υγείας και εισηγητική έκθεση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής και Δεοντολογίας, καθορίζονται ειδικότερα οι όροι και οι προϋποθέσεις για την εφαρμογή νέων πειραματικών μεθόδων και κλινικών ερευνών και επανακαθορίζεται το πλαίσιο λειτουργίας της Επιτροπής αυτής.

Νόμος 3204/2003

Άρθρο 40

1) Η προβλεπόμενη από την παρ. 1 του άρθρου 2 του Ν.2519/1997 "Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας" μετονομάζεται σε "Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας", όπου δε αναφέρεται η Επιτροπή αυτή, νοείται εφεξής το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας.

2) Το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας έχει επίσης την αρμοδιότητα να ερευνά από την άποψη της ιατρικής ηθικής και δεοντολογίας

γεγονότα ή πράξεις που εμφανίζουν μείζονα σημασία είτε από τη φύση τους είτε από τη διάσταση που έχουν λάβει στο πεδίο της κοινής γνώμης. Το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας έχει την αρμοδιότητα να ενεργεί προκαταρκτική διοικητική έρευνα και δύναται να καταλήξει σε πόρισμα. Στο πόρισμα δύναται να υπάρξει πρόταση προς τα αρμόδια για την επιλογή κυρώσεων όργανα, υπηρεσίες ή ενώσεις για την έναρξη πειθαρχικής διαδικασίας.

ΑΠΟΦΑΣΗ 3455(ΦΟΡ)488/11-04-1997 Υπουργού Ανάπτυξης

Έχοντας υπόψη :

- 1) Τις διατάξεις της παρ. 2^α του άρθρου 3 και της παρ. 7 του άρθρου 4 του ν.1514/85"Ανάπτυξη της επιστημονικής και τεχνολογικής έρευνας" (ΦΕΚ 13/Α/85)
- 2) Τα πρακτικά της συνεδρίασης της 6^{ης} Δεκεμβρίου 1996 του Α'Τμήματος του ΕΓΣΕ
- 3) Την ανάγκη σύστασης επιτροπής βιοηθικής, η οποία θα αποτελεί γνωμοδοτικό όργανο της πολιτείας σε ζητήματα που απορρέουν από τις εφαρμογές των βιολογικών επιστημών και τα οποία ειδικότερα εντάσσονται στο σχεδιασμό και την προώθηση των ερευνητικών προγραμμάτων και στην κάλυψη ερευνητικών αναγκών της χώρας τους στους τομείς της βιοϊατρικής και βιοτεχνολογίας,

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

1. Συνιστούμε επταμελή Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής αποτελούμενη από τους εξής:

- α) Χ.Κατάμη, καθηγητή Ιατρικής του Πανεπιστημίου Αθηνών
- β) Κ.Σέκερη, καθηγητή Βιολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
- γ) Α.Τσιφτσόγλου, καθηγητή Φαρμακευτικής Πανεπιστημίου Θεσ/κης.
- δ) Α.Τσαυτέρη, καθηγητή Γενετικής του Τμήματος Γεωπονίας Πανεπιστημίου Θεσ/κης
- ε) Α.Σταυρόπολο, καθηγητής Θεολογίας Πανεπιστημίου Αθηνών
- στ) Π.Σούρλα, καθηγητή Φιλοσοφίας του Δικαίου της Νομικής σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών
- ζ) Π.Σωμερίτη, δημοσιογράφος

2. Αντικείμενο της Επιτροπής είναι:

- α) Η διερεύνηση των ηθικών-κοινωνικών συνεπειών που συνεπάγεται η εφαρμογή των προόδων της Βιολογίας
- β) Η διαμόρφωση προτάσεων σχετικά με τις ενδεικνυόμενες ενέργειες για την αντιμετώπιση συγκεκριμένων προβλημάτων που ανακύπτουν από τις εφαρμογές της Βιολογίας
- γ) Η φροντίδα για την ελληνική συμμετοχή σε διεθνείς εκδηλώσεις σχετικές με θέματα της αρμοδιότητας της

3) Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων της και για την πληρέστερη επεξεργασία των θεμάτων, που αναλαμβάνει, η επιτροπή μπορεί να συνεργάζεται με υπηρεσίες και φορείς και να καλεί εμπειρογνώμονες και επιστήμονες σχετικούς με το συγκεκριμένο θέμα για το οποίο ζητούνται οι απόψεις της.

Νόμος 2667/1998

Άρθρο 10

Σύσταση και αποστολή

1. Συνιστάται Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, η οποία υπάγεται στον Πρωθυπουργό.
2. Η Επιτροπή υποστηρίζεται ως προς τη στελέχωση και την υποδομή της από τη Γενική Γραμματεία του Υπουργικού Συμβουλίου¹ και εντάσσεται στον προϋπολογισμό της υπηρεσίας αυτής.
3. Η Επιτροπή έχει δική της γραμματεία. Της γραμματείας προΐσταται ο Πρόεδρος της Επιτροπής.
4. Η Επιτροπή αποτελεί συμβουλευτικό όργανο της Πολιτείας και έχει ως αποστολή τη διαρκή παρακολούθηση των θεμάτων που σχετίζονται με τις εφαρμογές των βιολογικών επιστημών και τη διερεύνηση των ηθικών, κοινωνικών και νομικών διαστάσεων και επιπτώσεών τους.

Η Επιτροπή έχει τις εξής ιδίως αρμοδιότητες :

- α) Εξετάζει κάθε ηθικό, κοινωνικό ή νομικό ζήτημα σχετικό με τις εξελίξεις, ιδίως στη Βιολογία, τη Βιοτεχνολογία, την Ιατρική και τη Γενετική.
- β) Διατυπώνει, σε συνεργασία με τα αρμόδια Υπουργεία, προτάσεις συνολικής πολιτικής και συγκεκριμένων ενεργειών για ειδικά προβλήματα σε αυτά τα θέματα.

¹ Νυν Γενική Γραμματεία της Κυβερνήσεως.

γ) Συνεργάζεται με διεθνείς οργανισμούς και παρεμφερή όργανα, μεριμνά δε για τη συμμετοχή της Ελλάδας σε διεθνείς εκδηλώσεις σχετικές με την έρευνα στους τομείς ενδιαφέροντός της.

δ) Ενημερώνει τους πολίτες με κάθε πρόσφορο μέσο για θέματα που αφορούν την εξέλιξη των βιολογικών επιστημών και τις συνέπειες των εφαρμογών τους.

Άρθρο 11

Η Επιτροπή κατευθύνει και συντονίζει το έργο των επιτροπών και των οργάνων συναφούς αντικειμένου, που δραστηριοποιούνται στους τομείς ευθύνης, ιδίως των Υπουργείων Ανάπτυξης, Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων και Υγείας και Πρόνοιας.

Άρθρο 12

Σύνθεση Επιτροπής

1. Η Επιτροπή απαρτίζεται από :

α) Τέσσερις (4) επιστήμονες εγνωσμένου κύρους που καλύπτουν τις περιοχές της Βιολογίας, της Γενετικής, της Ιατρικής και της Βιοτεχνολογίας.

β) Πέντε (5) επιστήμονες εγνωσμένου κύρους, εκ των οποίων δύο προέρχονται από τη Νομική Επιστήμη και ανά ένα από τη Φιλοσοφία, την Κοινωνιολογία και τη Θεολογία. Από τους νομικούς επιστήμονες ο ένας καλύπτει το Δημόσιο Δίκαιο ή το Δημόσιο Διεθνές Δίκαιο και ο άλλος το Ιδιωτικό Δίκαιο.

2. Με απόφαση του Πρωθυπουργού που δημοσιεύεται στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως ορίζονται ο Πρόεδρος, ο αναπληρωτής του και τα μέλη της Επιτροπής.

3. Η θητεία των μελών της Επιτροπής είναι πενταετής.

Άρθρο 13

Πρόσκληση ειδικών επιστημόνων

Η Επιτροπή μπορεί να προσκαλεί επιστήμονες εγνωσμένου κύρους από την Ελλάδα ή την αλλοδαπή για την εξέταση εξειδικευμένων θεμάτων σχετικών με το αντικείμενό τους, ορίζοντας το θέμα για το οποίο καλούνται να εκθέσουν τις απόψεις τους.

Άρθρο 14

Ανάθεση εξειδικευμένων μελετών

1. Η Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης μπορεί κατόπιν προτάσεως της Επιτροπής να αναθέτει με σύμβαση έργου την εκπόνηση εξειδικευμένων μελετών για τους σκοπούς της σε επιστημονικές ομάδες εργασίας.

2. Οι ομάδες εργασίας μετά το τέλος της σχετικής μελέτης υποβάλλουν έκθεση στην Επιτροπή, όπου καταγράφονται τεκμηριωμένα οι απόψεις και οι θέσεις στις οποίες κατέληξαν. Η έκθεση δημοσιοποιείται μετά από απόφαση της Επιτροπής.

Άρθρο 15

Λειτουργία της Επιτροπής

1. Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο (2) μήνες ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση δύο (2) τουλάχιστον μελών της. Τα μέλη προσκαλούνται από τον Πρόεδρο με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο.
2. Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία εφόσον : α) παρίσταται η απόλυτη πλειοψηφία των μελών της και β) μεταξύ των παρόντων μελών περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ο αναπληρωτής του.
3. Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.
4. Με απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομικών καθορίζεται, κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων, η αποζημίωση των μελών της Επιτροπής.
5. Με απόφαση του Πρωθυπουργού καταρτίζεται ο Κανονισμός της Επιτροπής. Με τον Κανονισμό ρυθμίζονται ιδίως ζητήματα που συνέχονται με τη λειτουργία της, καθώς και κάθε άλλη αναγκαία λεπτομέρεια. Με απόφαση του Πρωθυπουργού, ύστερα από γνώμη της Επιτροπής, μπορεί να τροποποιείται ο Κανονισμός.
6. Η Επιτροπή υποβάλλει έως το τέλος Ιανουαρίου κάθε έτους έκθεση στον Πρωθυπουργό, στον Πρόεδρο της Βουλής και στους αρχηγούς των κομμάτων που εκπροσωπούνται στο Εθνικό και στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Άρθρο 16

Συνδρομή δημοσίων υπηρεσιών

Για την εκπλήρωση της αποστολής της, η Επιτροπή μπορεί να ζητά από τις δημόσιες υπηρεσίες, καθώς και από ιδιώτες κάθε πληροφορία, έγγραφο ή οποιοδήποτε σχετικό στοιχείο. Ο Πρόεδρος μπορεί να λαμβάνει γνώση εγγράφων και άλλων στοιχείων που χαρακτηρίζονται ως απόρρητα. Οι δημόσιες υπηρεσίες οφείλουν να διευκολύνουν το έργο της Επιτροπής.

Άρθρο 17

Επιστημονικοί Συνεργάτες

1. Συνιστώνται δύο (2) θέσεις επιστημονικού προσωπικού, κατά την έννοια της παρ. 2 του άρθρου 25 του ν. 1943/1991, με σύμβαση εργασίας ιδιωτικού δικαίου διάρκειας πέντε (5) ετών, που μπορεί να ανανεώνεται.
- Η πλήρωση των θέσεων πραγματοποιείται ύστερα από δημόσια πρόσκληση της Επιτροπής για υποβολή υποψηφιοτήτων. Η επιλογή μεταξύ των υποψηφίων γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις των παραγράφων 2, 5 και 6 του άρθρου 19 του ν. 2190/1994, όπως αντικαταστάθηκε με το άρθρο 4 του ν.2527/1997, από πέντε (5) μέλη της Επιτροπής, τα οποία ορίζονται από τον πρόεδρό της.
2. Οι επιστημονικοί συνεργάτες επικουρούν την Επιτροπή.

3. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομικών και Δικαιοσύνης καθορίζονται οι αποδοχές των επιστημονικών συνεργατών κατά παρέκκλιση των ισχυουσών διατάξεων περί αποδοχών ειδικού επιστημονικού προσωπικού.

Άρθρο 18

1. Συνιστώνται μία (1) θέση γραμματέα και τρεις (3) θέσεις γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης της Επιτροπής.

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Οικονομικών, Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης ρυθμίζονται :

α) Η κατά κατηγορία, κλάδο και ειδικότητα κατανομή των θέσεων της παρ.1, καθώς και τα θέματα οργάνωσης της γραμματείας και τεχνικής υποστήριξης της Επιτροπής.

β) Η πλήρωση των θέσεων της παρ. 1, που μπορεί να γίνει και με διάθεση ή απόσπαση δημοσίων υπαλλήλων ή υπαλλήλων Ν.Π.Δ.Δ. ή εργαζομένων με σύμβαση εργασίας ορισμένου ή αορίστου χρόνου στο Δημόσιο, τα Ν.Π.Δ.Δ. ή τα Ν.Π.Ι.Δ. οποιασδήποτε μορφής που τελούν υπό τον άμεσο ή έμμεσο έλεγχο του Κράτους.

γ) Κάθε θέμα που αφορά την υπηρεσιακή κατάσταση και τις αποδοχές αυτού του προσωπικού.

3. Με απόφαση του Υπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και του κατά περίπτωση συναρμοδίου Υπουργού επιτρέπεται να αποσπάται ως γραμματέας της Επιτροπής υπάλληλος Υπουργείου ή Ν.Π.Δ.Δ. με βαθμό Α' ή Β' της κατηγορίας ΠΕ, τον οποίο προτείνει ο Πρόεδρος της Επιτροπής.

4. Ως την έκδοση του προεδρικού διατάγματος της παραγράφου 1, η Επιτροπή επιτρέπεται να απασχολεί υπαλλήλους και να χρησιμοποιεί τεχνική υποστήριξη που της διαθέτουν τα Υπουργεία Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης, σύμφωνα με αποφάσεις των αρμόδιων Υπουργών.

Άρθρο 19

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

Τελική διάταξη

Η ισχύς του νόμου αυτού αρχίζει από τη δημοσίευσή του στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Παραγγέλλομε τη δημοσίευση του παρόντος στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως και την εκτέλεσή του ως νόμου του Κράτους.

Αθήνα, 17 Δεκεμβρίου 1998

Υπ' αριθμόν Υ439 4/6.10.2000 Απόφαση του Πρωθυπουργού. Κανονισμός της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής. (ΦΕΚ Β' 1224)

Έχοντας υπόψη:

1. Την παράγραφο 5 του άρθρου 15 του ν. 2667/1998 (ΦΕΚ 281 Α') αποφασίζουμε:

Άρθρο 1

1. Εκδίδουμε τον Κανονισμό λειτουργίας της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, το κείμενο του οποίου έχει ως εξής:

ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΘΝΙΚΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΒΙΟΗΘΙΚΗΣ

1. Σκοπός

Ο σκοπός της Επιτροπής είναι αυτός που αναφέρεται στην παρ. 4 του άρθρου 10 του ν.2667/98 (ΦΕΚ Α'281).

2. Πρόεδρος

- 2.1 Ο Πρόεδρος εκπροσωπεί την Επιτροπή ενώπιον κάθε αρχής, αλλοδαπής ή ημεδαπής καθώς και ενώπιον των αντίστοιχων Εθνικών Επιτροπών Βιοηθικής, των διεθνών κυβερνητικών οργανισμών και των μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ). Όταν αυτός κωλύεται, ελλείπει ή απουσιάζει, εκπροσωπεί την Επιτροπή ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 2.2 Ο Πρόεδρος μπορεί να εξουσιοδοτεί μέλος της Επιτροπής να τον εκπροσωπήσει για συγκεκριμένο θέμα ιδίως σε εθνικά ή διεθνή συνέδρια, διασκέψεις και συναντήσεις.
- 2.3 Ο Πρόεδρος συγκαλεί τις τακτικές και έκτακτες συνεδριάσεις της Επιτροπής, προεδρεύει των συνεδριάσεων και υπογράφει, μαζί με τον εκτελούντα χρέη γραμματέως, τα σχετικά πρακτικά. Σε περίπτωση απουσίας ή κωλύματος του Προέδρου, τον αναπληρώνει στα καθήκοντα του παρόντος άρθρου ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 2.4 Ο Πρόεδρος ύστερα από απόφαση της Επιτροπής, ή εξ ιδίας πρωτοβουλίας καλεί σε ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής πρόσωπα που θα διευκολύνουν το έργο με

τις προσωπικές τους εμπειρίες ή απόψεις. Η πρόσκληση γίνεται με κάθε πρόσφορο τρόπο.

- 2.5 Ο Πρόεδρος συντονίζει την εργασία των επιστημονικών συνεργατών και επιβλέπει τη λειτουργία της Γραμματείας της Επιτροπής.

3. Λειτουργία της Επιτροπής

- 3.1 Η Επιτροπή συνεδριάζει τακτικά κάθε δύο μήνες και εκτάκτως ύστερα από πρόσκληση του Προέδρου ή αίτηση τριών τουλάχιστον μελών της. Οι προσκλήσεις σε τακτική συνεδρίαση απευθύνονται με ευθύνη του Γραμματέως στα μέλη τουλάχιστον 8 ημέρες προ της συνεδρίασης. Για τις έκτακτες συνεδριάσεις η προθεσμία περιορίζεται στις 3 ημέρες.
- 3.2 Η Επιτροπή βρίσκεται σε απαρτία όταν παρίστανται τουλάχιστον τα μισά συν 1 μέλη της στη συγκεκριμένη συνεδρίαση και μεταξύ των παρόντων περιλαμβάνεται ο Πρόεδρος ή ο Αναπληρωτής Πρόεδρος.
- 3.3 Οι αποφάσεις της Επιτροπής λαμβάνονται με πλειοψηφία των παρόντων μελών της που έχουν δικαίωμα ψήφου. Σε περίπτωση ισοψηφίας υπερισχύει η ψήφος του Προέδρου.
- 3.4 Για κάθε απόφαση καταγράφεται η πλειοψηφία και οι μειοψηφούσες απόψεις.
- 3.5 Τα πρακτικά τηρούνται με ευθύνη του Προέδρου από τον Γραμματέα της Επιτροπής ή, σε περίπτωση έλλειψης ή κωλύματος του τελευταίου, από υπάλληλο της Γραμματείας. Αν η Επιτροπή κρίνει ότι για συγκεκριμένο θέμα πρέπει να συζητήσει και αποφασίσει χωρίς την παρουσία γραμματέα, τα πρακτικά τηρούνται από ένα από τα μέλη της.
- 3.6 Οι συνεδριάσεις της Επιτροπής δεν είναι δημόσιες.
- 3.7 Η ψηφοφορία είναι φανερή εκτός από τις περιπτώσεις προσωπικών θεμάτων των μελών της Επιτροπής, οπότε είναι μυστική.
- 3.8 Η Επιτροπή με απόφασή της, στις αρχές κάθε εξαμήνου, καθορίζει τις θεματικές προτεραιότητές της. Θέματα που έχουν επείγοντα χαρακτήρα ή εξαιρετική σοβαρότητα μπορούν να προστίθενται κατά τη διάρκεια του εξαμήνου ή να προτάσσεται η συζήτησή τους.

4. Ετήσια Έκθεση

- 4.1 Η Επιτροπή συντάσσει ετήσια Έκθεση σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 6 του άρθρου 15 του ν.2667/98

4.2 Η Επιτροπή δίνει στη δημοσιότητα την ετήσια Έκθεση μετά την υποβολή της στον πρωθυπουργό και στη Βουλή.

5. Πλαισίωση της Επιτροπής

5.1 Η επιστημονική πλαισίωση της επιτροπής γίνεται από τους επιστημονικούς συνεργάτες που επικουρούν την επιτροπή με προετοιμασία εισηγήσεων και με επιστημονικές έρευνες πάνω σε θέματα που αναθέτει η Επιτροπή.

Οι Επιστημονικοί συνεργάτες οργανώνουν αρχείο κειμένων και επιστημονικών μελετών και εργάζονται για την έκδοση εντύπων, περιοδικών ή μη, που θα περιέχουν τη δράση της επιτροπής και άλλη ύλη σχετική με τη Βιοηθική.

Στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων τους οι επιστημονικοί συνεργάτες που έχουν την ειδικότητα του νομικού παρέχουν υπηρεσίες στην επιτροπή και ως Νομικοί Σύμβουλοι. Οι ανωτέρω διατηρούν και μετά την πρόσληψή τους το δικαίωμα άσκησης δικηγορίας.

5.2 Η Γραμματεία της Επιτροπής συντίθεται από ένα γραμματέα και τρία πρόσωπα γραμματειακής και τεχνικής υποστήριξης, διοριζόμενα και αμειβόμενα κατά το άρθρο 18 του ν. 2667/98. Ο γραμματέας διευθύνει το έργο της Γραμματείας. Ο Πρόεδρος επιβλέπει τη λειτουργία της. Η οργάνωση της Γραμματείας και τα ειδικότερα θέματα της λειτουργίας της ρυθμίζονται με το προεδρικό διάταγμα της παραγράφου 2 του ίδιου άρθρου.

6. Τροποποίηση του Κανονισμού

6.1 Η τροποποίηση του Κανονισμού γίνεται με απόφαση του Πρωθυπουργού ύστερα από εισήγηση της Επιτροπής.

Άρθρο 2

Η παρούσα απόφαση να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ
ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗΣ

με τον κ.Γεώργιο Κουμάντο, πρόεδρο της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, και τον κ. Τάκη Βιδάλη και κα.Αικατερίνη Μανωλάκου, επιστημονικούς συνεργάτες της Επιτροπής.

Α) ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΘΕΣΜΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

- 1) Ποιες ήταν οι συγκεκριμένες συγκυρίες που οδήγησαν στη σύσταση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής το 1998;
- 2) Γιατί η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής δεν συστήθηκε ως Ανεξάρτητη Διοικητική Αρχή;
- 3) Γιατί η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής δεν έχει αποφασιστικές αρμοδιότητες ούτως ώστε να αποτελεί κίνητρο και αρχή για νομοθετική πρωτοβουλία σε θέματα συναφούς αντικειμένου;
- 4) Αν η Επιτροπή καταρτιζόταν από προσωπικό που να μπορούσε να καλύψει όλο το εύρος των θεμάτων βιοηθικής, πιστεύετε ότι θα μπορούσε να αναλάβει νομοθετικές πρωτοβουλίες;
- 5) Η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής προετοιμάζει το έδαφος για τη σύσταση κάποιων άλλων πιο εξειδικευμένων επιτροπών σε επιμέρους Υπουργεία;
- 3) Γιατί η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής υπόκειται στον Πρωθυπουργό;
- 4) Αφού ο Πρωθυπουργός είναι πολλαπλώς επιβαρυνμένος με το έργο του, γιατί η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής δεν υπάγεται σε κάποιο Υπουργείο;
- 5) Ποια η σχέση της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής με τις άλλες επιτροπές που έχουν συσταθεί για συναφή θέματα π.χ το Εθνικό Συμβούλιο Ιατρικής Ηθικής και Δεοντολογίας όπως μετονομάστηκε Εθνικό Συμβούλιο Βιοηθικής και Δεοντολογίας ,

την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής και Δεοντολογίας, την Εκκλησιαστική Επιτροπή Βιοηθικής κτλ; Υπάρχει πλήρης επικάλυψη των άλλων;

6) Γιατί η Επιτροπή δεν εκπροσωπείται από μέλη του Δικηγορικού ή Ιατρικού Συλλόγου Αθηνών, ως ενδιαφερόμενα μέλη της πολιτείας;

7) Το προσωπικό της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής θεωρείται επαρκές για να καλύψει τις ανάγκες της Επιτροπής;

8) Τι ισχύει για τον προϋπολογισμό της Επιτροπής;

B) ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΟΥ ΠΛΑΙΣΙΟΥ

1) Εκτιμάτε ότι η Επιτροπή έχει ανταποκριθεί στο ρόλο της;

2) Με αφορμή ποια νομοθετήματα η Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής έχει ασκήσει δυναμική επιρροή στον τομέα της;

3) Σε ποια θέματα δεν έχετε επέμβει και θα θέλατε να ασχοληθείτε;

4) Ποια είναι τα μελλοντικά σχέδια για το έργο της Επιτροπής;

5) Ποια η σχέση με τις άλλες Επιτροπές Βιοηθικής σε κοινοτικό και διεθνές επίπεδο;

6) Είναι δυνατή η εκπόνηση ερευνητικών προγραμμάτων από την Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής;

7) Που εστιάζετε τα προβλήματα της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής, «Κείμενα για τη Βιοηθική», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα

Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής, «Απόψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Βιοηθικής για τις ηθικές επιπτώσεις της Βιοτεχνολογίας», Υπουργείο Ανάπτυξης, Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας, Αθήνα 1998, τόμος 1

Βλαχόπουλος Β.Σπυρίδων, «Η Κλωνοποίηση στην Ελληνική Έννομη Τάξη. Από τον Αδάμ στην Dolly: Το τέλος της παραδοσιακής μορφής αναπαραγωγής;», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα 2000.

Βλαχόπουλος Β. Σπυρίδων, άρθρο «Τεχνολογία και δίκαιο», Τόμος Τιμητικός του ΣτΕ-74 χρόνια, Νέες τεχνολογίες και Δημόσιο Δίκαιο ενώπιον του ΣτΕ (Το παράδειγμα των βιοϊατρικών εξελίξεων), σελ. 157επ.

Κριάρη – Κατράνη Ισμήνη, «Γενετική τεχνολογία και θεμελιώδη δικαιώματα - Η συνταγματική προστασία των γενετικών δεδομένων» Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 1999

Κουμάντος Γεώργιος, Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής- Ινστιτούτο Γκαίτε: «Βιοηθική και Βιοπολιτική» Εισηγήσεις για τη χρήση των βλαστοκυττάρων στην Βιοϊατρική Έρευνα και την Κλινική Ιατρική. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2002

Κουμάντος Γεώργιος, «Προβλήματα Βιοηθικής» Εκδόσεις Πόλις, Αθήνα 2003

Κουνουγέρη-Μανωλεδάκη Έφη, «Τεχνητή Γονιμοποίηση και Οικογενειακό Δίκαιο, Ο νέος ν. 3089/2002 Ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2003

Λεφάκης Κ.Λεφάκης, «Βιοτεχνολογικές εφευρέσεις. Έννομη προστασία και χορήγηση διπλωμάτων ερευσιτεχνίας», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004

Μάλλιος Κ. Ευάγγελος, «Το ανθρώπινο γονιδίωμα Γενετική έρευνα και προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου» Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2004

Μάλλιος Κ. Ευάγγελος, «Γενετικές Εξετάσεις και δίκαιο», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2004

Παπαχρίστου Θανάσης., «Η Τεχνητή Αναπαραγωγή στον Αστικό Κώδικα», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Θεσσαλονίκη 2003

Ρεθυμνιωτάκη Ελένη, «Ρύθμιση ή αυτορρύθμιση; Το παράδειγμα της ιατρικώς υποβοηθούμενης αναπαραγωγής. Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλας 2003: ΘΕΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ, Διεύθυνση σειράς: Ι.Λαμπίρη-Δημάκη-Θ.Κ.Παπαχρίστου

Σπυριδάκης Σ. Ι., «Η Νέα ρύθμιση της Τεχνητής Γονιμοποίησης και της Συγγένειας», Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 2003

Τσιγαρίδα-Αναστασοπούλου Αγγελική, «Η ευρωπαϊκή (κοινοτική και μη) νομοθετική μεταχείριση της Βιοϊατρικής και της Βιοηθικής», Δημοκρίτειο Παν/μιο Θράκης, Τομέας Διεθνών Σπουδών- Scripta Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Δικαίου, Διεύθυνση Ι.Χ. Βούλγαρης - Γ.Ε.Καλαβρός, Εκδόσεις Αντ.Ν.Σάκκουλας Αθήνα-Κομοτηνή 2004

«Encyclopaedia of Bioethics», 3rd Edition, Edited by Stephen G.Post, Macmillan Reference USA, Thomson Gale, volume 2 D-H, Λήμμα «ETHICS COMMITTEES AND ETHICS CONSULTATION», pages 841-847.

Council of Europe, Strabourg, «Ethics Committees in Central and Eastern Europe- Proceedings of the International Bioethics Conference -Perspectives for the 21st Century» Edited by J.Glasa, Charis IMEB Fdn, October 26-27, 2000

ΑΡΘΡΟΓΡΑΦΙΑ

Αναγνωστοπούλου Βασιλική, «Οι επιτροπές Βιοηθικής», Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης, ΙΕ' Εκπαιδευτική σειρά, Τμήμα Γενικής Διοίκησης.

Βιδάλης Κ. Τάκης., «Το πρόσταγμα της οικογένειας: Η συνταγματικότητα του νόμου για την ιατρική υποβοήθηση στην ανθρώπινη αναπαραγωγή».

Δραγώνα-Μονάχου Μυρτώ, μέλος Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής, δημοσιευμένο στο περιοδικό: «Επιστήμη και Κοινωνία-Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας» Τεύχος 8-9, Άνοιξη-Φθινόπωρο 2002.

Ηλιάδου Αικατερίνη: «Βιοϊατρική και Ανθρώπινα Δικαιώματα-Παρατηρήσεις με αφορμή τη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης για τη Βιοιατρική», Περιοδικό ΤοΣ 2000.

Μάλλιος Κ.Ευάγγελος, «Η χρήση DNA στην ποινική δίκη», δημοσιευμένο στο Νομικό Βήμα Τεύχος 49, σελ.1749, έτος 2001.

Μάλλιος Κ.Ευάγγελος, του «Κλωνοποίηση των εμβρύων για θεραπευτικούς σκοπούς» περιοδικό ΤοΣ, Τεύχος 2/2002

Μανιτάκης Αντώνης, «Η νομοθετική απαγόρευση της κλωνοποίησης στα όρια του δικαίου και της ηθικής.» Περιοδικό ΤοΣ , Τεύχος 2/2002.

Σαββάκης Χαράλαμπος, «Μοριακή γενετική, βιοτεχνολογία και τα διλήμματα για τα δικαιώματα του ανθρώπου», δημοσιευμένο στο «Νέες τεχνολογίες και συνταγματικά δικαιώματα» Νο. 7 - Σειρά: Δίκαιο και Κοινωνία στον 21ο Αιώνα. Διευθυντής Σειράς: Γ. Παπαδημητρίου. Πρόλογος Ν. Αλιβιζάτος
Σαββάκης Χ., Βασιλογιάννης Φ., Βιδάλης Τ., Βουτσάκης Β., Δόνος Π., Καστανάς Ηλ., Κτιστάκης Γ., Μάλλιος Ευ., Τάκης Αν., Τσιτσελίκης Κ., Χριστόπουλος Δ.
Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Θεσσαλονίκη 2004

Drs.Lino Paula από το Leiden University-Institute of Biology σε συνεργασία με τον Prof.dr.Tjard de Cock Buning από το Free University Amsterdam - Institute of Innovation and Transdisciplinary Research, με τίτλο «On the role and functioning of national ethics committees»

ΝΟΜΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

ΚωδNoβ 40.1025 (1992)

Κώδικας Νομικού Βήματος, τεύχος 40, σελίδα 1025, έτος 1992.

ΚωδNoβ 45.1492 (1997)

Κώδικας Νομικού Βήματος, τεύχος 45, σελίδα 1492, έτος 1997.

ΚωδNoβ 51.2180 (2003)

Κώδικας Νομικού Βήματος, τεύχος 51, σελίδα 2180, έτος 2003.

ΚωδNoB 46.2372 (1998).

Κώδικας Νομικού Βήματος, τεύχος 46, σελίδα 2372, έτος 1998.

ΚωδNoB 49.1762 (2001)

Κώδικας Νομικού Βήματος, τεύχος 49, σελίδα 1762, έτος 2001.

NoB 49.1749 (2001)

Νομικό Βήμα, τεύχος 49, σελίδα 1749, έτος 2001

ΝοΒ 51.832, (2003)

Νομικό Βήμα, τεύχος 51, σελίδα 832, έτος 2003

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΒΟΥΛΗΣ

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ

Θ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ)

ΣΥΝΟΔΟΣ Γ'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΚΔ'

Τετάρτη 18 Νοεμβρίου 1998,

Π Ρ Α Κ Τ Ι Κ Α Β Ο Υ Λ Η Σ

Θ' ΠΕΡΙΟΔΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΕΥΟΜΕΝΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ)

ΣΥΝΟΔΟΣ Γ'

ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ ΚΗ'

Τρίτη 24 Νοεμβρίου 1998

ΔΙΚΤΥΑΚΟΙ ΧΩΡΟΙ

<http://www.bioethics.gr> (Εθνική Επιτροπή Βιοηθικής)

<http://www.gsrt.gr> (Γενική Γραμματεία Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης)

http://www.gsrt.gr/default.asp?V_ITEM_ID-115 (Ελληνική Επιτροπή Βιοηθικής της Γενικής Γραμματείας Έρευνας και Τεχνολογίας του Υπουργείου Ανάπτυξης.)

<http://www.minagric.gr> Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων

<http://www.nagref.gr> (Εθνικό Ινστιτούτο Αγροτικής Έρευνας)

<http://ccne-ethique.fr> (French National Consultative Ethics Commission)

<http://www.etiskraad.dk> (Danish Council of Ethics)

<http://www.smer.gov.se> (The Swedish National Council on Medical Ethics) (SMER)

<http://www.palazzochigi.it/bioetica/index.html> (National Bioethics Committee of Italy)

<http://www.etikkom.no/Engelsk/NEM/nem> (The National Committee for Medical Research Ethics, NEM, (of Norway))

<http://www.etikkom.no/Engelsk/NENT> The National Committee for Research Ethics in Science and Technology, NENT, (of Norway)

<http://www.cneqv.gov.pt/CNECV/SiteEntry> (The National Council Ethics for Life Sciences of Portugal)

<http://pro.tsv.fi/tenk/index.htm> (National Advisory Board On Research Ethics of Finland.)

<http://www.health.fgov.be/bioeth> (Belgian Consultative Bioethics Commission)

<http://www.nek-cne.ch> (Swiss National Advisory Commission on Biomedical Ethics- SNACOBÉ)

<http://www.bka.gv.at/bka/bioethik> (Austrian Commission on Bioethics)

<http://www.ethikrat.org> (German National Ethics Council)

<http://www.bioethics.ie> (Irish Council For Bioethics)

<http://www.nuffieldbioethics.org> (Nuffield Council on Bioethics)

<http://www.hgc.gov.uk> (British Human Genetics Commission)

<http://www.aebc.gov.uk> (British Agriculture and Environment Biotechnology Commission)

<http://www.bioethics.gov> (The President's Council on Bioethics)

<http://www.georgetown.edu/research/nrcb/nbac> (U.S.A National Bioethics Advisory Commission)

http://europa.eu.int/comm/european_group_ethics/index_en.htm Η Επιτροπή Βιοηθικής της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European group on ethics in science and new technologies)

http://www.coe.int/T/E/Legal_Affairs/Legal_co-operation/Bioethics/CDBI
Η Επιτροπή Βιοηθικής του Συμβουλίου της Ευρώπης

<http://www.unesco.org/shs/bioethics> Unesco

http://portal.unesco.org/shs/en/ev.phpURL_ID=1879&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html Η Διεθνής Επιτροπή Βιοηθικής της Unesco

http://portal.unesco.org/shs/en/ev.phpURL_ID=1878&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html Η Διακυβερνητική Επιτροπή Βιοηθικής της Unesco